

Taksonomiens påvirkning på store foretaks bærekraftsrapportering

En undersøkelse om hvordan taksonomien påvirker store foretaks bærekraftsrapportering sammenlignet med regnskapsloven § 3-3 c, og konsekvenser for revisors arbeid.

ELINE HOLHAUGEN
MARTE ROALDSETH KJELSVIK

VEILEDERE

Geir Haaland
Ann-Cathrin Hoffmann

Universitetet i Agder, 2022

Handelshøyskolen
Institutt for økonomi

Master

Forord

Dette er en avsluttende oppgave for mastergraden vår i regnskap og revisjon ved Universitetet i Agder. Oppgaven utgjør 30 studiepoeng i faget BE-508. Prosessen har vært interessant, utfordrende og meget lærerik. Denne avhandlingen har gitt oss en dypere innsikt i bærekraftsrapportering og spesielt taksonomien. Vi ser frem til å ta med oss kunnskapen inn i arbeidslivet.

Oppgavens tema er foreslått av Ann-Cathrin Hoffmann ved BDO AS. Bærekraftsrapportering er et aktuelt tema som blir stadig mer utbredt. Etter å ha opparbeidet oss kunnskap om dette området ser vi viktigheten av arbeidet som gjøres i forbindelse med bærekraftsrapportering.

Vi ønsker å takke alle intervjuobjektene som tok seg tid til å bistå med informasjon og synspunkter. Uten disse ville ikke oppgaven vært mulig. Vi vil rette en spesielt stor takk til våre veiledere, Geir Haaland og Ann-Cathrin Hoffmann. Deres innspill og råd har betydd mye for avhandlingen.

Eline Holhaugen

Eline Holhaugen

Marte Roaldseth Kjelsvik

Marte Roaldseth Kjelsvik

Kristiansand, 1. juni 2022

Sammendrag

Bærekraft er et høyaktuelt tema som er i stadig utvikling. I 2020 ble EUs taksonomi vedtatt i EU-landene for å dreie kapitalen i en grønnere retning og redusere grønnvasking. Dette rammeverket vil innføres i Norge i løpet av året, og påvirke hvordan store bedrifter rapporterer på bærekraft. Denne studien sammenligner bærekraftsrapportering etter regnskapsloven § 3-3 c og taksonomien. Målet med oppgaven er å se hvordan store norske selskaper forholder seg til innføringen av bærekraftsrapportering etter taksonomiforordningen.

Undersøkelsen er kvalitativ, og baserer seg på dybdeintervju med bedriftsledere og revisorer med erfaring innen bærekraft. For å underbygge funnene fra intervjuene gjennomføres en dokumentanalyse av selskaper som frivillig har rapport etter taksonomien for regnskapsåret 2021.

Funnene våre viser at taksonomien vil føre med seg flere endringer. Bærekraftsrapporteringen vil bli kvantifiserbar og skaper bedre sammenligningsgrunnlag enn tidligere. Taksonomien fører imidlertid med seg noen konsekvenser og utfordringer. Konsekvensene for bedriftene som omfattes av taksonomien er behovet for mer ressurser og ny kompetanse. Undersøkelsen viser at ikke alle bedrifter bruker ressurser på det nye rammeverket før det blir lovpålagt. For selskaper som ikke omfattes av taksonomien vil tilgang på kapital være en stor utfordring. Det kommer tydelig frem at revisor har mest kunnskap om taksonomien. Revisors rolle vil dermed være helt sentral for å veilede bedriftene gjennom denne prosessen. Attestasjon av bærekraftsrapporten antydes å bli en del av revisors oppgaver i fremtiden.

Undersøkelsen bidrar til økt forståelse av taksonomien. Synspunkter fra både revisor og bedrifter gir et bilde av hvordan taksonomien fungerer i praksis. Dette er et rammeverk som ikke har tredd i kraft i Norge enda og det er mange usikre faktorer. Resultatene fra denne avhandlingen utdyper hvordan bedrifter og revisor forholder seg til taksonomien nå. Derimot kan mye endre seg på kort tid.

Abstract

Sustainability is a highly relevant issue that is constantly evolving. In 2020, the EU taxonomy was adopted in the European countries to increase transparency in the market and address greenwashing, by providing information to investors. The taxonomy is a classification system for sustainable economic activities that will be introduced in Norway during 2022, and will have an impact on how large businesses report on sustainability. This research compares sustainability reporting according to the Norwegian Accounting Act § 3-3 c and the taxonomy. The aim of the thesis is to see how listed companies in Norway respond to the introduction of the taxonomy.

The research was conducted using a qualitative research method based on in-depth interviews with business leaders and auditors with experience within sustainability. To corroborate the interview findings a document analysis was conducted. Companies that voluntarily report according to the taxonomy for the financial year 2021 are the basis of the analysis.

The empirical findings shows that taxonomy will create several changes. Sustainability reporting will be quantifiable and create a better basis for comparison than previously. However, the taxonomy comes with some consequences and challenges. Companies that are obligated to report using the taxonomy require more resources and new competence. According to the research, numerous Norwegian companies choose to not use resources on the new framework until it is required by law. For companies that are excluded from the taxonomy there will be limited access to capital. The auditors have more knowledge on the taxonomy than the businesses. As a result, auditors will have a key role in guiding businesses through the process of implementation. In the future, the auditor's responsibilities may include verifying the sustainability report.

This research contributes to a better understanding of the taxonomy. Opinions from both auditors and companies provide an image of how the taxonomy works in practice. This is a framework that has yet to be legislated in Norway, and there are numerous uncertain factors associated to it. The results from this dissertation elaborate on how companies and auditors relate to the taxonomy now. However, a lot can change in a short period of time.

Innholdsfortegnelse

Forord	I
Sammendrag	II
Abstract	III
Figurliste	VII
Tabelliste	VII
Forkortelser	VIII
1 Innledning	1
1.1 Introduksjon	1
1.2 Problemstilling	2
1.3 Struktur	4
2 Bærekraftsrapportering	5
2.1 Bærekraft – det grønne skiftet	5
2.2 Rapportering av samfunnsansvar	7
2.2.1 Redegjørelse for samfunnsansvar etter regnskapsloven § 3-3 c.....	7
2.2.2 Rammeverk for rapportering av bærekraftsinformasjon	9
2.2.3 Rapportering på Oslo Børs	11
2.2.4 Endringer i regnskapsloven § 3-3 c.....	12
2.2.5 Kritikk av regnskapsloven § 3-3 c.....	13
2.3 Prop. 208 LS (2020-2021)	13
2.3.1 Offentliggjøringsforordningen	14
2.3.2 Taksonomiforordningen	14
2.3.3 Konsekvenser av prop. 208 LS.....	16
2.3.4 CSRD.....	18
2.4 Forskjeller mellom regnskapsloven § 3-3 c og taksonomien	19
3 Revisors ansvar ved vurdering av bærekraftsrapportering	21
3.1 Prinsipal-agent-teori	21
3.2 God revisjonsskikk	22
3.3 Revisor som allmennhetens tillitsperson	23

3.4	Krav til etterutdanning.....	24
3.5	Revisjon av årsberetningen.....	25
3.6	Revisjonsberetning	26
3.7	Attestasjon av bærekraft	27
4	Metode	30
4.1	Forskningsdesign	30
4.2	Fordeler og ulemper med kvalitativ metode.....	31
4.3	Intervju.....	32
4.4	Valg av respondenter og informanter	33
4.5	Personvern	35
4.6	Intervjuguide.....	36
4.7	Analyse av intervju.....	36
4.8	Kvalitetskriterier.....	37
4.9	Dokumentanalyse	39
5	Presentasjon av funn fra dybdeintervju og dokumentanalyse.....	41
5.1	Sentrale forskjeller mellom regnskapsloven § 3-3 c og taksonomien	41
5.1.1	Regnskapsloven § 3-3 c og taksonomien – styrker og svakheter.....	41
5.1.2	Forskjell i innhold og struktur	43
5.1.3	Behov for ny kompetanse og mer ressurser	45
5.2	Taksonomiens påvirkning på rapporteringen til store bedrifter.....	46
5.2.1	Frivillig rapportering etter taksonomien.....	47
5.2.2	Tydligere og mer presis rapportering etter taksonomien.....	49
5.3	Taksonomiens påvirkning på rollen til revisor	51
5.3.1	Revisors krav til etterutdanning innenfor bærekraftsrapportering	51
5.3.2	Integrering av bærekraftsinformasjon i årsberetningen.....	51
5.3.3	Attestasjon på bærekraftsrapporten.....	52
5.3.4	Revisor og det grønne skiftet.....	55
6	Analyse av funn fra dybdeintervju og dokumentanalyse	58
6.1	Hva er de mest sentrale forskjellene mellom regnskapsloven § 3-3 c og taksonomien?.....	58
6.2	Hvordan påvirker taksonomien rapporteringen til store bedrifter?	59

6.3	Hvordan påvirker taksonomien rollen til revisor?	61
7	Konklusjon	64
7.1	Svar på problemstillingen	64
7.2	Refleksjoner og begrensinger	65
7.3	Forslag til videre forskning.....	66
	Litteraturliste.....	68
	Vedlegg 1: Intervjuguide for bedrifter omfattet av taksonomien.....	77
	Vedlegg 2: Intervjuguide for revisorer med erfaring innen bærekraftsrapportering.....	78
	Vedlegg 3: Diskusjonsnotat av Eline Holhaugen.....	79
	Vedlegg 4: Diskusjonsnotat av Marte Roaldseth Kjelsvik	84

Figurliste

Figur 2.1: Nøkkelindikatorer for kvalifiserte aktiviteter.....	20
Figur 5.1: Rapporterer frivillig etter taksonomien.....	47
Figur 5.2: Attestasjon på bærekraftsrapporten.....	53

Tabelliste

Tabell 4.1: Oversikt over respondenter i dybdeintervju.....	34
Tabell 4.2: Oversikt over informanter i dybdeintervju.....	35
Tabell 4.3: Oversikt over utvalget i dokumentanalysen.....	40

Forkortelser

CSR	Corporate Social Responsibility
CSRD	Corporate Sustainability Reporting Directive
ESG	Environmental, Social and Governance
EU	Den europeiske union
EØS	Det europeiske økonomiske samarbeidsområde
FN	Forente nasjoner
GRI	Global Reporting Initiative
IAASB	The International Audit and Assurance Standards Board
IFRS	International Financial Reporting Standards
ILO	Den internasjonale arbeidsorganisasjonen
ISA 200	Overordnede mål for den uavhengige revisor og gjennomføringen av en revisjon i samsvar med de internasjonale revisjonsstandardene
ISA 700 (Revidert)	Konklusjon og rapportering om regnskaper
ISA 720 (Revidert)	Revisors oppgaver og plikter vedrørende «øvrig informasjon»
ISAE 3000	Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon.
NFRD	Non-Financial Reporting Directive
NSD	Norsk senter for forskningsdata
SASB	Sustainability Accounting Standards Board
TCFD	Task Force on Climate-related Financial Disclosures
UiA	Universitetet i Agder
Zoom	Zoom Video Communications, Inc.

1 Innledning

1.1 Introduksjon

Bærekraftig utvikling ble i 1987 definert av Brundtland-kommisjonen som en utvikling som imøtekommer dagens behov uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov (World Commission on Environment and Development, 1987, s. 16). I dagens samfunn handler bærekraft i næringslivet om de beslutninger som tas i en virksomhet. Økonomiske, miljømessige og sosiale forhold må hensyntas for å drive bærekraftig fremover (The Governance Group, 2021, s. 2).

Begrepene Environmental, Social and Governance (heretter ESG) og Corporate Social Responsibility (heretter CSR) dekker i hovedsak det samme som bærekraft. ESG oversettes til miljømessige, sosiale og styringsmessige forhold, mens CSR oversettes til samfunnsansvar og blir benyttet til å beskrive sosiale forhold (The Governance Group, 2021, s. 2). Både ESG og CSR retter fokuset mot bedrifter og næringslivet. Investorer har endret fokus fra tidligere å ta beslutninger basert på den finansielle rapporteringen, til å vektlegge samfunnsansvar i større grad i sine beslutninger. Miljø og klima er blant faktorene som har betydning for lønnsomheten av investeringer. Med utgangspunkt i dette er investorene avhengig av at selskapene gir pålitelig og fullstendig informasjon om både finansielle faktorer og samfunnsansvar. Dette understreker at rapportering er en viktig del av et bærekraftig samfunn (Oslo Børs, 2018, s. 4).

Store foretak i Norge har siden 2013 vært pålagt å rapportere om samfunnsansvar i henhold til regnskapsloven § 3-3 c (Prop. 48 L (2012-2013), s. 41). Som hovedregel regnes allmennaksjeselskap og selskap notert på Oslo Børs som store foretak (Regnskapsloven, 1998, § 1-5). Til tross for at regnskapsloven § 3-3 c har vært gjeldende i flere år er det bedrifter som sliter med å oppfylle kravene som fremkommer av denne. The Governance Group, et uavhengig forsknings- og rådgivingselskap, mener at loven er uklar og ikke stiller tydelige krav til vesentlighetsvurderinger (Kristiansen, 2019, s. 24).

I 2021 kom lovforslaget om «offentliggjøring av bærekraftsinformasjon i finanssektoren og et rammeverk for bærekraftige investeringer og samtykke til deltagelse i en beslutning i EØS-komiteen om innlemmelse i EØS-avtalen av forordning (EU) 2019/2088 og forordning (EU) 2020/852». Dette lovforslaget er basert på tilsvarende lov innført i EU i 2020. Banker, forsikringsforetak og børsnoterte foretak med over 500 ansatte vil omfattes av den nye loven. Første del omhandler kravet for finansforetak til å offentliggjøre hvordan bærekraftsrisiko er hensyntatt i investeringer og risikovurderinger, heretter omtalt som offentliggjøringsforordningen. Andre del innebærer at alle selskap som omfattes av loven skal rapportere i hvilken grad aktivitetene som gjennomføres kan klassifiseres som bærekraftige, heretter omtalt som taksonomiforordningen (taksonomien). Lovforslaget forventes å tre i kraft første halvår 2022, og vil dermed være gjeldende for regnskapsåret 2022. Likevel foreligger det en anbefaling om å inkludere informasjon om taksonomien i årsrapporter for 2021 (Finansdepartementet, 2021). Denne oppgaven retter søkelyset mot rammeverket for bærekraftige investeringer, taksonomiforordningen. Nærmere bestemt prop. 208 LS (2020-2021) (s. 65) artikkel 8 avsnitt 2:

Ikke-finansielle foretak skal særlig framlegge følgende opplysninger:

- a) hvor stor andel av deres omsetning som skriver seg fra produkter eller tjenester som er forbundet med økonomiske aktiviteter som anses som miljømessig bærekraftige i henhold til artikkel 3 og 9, og
- b) hvor stor andel av deres investeringsutgifter og hvor stor andel av deres driftsutgifter som knytter seg til eiendeler eller prosesser som er forbundet med økonomiske aktiviteter som anses som miljømessig bærekraftige i henhold til artikkel 3 og 9

Denne avhandlingen fokuserer på taksonomien i Norge, og omtales derfor ikke som EU taksonomien. Taksonomiforordningen vil utvide rapporteringskravene fra det som følger av regnskapsloven § 3-3 c i dag. Det vil derfor være interessant å undersøke de sentrale forskjellene mellom regnskapsloven § 3-3 c og taksonomien.

1.2 Problemstilling

Store foretak har tidligere utarbeidet redegjørelsen om samfunnsansvar etter regnskapsloven § 3-3 c. Etter denne nye loven vil selskap av allmenn interesse og børsnoterte foretak med over 500 ansatte rapportere etter taksonomiforordningen. I denne avhandlingen vil det bli sett

nærmere på hva den nye lovendringen faktisk har å si for selskaper og revisor.

Problemstillingen er som følger:

«Hvordan påvirker taksonomien store foretaks bærekraftsrapportering sammenlignet med regnskapsloven § 3-3 c?»

Her er vi interessert i å se hvordan den nye loven påvirker både bedriftene som skal rapportere etter den, og hvordan revisors arbeid vil bli påvirket. For å besvare problemstillingen er det utformet tre forskningsspørsmål:

1. Hva er de mest sentrale forskjellene mellom regnskapsloven § 3-3 c og taksonomien?

Formålet med dette forskningsspørsmålet er å finne ut hva som er endringene fra å rapportere etter regnskapsloven § 3-3 c til å rapportere etter taksonomien. Det vil her være interessant å fokusere på forskjellene i innhold og struktur, bedrifters behov for ny kompetanse og behovet for mer ressurser.

2. Hvordan påvirker taksonomien rapporteringen til store bedrifter?

Spørsmålet vil undersøkes ved å finne svar på om bedrifter rapporterer etter taksonomien allerede nå, til tross for at denne rapporteringen ikke er pålagt før loven trer i kraft. Ikrafttredelse er forventet i løpet av første halvår 2022. Videre vil begrunnelsen bak valget om å rapportere eller ikke rapportere etter taksonomien være av betydning. Det må i tillegg undersøkes om rapporteringen er tydeligere og mer presis etter taksonomien enn regnskapsloven § 3-3 c.

3. Hvordan påvirker taksonomien rollen til revisor?

Her er revisors krav til etterutdanning innen bærekraft sentralt å undersøke. Videre vil konsekvensene av å integrere bærekraftsinformasjon i selskapers årsberetning vurderes, siden bærekraftsinformasjon i dag som oftest gis i et separat dokument. Nåværende revisjon av bærekraftsrapportering etter regnskapsloven § 3-3 c inngår som et avsnitt i revisjonsberetningen. Derfor vil betydningen av en egen attestasjon på bærekraftsrapporten etter taksonomien undersøkes. Til slutt vil det vurderes om revisors ansvar for å bidra til det grønne skiftet er påvirket av taksonomien.

1.3 Struktur

Oppgaven består av totalt syv kapitler. Gjennom disse skal problemstillingen og forskningsspørsmålene besvares i sin helhet. Kapittel 2 innledes med å redegjøre for bærekraft og bakgrunnen for det grønne skiftet. Deretter beskrives viktigheten av rapportering, og rapportering i samsvar med regnskapsloven § 3-3 c. I siste del av kapitlet belyses innhold og konsekvenser av offentliggjørings- og taksonomiforordningen. Denne teorien underbygger problemstillingen. Kapittel 3 definerer revisorrollen og revisors arbeid knyttet opp mot arbeid med bærekraftsrapportering. Videre tar kapittel 4 for seg valg av metode. Det redegjøres for intervju og dokumentanalyse som forskningsmetode, og i tillegg begrunnes valg av intervjukandidater. Kapittel 5 inneholder en presentasjon av funnene fra både dybdeintervju og dokumentanalyse. Deretter knytter kapittel 6 de viktigste funnene opp mot teorien i kapittel 2 og 3, og dermed besvarer forskningsspørsmålene. Til slutt konkluderer kapittel 7 på funnene i oppgaven, og redegjør for begrensninger og forslag til videre forskning.

2 Bærekraftsrapportering

I dette kapitlet presenteres først temaet bærekraft for å gi en forståelse av bakgrunnen for taksonomien. Videre gjennomgås dagens lovgivning og taksonomien. Avslutningsvis sammenlignes disse for å understreke forskjellene.

2.1 Bærekraft – det grønne skiftet

Brundtland-kommisjonen har som nevnt innledningsvis definert bærekraftig utvikling. Essensen i definisjonen er at vi bare har en klode, og alle må bidra til å ta vare på den. Bærekraftig utvikling har tre dimensjoner, (1) klima og miljø, (2) økonomi og (3) sosiale forhold. For å avgjøre om noe er bærekraftig, må disse tre dimensjonene sees i sammenheng. Klima og miljø innebærer at vi må finne en løsning på klimakrisen. Klimagassutslippene må reduseres for å hindre global oppvarming og endringer i klima. Økonomi handler om å sikre mennesker og samfunn økonomisk trygghet. Skillet mellom fattige og rike må minskes, slik at ressursene blir fordelt mer rettferdig mellom verdens land. I den sosiale dimensjonen er menneskerettighetene sentrale. Alle mennesker skal ha samme forutsetningene for et anstendig liv (FN-sambandet, 2021a).

Det finnes flere internasjonale og nasjonale forpliktelser som omhandler bærekraftig utvikling, blant annet Parisavtalen, FNs bærekraftsmål og EUs grønne giv (the European Green Deal). Taksonomien skal være med på å bidra til å nå klimamålene ved å dreie privat kapital mot bærekraftige investeringer og belyse klimarisikoen i finanssektoren (Advokatfirmaet Wiersholm, 2020).

Parisavtalen vedtatt i 2015 er en internasjonal avtale hvor målet er at alle land skal begrense klimaendringene (FN-sambandet, 2020). Det er enighet i landene at økningen av gjennomsnittstemperaturen skal holdes under 2 grader, og helst ikke overstige 1,5 grad. For å nå dette målet må klimagassutslippene reduseres betydelig (Prop. 208 LS (2020-2021), s. 8). Kapitalstrømmer som er forenelig med en lavutslippsøkonomi vil være med på å bidra til å nå dette målet (Prop. 208 LS (2020-2021), s. 50). Innen 2030 har FN som mål å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene. Dette er i tråd med det som defineres som bærekraftig utvikling og de tre dimensjonene. For å nå oppnå dette er det utarbeidet 17 mål, kjent som FNs bærekraftsmål. Målene skal fungere som en veileder for alle land,

næringsliv og sivilsamfunn. I Norge er allerede flere av målene oppfylt. Likevel har mål 13, å stoppe klimaendringene ved å redusere klimagassutslipp, stort forbedringspotensial (FN-sambandet, 2021b).

Det grønne skiftet er prosessen ved å omstille Norge til et lavutslippsland innen 2050. Denne omstillingen er basert på EUs grønne giv (Klima- og miljødepartementet, 2021). EU har et mål om å være den første klimanøytrale regionen innen 2050, slik at Europa blir mer bærekraftig og konkurransedyktig (Miljødirektoratet, 2021a). Å være klimanøytral innebærer at utslippet av klimagass i atmosfæren ikke er større enn det som fanges opp eller fjernes (FN-sambandet, 2020). For å nå dette målet er det utviklet en strategi som heter EUs grønne giv (Miljødirektoratet, 2021a). Denne grønne vekststrategien ble lagt frem i en melding fra Europakommisjonen i desember 2019. EU ønsker å sikre en mer bærekraftig og sirkulær økonomisk utvikling som samsvarer med FNs bærekraftsmål (Klima- og miljødepartementet, 2020). Sirkulær økonomi kan defineres slik: «I en sirkulær økonomi må produktene vare så lenge som mulig, repareres, oppgraderes og i større grad brukes om igjen» (Miljødirektoratet, 2021b). Å redusere behovet for nye ressurser og bruke de eksisterende ressursene mer effektivt er nødvendig for klimaet, naturen og miljøet. Det innebærer for eksempel å gjenvinne materialer fra produkter som ikke lenger kan benyttes, og deretter bruke disse råvarene for å produsere nye produkter. Ved omstilling til sirkulær økonomi må design, valg av produksjonsmetoder og forbruksmønster endres. Sirkulær økonomi er nødvendig for å kunne nå FNs bærekraftsmål om å være et lavutslippsamfunn (Miljødirektoratet, 2021b).

Bærekraftig verdiskapning er viktig for omstillingen til et bærekraftig samfunn og for å nå miljømålene. Det har vært et stort fokus på bærekraft i næringslivet i de siste årene. Dette innpasses nå som en del av forretningsstrategien i mange virksomheter. Offentliggjørings- og taksonomiforordningen vil være med på å stille enda større krav til bedrifter i forbindelse med bærekraft (Gaasland & Khantatat, 2019). Mer tilgjengelig bærekraftsinformasjon gjør målet om å dreie kapitalstrømmer mot bærekraftige investeringer enklere (Prop. 208 LS (2020-2021), s. 51). Det er flere grunner til at bærekraftige forretningsmodeller blir viktig fremover. Etterspørselen av bærekraftige produkter øker, hvor det stilles krav til etisk produksjon. Dette gjelder både for kjøpesterke forbrukere, store selskap og offentlige virksomheter. Investorer og långivere er også opptatt av at bedriftene skal ha bærekraftige forretningsmodeller. Arbeidstakere vil dermed være interessert i å jobbe i bedrifter som viser samfunnsansvar (NHO, 2020).

2.2 Rapportering av samfunnsansvar

Rapportering er selve grunnlaget for de beslutningene som tas i dagens næringsliv. Bedrifter er avhengige av investorer for å lykkes, og investorer er avhengige av informasjon for å investere. Denne sammenhengen uttrykker viktigheten av god rapportering (RSM, 2020, s. 1-2). Begrepet finansiell rapportering benyttes om regelverket for bokføring, regnskap og revisjon gitt av Finansdepartementet (Finansdepartementet, 2020). Årsregnskapet og annen informasjon gitt av bedriftene benyttes av investorer til å ta avgjørelser. Regnskapsbrukernes informasjonsbehov innenfor bærekraft har økt betraktelig de siste årene (European Commission, 2021b, s. 3). Tidligere var finansielle faktorer tilstrekkelig grunnlag for å ta investeringsbeslutninger, mens i dagens samfunn har ikke-finansielle faktorer stor betydning for investeringsrisiko (Chalmers et al., 2021, s. 2). Det er imidlertid en forutsetning at selskapene rapporterer om både mål de har oppnådd, men også utfordringer innenfor ESG-rapportering (Chalmers et al., 2021, s. 8).

Etterspørselen fra investorer som ønsker å investere i ESG-selskaper øker stadig. Likevel er ikke selskapene gode nok til å rapportere kontinuerlig om bærekraft og ESG (Deloitte, 2021a). I en undersøkelse gjort av Deloitte (2021a) fremkommer det at kun 48 prosent av virksomheter refererer til bærekraft og ESG i kvartalsrapportene sine. Undersøkelsen er basert på 31 av Norges 50 største bedrifter. Ettersom innhenting av data og rapportering innenfor bærekraft er en krevende prosess, blir det i mange tilfeller gjort kun i forbindelse med årsrapporten. Dette reduserer selskapets mulighet til å vise kontinuerlig måloppnåelse.

2.2.1 Redegjørelse for samfunnsansvar etter regnskapsloven § 3-3 c

Regnskapsloven § 3-3 c innebærer at store foretak skal utarbeide en redegjørelse for samfunnsansvar. Loven ble vedtatt i 2013 for å innlemme menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter, sosiale forhold, miljø og anti-korrupsjon som en del av virksomheters hensyn i driften og rapporteringen (Prop. 48 L (2012-2013), s. 41). Ved å øke rapporteringen er målet å motivere virksomheter til å integrere samfunnsansvar og etikk som en del av sin visjon. Videre skal rapporteringen bidra til at kunder, investorer og samfunnet får bedre innsyn i bærekraftsarbeidet til virksomheter. Loven ble utformet slik at den enkelte bedrift kan tilpasse rapporteringen til hvilke aktiviteter og hvilken miljøpåvirkning de har gjennom kvalitativ og individuell rapportering (Prop. 48 L (2012-2013), s. 6-7). Denne tilnærmingen har i senere tid blitt kritisert for mangel på retningslinjer. Dette utdypes videre i oppgaven.

I 2020 ble likestilling og ikke-diskriminering inkludert som en del av redegjørelsen om samfunnsansvar, i tillegg til enkelte formelle endringer på de andre faktorene. Etter dagens lov skal redegjørelsen omhandle miljø, sosiale forhold, arbeidsmiljø, likestilling og ikke-diskriminering, menneskerettigheter og bekjempelse av korrupsjon og bestikkelser (Regnskapsloven, 1998, §3-3 c). For å få en dypere forståelse av dagens bærekraftsrapportering for virksomheter vil det redegjøres for hva de ulike begrepene innebærer:

Miljø

Ved å støtte føre-var prinsippet, og opptre ansvarlig når det kommer til miljøutfordringer arbeider virksomheter for miljøet. Teknologiutvikling og mer miljøvennlig teknologi vil også bidra med å løse miljøutfordringer (Prop. 48 L (2012-2013), s. 10). I arbeidet for miljø skal hele verdikjeden til en virksomhet vurderes. Produksjon, distribusjon og produktutvikling må tilpasses en langsiktig utvikling hvor miljøbelastningen er minimal (St. meld. nr 10 (2008-2009), s. 16).

Sosiale forhold

Sosiale forhold handler om hvordan mennesker har det i et samfunn. Det knytter seg til rettigheter som utdanning, kulturelt mangfold og helsetilbud. Gjennom slike forhold kan en bedrift skape muligheten til å påvirke levestandarden til ansatte (FN-sambandet, 2021a). Sosiale forhold dreier seg også om lokalbefolkning og sosiale prosjekter. Ved å donere til veldedige formål bidrar virksomheter til utvikling av samfunnet (Olsen & Orderdalen, 2014, s. 238).

Arbeidsmiljø

Organisasjonsfrihet, retten til forhandlinger og stopp av tvangsarbeid er alle faktorer som er nødvendig for å ha et akseptabelt arbeidsmiljø (Prop. 48 L (2012-2013), s. 10). I Norge arbeider den internasjonale arbeidsorganisasjonen (ILO) med å fremme og beskytte rettigheter for arbeidstakere. Det er et økende behov for flere jobber. Arbeidet med jobbskaping og sysselsetting er derfor svært viktig (Utenriksdepartementet, 2020). Sykefravær, motivasjon og produktivitet er faktorer som indikerer om arbeidsmiljøet er tilfredsstillende. Et godt arbeidsmiljø vil generere resultater i virksomheter (Statens arbeidsmiljøinstitutt, 2022).

Likestilling og ikke-diskriminering

Likestilling dreier seg om reell konkurranse om stillinger i samfunnet. Dette skaper rettferdighet og vil bidra til en mer effektiv økonomi. En konsekvens av mangel på likestilling er dårlig forvaltning av ressursene i samfunnet (St. meld. nr 10 (2008-2009), s. 16). For å kjempe mot diskriminering må et selskap ha interne retningslinjer hvor dette forbyes. Grunnleggende faktorer som hudfarge, kjønn, religion og språk må inkluderes i retningslinjene. Imidlertid handler ikke-diskriminering også om lønn, forfremmelse og utviklingsmuligheter på arbeidsplassen (St. meld. nr 10 (2008-2009), s. 30).

Menneskerettigheter

Bedrifter skal støtte menneskerettigheter, og sørge for at de ikke bidrar til brudd på disse. Risikoen for å medvirke til brudd på slike rettigheter er høyere i land med svake styresett (Prop. 48 L (2012-2013), s. 10). Næringslivet oppfordres til å iverksette tiltak som støtter opp under prinsippene om menneskerettigheter, hvor sårbare grupper inkludert barn, funksjonshemmede og arbeidsinnvandrere bør prioriteres (United Nations Global Compact, u. å.). Risikoen for brudd på menneskerettigheter er minimal i Norge dersom lover og regler blir overholdt (Olsen & Orderdalen, 2014, s. 237).

Bekjempelse av korrupsjon og bestikkelser

Korrupsjon kan innebære både økonomisk gevinst og ikke-økonomiske fordeler. Begrepet defineres av Transparency Internationals som «misbruk av betrodd makt for privat vinning» (United Nations Global Compact, u. å.). I all hovedsak dreier anti-korrupsjon seg om virksomheters arbeid mot korrupsjon, hvitvasking og annen organisert kriminalitet. Det bør iverksettes klare tiltak for å hindre utpressing og bestikkelser (Prop. 48 L (2012-2013), s. 10). Ved åpenhet rundt dilemmaer og interessekonflikter, kan dette forebygge kritikkverdige beslutninger (St. meld. nr 10 (2008-2009), s. 16).

2.2.2 Rammeverk for rapportering av bærekraftsinformasjon

Det globale rapporteringsinitiativet (heretter GRI) har de mest brukte standardene for rapportering på bærekraft verden over (Sustainability knowledge group, 2021). Selskapet har de siste 22 årene utviklet rammeverk hvor økonomiske, miljømessige og sosiale faktorer benyttes som måleindikatorer i rapporteringen. *Det økonomiske aspektet* handler om verdiskapning for bedriften og økonomiske virkninger for samfunnet. Faktorer som lønn,

pensjon, godtgjørelser, innbetalinger og utbetalinger inkluderes i rapporteringen.

Miljøaspektet handler om innvirkningen bedriften har på blant annet natur og økosystem. Bedriftens produkter og tjenester, bruken av ressurser og råvarer, utslipp og avfall som følge av prosessen, kostnader for miljøinvestering og straff på brudd av lovgivning inngår som indikatorer i miljørapporteringen. *Det sosiale aspektet* knytter seg til tre faktorer; arbeidstakere, menneskerettigheter og samfunnet. Ettersom slik informasjon er utfordrende å kvantifisere, vil det være mulighet for å gi kvalitativ informasjon (Prop. 48 L (2012-2013), s. 10-11). Målet med rammeverket er at rapportering knyttet til de tre faktorene skal bli benyttet i like stor grad som finansiell rapportering (Prop. 48 L (2012-2013), s. 10). Dette vil igjen føre til transparens for hvordan en bedrift bidrar eller planlegger å bidra til en bærekraftig utvikling (Global Reporting Initiative, 2021, s. 2). Rammeverket er delt inn i A, B eller C nivåer hvor A innebærer høyeste anvendelsesgrad av retningslinjene (Prop. 48 L (2012-2013), s. 11). Denne valgfriheten skaper ulike rapporteringsrutiner og påvirker dermed sammenlignbarheten av rapporteringen (Prop. 48 L (2012-2013), s. 25).

Sustainability Accounting Standards Board (heretter SASB) er et annet mye brukt rammeverk blant store selskaper. Fokuset rettes mot ESG-faktorer som har en vesentlig økonomisk innvirkning på selskapet. Dette innebærer faktorer som har en betydning for den økonomiske tilstanden, driftsresultatet eller risikoprofilen. Gjennom denne tilnærmingen tilfredsstilles investorer. Rammeverket skiller seg fra GRI ved at investorer er i fokus, fremfor interessenter som en helhet (Sustainability Accounting Standards Board, u. å.). SASB-standarder er utviklet spesielt for ulike industrier, og vil dermed kunne benyttes i spesifikke avgjørelser og samtidig være kostnadsbesparende for selskaper. GRI og SASB lanserte i 2021 en guide til hvordan standardene kan kombineres. Dette vil gi bedrifter den bredden av rapportering som mange interessenter krever (Sustainability knowledge group, 2021).

Felles for disse rammeverkene er at de er en indikasjon på behovet og viktigheten av rapportering på bærekraft. Gjennom et felles rammeverk skapes dialog rundt beslutninger og muligheter for sammenligning på tvers av bransjer og land. Av de 100 største selskapene på Oslo Børs oppgir 63 selskaper at de rapporterer etter GRI eller SASB. Ved å benytte en anerkjent standard sikrer bedrifter minimumskravet til metodikk, kvalitet og sammenlignbarhet for den aktuelle standarden i rapporteringen sin (The Governance Group, 2021, s. 21-22).

2.2.3 Rapportering på Oslo Børs

Det har i flere år vært forventet at selskap notert på børsen skal rapportere om bærekraft i samsvar med retningslinjer gitt av Oslo Børs. Etter at de i 2019 ble en del av Euronext-konsernet, ble retningslinjene mer omfattende. Euronext lager en veiledning om ESG-rapportering for børsnoterte selskaper i Norge. Retningslinjene er frivillig å benytte, men studier viser at det er lønnsomt å integrere ESG-faktorer i rapporteringen. Interessenter, inkludert investorer, krever i større grad informasjon om muligheter og risikoer selskapet står ovenfor (Deloitte, 2020). Dermed kan mangel på samfunnsansvarsrapportering påvirke det finansielle resultatet og verdiskapningen for selskapet gjennom faktorene kapitaltilgang, kapitalkostnad og merkevareverdi (Euronext, 2020, s. 13). Ved å følge regelverket vil muligheten til å differensiere seg innenfor ESG-rapportering kunne skape et konkurransefortrinn for virksomheter (Deloitte, 2020).

ESG-rapporteringen til Euronext er inndelt i seks mål. For det første ønsker de å skape kapitaltilgang gjennom åpenhet og effektiv ledelse, som igjen tiltrekker langsiktige investorer. Videre vil vekst og lønnsomhet være et resultat av å forstå interessentbehov, og identifisere muligheter knyttet til inntekter, kostnader og risiko. Etterlevelse og risikostyring utføres ved å etablere målings- og rapporteringsprosesser på ESG-faktorer. Omdømme og merkevarebygging håndteres gjennom å sørge for at et selskap opptrer i henhold til etiske standarder og rammeverk for bærekraftig utvikling. I tillegg til å forbedre omdømme ved å utvikle strategier for å tiltrekke seg, beholde og motivere ansatte. Informasjonsflyt skapes ved å knytte sterkere relasjoner til investorer gjennom involvering i rapporteringen, og dermed sørge for at interessenter har relevant beslutningsinformasjon. Til slutt vil rapportering av høy kvalitet konkretisere fremgang og suksess, og skape oversikt over virkningene av ESG-faktorer. Gjennom retningslinjene og målene viser Euronext fordelene og mulighetene med bærekraftsrapportering (Euronext, 2020, s. 51).

Regnskapslovens krav til bærekraftsrapportering er formulert på en generell måte. The Governance Group (2021, s. 25) uttrykker at mangel på spesifikke retningslinjer i loven fører til utfordringer ved å vurdere om rapporteringskravene er oppfylt. Svært mange selskaper får svak vurdering på rapporteringspunkter innen miljømessige, sosiale eller styringsmessige forhold, og oppfyller kun delvis lovens krav. Ved vurderingen av kvaliteten på børsnoterte selskapers bærekraftsrapportering er fokuset på følgende faktorer; interne og eksterne

varslingskanaler, antall innrapporterte varsler og oppfølging av disse. Gode varslingsordninger er nødvendig for å få en god karakter. Taksonomiforordningen vil skjerpe kravene til ikke-finansiell rapportering om bærekraft. En rekke selskaper vil ha en krevende overgang til rapportering etter taksonomien. Mange er knyttet til petroleumsnæringen, og vil dermed få lavere tall for grønn omsetning. Kun ti norske børsnoterte selskaper rapporterer i dag tilfredsstillende for å klassifiseres som bærekraftige etter EUs miljømål (The Governance Group, 2021, s. 14-15).

2.2.4 Endringer i regnskapsloven § 3-3 c

Utformingen av regnskapsloven § 3-3 c ble i 2013 basert på forventede direktivkrav om rapportering av ikke-finansiell informasjon. Paragrafen ivaretar en rekke av kravene til opplysning om ikke-finansiell informasjon etter direktivet om ikke-finansiell rapportering, Non-Financial Reporting Directive (heretter NFRD) (Prop. 66 LS (2020-2021), s. 31). 1.juli 2021 tredde endringer i regnskapsloven i kraft. Endringene i § 3-3 c satte krav om forklarende og beskrivende informasjon for store foretak i forbindelse med sin redegjørelse om samfunnsansvar. Dette for å ivareta NFRDs opplysningskrav om ikke-finansiell rapportering. Ved å rapportere om utvikling, resultat og konsekvenser vil regnskapsbrukerne få nødvendig informasjon for å ta bærekraftige beslutninger. Imidlertid gis foretakene en mulighet til å utelate informasjon som kan skade den konkurransemessige situasjonen for foretaket (PwC, 2021a). Videre ble begrepet vesentlighet definert i regnskapsloven § 1-10 ved samme lovendring. En slik definisjon skal skille mellom vesentlige forhold hvor det ikke skal være mangler i rapporteringen, og uvesentlige forhold hvor enkelte mangler kan forekomme (DIBkunnskap, 2021a). Vesentlighet inngår i regnskapsloven § 3-3 c andre ledd punkt d.

Taksonomien vil føre til ytterligere endringer i regnskapsloven § 3-3 c. Etter dagens lovforslag vil et nytt ledd, § 3-3 c (10), inngå som en del av loven, mens nåværende tiende ledd blir nytt ellefte ledd. Det nye § 3-3 c tiende ledd innebærer at foretak som nevnt i direktiv (EU) 2013/34 artikkel 19 a og 29 a, skal informere om forhold beskrevet i artikkel 8 i taksonomiforordningen (Lov om offentliggjøring av bærekraftsinformasjon i finanssektoren mv., 2021, § 6). Artikkel 19 a referer til store foretak av allmenn interesse som på balansedatoen overskrider 500 ansatte i løpet av regnskapsåret (European Parliament and the Council of the European Union, 2021, s. 24). Artikkel 29 a referer til foretak av allmenn interesse som er morforetak i et stort konsern som på balansedatoen overskrider 500 ansatte i

løpet av regnskapsåret (European Parliament and the Council of the European Union, 2021, s. 41).

2.2.5 Kritikk av regnskapsloven § 3-3 c

Bestemmelsene i regnskapsloven § 3-3 c har blitt kritisert for uklare retningslinjer og mulighet for valgfrihet sammenlignet med kravene for finansiell rapportering. Mangelen på eksplisitte krav gjør det krevende å rapportere på bærekraft. Selskaper som har valgt å ikke ha retningslinjer innenfor bærekraft trenger kun å opplyse om at foretaket ikke har retningslinjer, prinsipper, prosedyrer og standarder i forbindelse med bærekraft (Olsen & Knardal, 2020, s. 325). En tidligere undersøkelse av Olsen og Orderdalen (2014, s. 241) gjort på sparebanker viser at rapporteringen på samfunnsansvar etter regnskapsloven § 3-3 c er mangelfull. Resultatene viste blant annet at 56 prosent av sparebankene ikke nevnte menneskerettigheter, mens 33 prosent ikke hadde utarbeidet retningslinjer for arbeid med menneskerettigheter i virksomheten. Mangelen på retningslinjer i loven fører til selektiv rapportering i mange bedrifter. Dette innebærer at virksomheter selv velger ut nøkkelindikatorer de ønsker å rapportere på. Konsekvensen er at bedriftene ofte rapporterer på de faktorene som gir best resultat totalt sett. Dette kan anses som grønnvasking, siden bedriftene fremstilles bedre enn det som er realiteten. Til tross for at virksomheter i lengre tid har rapportert om påvirkningen og risikoen med bærekraft, har dette fungert i varierende grad. Behovet for en felles standard i EU og EØS er stort, og taksonomien vil være starten på dette (Revisorforeningen, 2022b, 37:50).

2.3 Prop. 208 LS (2020-2021)

Et viktig tiltak fra EU for å raskt iverksette det grønne skiftet er «lov om offentliggjøring av bærekraftsinformasjonen i finanssektoren og et rammeverk for bærekraftige investeringer». Målet med rammeverket er å gjøre det mer kostbart å forurense og mer lønnsomt å være grønn (Kvande, 2020, s. 36). Dette er i samsvar med de nasjonale og internasjonale klima- og miljømålene (Prop. 208 LS (2020-2021), s. 7). Proposisjonen er delt i to forordninger, hvor første del omtales som offentliggjøringsforordningen og andre del omtales som taksonomiforordningen. Disse forordningene omfatter et område som ikke har vært regulert i norsk rett tidligere (Prop. 208 LS (2020-2021), s. 11). I avhandlingen vil fokuset primært være på taksonomiforordningen, men offentliggjøringsforordningen gjennomgås i korte trekk.

2.3.1 Offentliggjøringsforordningen

EU har valgt å begynne med finansnæringen for å nå bærekraftsmålene. Alle andre næringer er avhengig av denne næringen i form av blant annet lånefinansiering (Hamre, 2020). Denne forordningen vil bare gjelde for finansmarkedsdeltakere og finansrådgivere som definert i artikkel 2 (Prop. 208 LS (2020-2021), s. 41-42). Bakgrunnen for offentliggjøringsforordningen er den økende etterspørselen etter bærekraftige investeringer. Det kan derimot være vanskelig for investorer å navigere i markedet når bærekraftsinformasjonen ikke alltid er like sammenlignbar. Formålet er altså å gjøre det enklere for sluttinvestorer å få innsikt i hvordan bærekraft er hensyntatt i investeringsbeslutningene (Prop. 208 LS (2020-2021), s. 6).

For at sluttinvestor skal kunne stole på informasjonen som gis angående bærekraft og investeringens betydning på bærekraft, stiller offentliggjøringsforordningen konkrete krav til hva det skal opplyses om (Hamre, 2020). Finansmarkedsaktører blir nødt til å opplyse om hvor stor andel av et fond eller en portefølje som faller inn under taksonomien (Advokatfirmaet Wiersholm, 2020). Ved risikovurdering og investeringsrådgivning er finansmarkedsdeltakere og finansrådgivere pliktige til å opplyse om hvordan integrering av bærekraftsrisiko er hensyntatt. Det skal også opplyses dersom det er negative bærekraftsvirkninger av investeringsbeslutningene (Prop. 208 LS (2020-2021), s. 9). I prop. 208 LS (2020-2021) artikkel 14 er bærekraftsrisiko definert som:

«en miljømessig, sosial eller styringsmessig hendelse eller omstendighet som dersom den oppstår, kan få en negativ vesentlig innvirkning på investeringens verdi som angitt i sektorregelverket».

Disse forholdene omtales vanligvis som ESG-forhold. Informasjonen skal etter forordningen offentliggjøres på tre plattformer; publiseres på foretakets nettsider, gis før avtaleinngåelse og omtales i periodiske rapporter (Hamre, 2020).

2.3.2 Taksonomiforordningen

Bakgrunnen for taksonomiforordningen er å etablere et rammeverk som fremmer bærekraftige investeringer. Taksonomiforordningen artikkel 8 gjelder både for finansmarkedsdeltakere som omtalt i offentliggjøringsforordningen og for store foretak av allmenn interesse med mer enn

500 ansatte, som nevnt tidligere (Revisorforeningen, 2020). Definisjonen på store foretak i regnskapsdirektivet er ikke den samme som definisjonen etter regnskapsloven (Prop. 208 LS (2020-2021), s. 14). På bakgrunn av dette vil det være færre foretak som er omfattet av taksonomiforordningen enn dagens regnskapslov om samfunnsansvar. Det anslås at det er i underkant av 100 norske selskaper som kommer til å være omfattet av taksonomien (Prop. 208 LS (2020-2021), s. 16).

Hensikten ved å etablere et slikt rammeverk er en felles forståelse for hvilke økonomiske aktiviteter og investeringer som anses som bærekraftige. En investering anses som bærekraftig dersom den er i henhold til kriteriene i prop. 208 LS (2020-2021) (s. 63-64) artikkel 3:

- a) bidrar vesentlig til et eller flere av miljømålene fastsatt i artikkel 9 i samsvar med artikkel 10-16,
- b) ikke er til betydelig skade for noen av miljømålene fastsatt i artikkel 9 i samsvar med artikkel 17,
- c) utføres i samsvar med minstegarantiene fastsatt i artikkel 18, og
- d) oppfyller de tekniske screeningkriteriene som Kommisjonen har fastsatt i samsvar med artikkel 10 nr. 3, artikkel 11 nr. 3, artikkel 12 nr. 2, artikkel 13 nr. 2, artikkel 14 nr. 2 eller artikkel 15 nr. 2.

Videre er miljømålene i prop. 208 LS (2020-2021) (s. 65) artikkel 9 som følger:

- a) begrensning av klimaendringer
- b) tilpasning til klimaendringer
- c) bærekraftig bruk og beskyttelse av vann- og havressurser
- d) omstilling til en sirkulær økonomi
- e) forebygging og begrensning av forurensning
- f) beskyttelse og restaurering av biologisk mangfold og økosystemer

Miljømål a) og b) gjelder fra 2022 i EU, mens miljømål c) til f) ikke er gjeldende før 2023 (Prop. 208 LS (2020-2021), s. 26). I artikkel 3 vektlegges kriteriene ‘vesentlig bidrag’ og ‘ingen vesentlig skade’. Innholdet i disse begrepene konkretiseres ved bruk av terskelverdier for hvert enkelt bærekraftsmål og for hver enkelt sektor, omtalt som tekniske

screeningskriterier (Advokatfirmaet Wiersholm, 2020). Ifølge Martinsen (2022) er det satt screeningkriterier for blant annet følgende sektorer:

- Landbruk og skogbruk
- Eiendom, bygg og anlegg
- Informasjons- og kommunikasjonsteknologi
- Transport og lagring
- Elektrisitet, gass, damp og varmtvannsforsyning
- Industri
- Vannforsyning, avløp og renovasjon
- Kunst, underholdning og rekreasjon
- Utdanning
- Finans- og forsikringsvirksomhet

Tolkningene av taksonomien er krevende. Norge har den fordel at de ligger etter EU når det kommer til implementeringen av regelverket. Dermed er det mulig å dra nytte av erfaringene gjort i Europa. Foretak som er ikke-finansielle skal rapportere hvor stor andel av omsetning, investeringer og driftsutgifter som er i henhold til klassifiseringsrammeverket. Dette gjør det mulig for brukerne av regnskapet å vurdere selskaper opp mot hverandre, siden informasjonen blir mer sammenlignbar (Revisorforeningen, 2022b, 29:22). Regelverket gjelder hele unionen, noe som muliggjør sammenligning av selskaper på tvers av landegrensene. Tilliten til informasjonen vil øke ved et felles klassifiseringssystem for hele EU (Prop. 208 LS (2020-2021), s. 52).

2.3.3 Konsekvenser av prop. 208 LS

Ved den nye lovendringen, som ikke har vært regulert i norsk rett tidligere, kommer det til å påløpe ekstra kostnader i utredningen. Enkelte finansforetak har utviklet egne klassifiseringsrammeverk, og overgang til en felleseuropeisk taksonomi vil innebære ekstra kostnader. Gevinsten vil derimot være høyere enn kostnadene. Tidligere har det vært et problem at det er en lite enhetlig standard. Dette gjør det vanskelig å navigere i markedet. Den økte etterspørselen etter bærekraftige investeringer øker også risikoen for grønnvasking. Grønnvasking innebærer å fremstille seg selv som mer bærekraftig enn realiteten. Forordningene skal gjøre det enklere å foreta bærekraftige investeringer, gjøre informasjonen sammenlignbar og bidra til å redusere grønnvasking (Prop. 208 LS (2020-2021), s. 28-29).

Offentliggjøringsforordningen øker administrative kostnader grunnet omfanget og detaljene ved denne forordningen. Foretak som ikke har hensyntatt bærekraftsfaktorer tidligere vil ha høyere kostnader sammenlignet med foretak som har hensyntatt det. For sluttinvestor vil forordningen bidra til en reduksjon i kostnader i form av at sluttinvestor må bruke mindre tid på å finne investeringer som passer preferansene deres (Prop. 208 LS (2020-2021), s. 29).

Det vil også påløpe kostnader for foretakene ved implementering av taksonomiforordningen. Når tilgangen på relevant informasjon bedres forventes det at kostnadene vil bli lavere. For selskaper vil det bli enklere å hente ut informasjon fra andre foretak når kravene til rapportering endres og rapporteringen digitaliseres. For store foretak vil kostnadene øke ved innføringen av taksonomien, siden informasjonen skal inkluderes i periodiske rapporter. Hvor stor kostnadsøkningen blir for ikke-finansielle foretak avhenger av type virksomhet og omfanget av eksisterende rapportering. Finansmarkedsdeltakere er avhengig av tilgjengelig informasjon fra selskapene de har investert i, slik at de kan oppfylle sine opplysningsforpliktelser etter forordningene. Det kan også hende at foretak som ikke er omfattet av taksonomien må begynne å rapportere etter denne (Prop. 208 LS (2020-2021), s. 29-30). Taksonomien vil i praksis få konsekvenser for flere foretak enn de som er direkte omfattet av taksonomien (Prop. 208 LS (2020-2021), s. 16).

Ikke alle selskaper blir klassifisert som grønne. Direkte investeringer i olje og gass anses ikke som bærekraftige. Indirekte investeringer som bidrar til olje- og gassutslipp er heller ikke inkludert i taksonomien. Det samme gjelder for fiskeri- og havbruksnæringen. Her er det viktig å få etablert kriterier knyttet til bærekraft, slik at disse sektorene også kan bli klassifisert som grønne i EU. Dette har blant annet betydning for DNB, som har betydelige investeringer i fiskeri- og havbruksnæringen (Jortveit, 2021b). En konsekvens av å ikke bli klassifisert som grønn kan være tilgangen på kapital. Ved strengere utlånskrav for bankene, øker lånekostnadene for selskaper som ikke er grønne (Brandt, 2021, s. 145). Det er derfor viktig at selskapene har en tydelig omstillingsplan som er i tråd med taksonomien (Brandt, 2021, s. 153). Forskning gjort av Gilchrist et al. (2021, s. 8) viser at grønne lån i gjennomsnitt utgjør omtrent 55 prosent av totale lån. Dette er lån hvor låntaker har inntekter generert fra grønne økonomiske aktiviteter i henhold til taksonomien. Selskapene på Oslo Børs klassifisert som grønne har ifølge Jortveit (2021b) hatt en betydelig verdiøkning sammenlignet med verdifallet på for eksempel oljeserviceselskaper. Dette indikerer at private investorer og

fondsforvaltere foretrekker å gjennomføre grønne investeringer. En kan for øvrig ikke trekke noen konklusjon på bakgrunn av dette, siden pandemien kan ha påvirket investeringsmønsteret til investorer (Jortveit, 2021b). Det vil derfor være viktig for selskap å oppfylle kriteriene i taksonomien, for å få bedre tilgang på kapital (Prop. 208 LS (2020-2021), s. 30).

For at taksonomien skal fungere som tiltenkt er det viktig å hindre at bærekraftig finans blir et kostbart nisjeprodukt. Risikoen er at kostnadene blir høyere enn nytten for selskaper. For å redusere denne risikoen bør taksonomien derfor inneholde en form for gradering, slik at nesten alle selskaper vil bli omfattet av taksonomien. EUs miljømål er ambisiøse, og det er avgjørende å gjøre bærekraftig finans til normalen for å nå de nødvendige investeringsmålene (Och, 2020, s. 20).

2.3.4 CSRD

Corporate Sustainability Reporting Directive (heretter CSRD) er ikke en sentral del av masteravhandlingen, men gjennomgås i korte trekk for ordens skyld. Dette direktivet vil erstatte det som heter NFRD og er forventet å gjelde fra regnskapsåret 2023 (Revisorforeningen, 2021a). Etter NFRD har fokuset vært på å rapportere ikke-finansiell informasjon, mens det etter CSRD blir tydeligere at direktivet handler om bærekraftsrapportering (KPMG, 2021). Det kommer en rekke endrede krav som følge av direktivet. Omfanget av hvem som skal rapportere vil bli større. Rapporteringskravene vil gjelde alle store selskaper og børsnoterte selskaper, med unntak av børsnoterte mikroselskaper (European Commission, 2021b, s. 5). Kravet om gjennomsnittlig 500 ansatte er blant annet foreslått og reduseres til 250 ansatte. Dette innebærer at det vil være flere bedrifter som vil bli omfattet av rapporteringskravene i taksonomiforordningen enn det er nå (Thommessen, 2021). Som omtalt i kapittel 3.7 vil det kreves attestasjon av bærekraftsinformasjonen. Videre vil det komme en felles bærekraftsrapporteringsstandard i forbindelse med innføringen av CSRD. Dette vil gjøre at informasjonen som gis av selskapene vil bli mer detaljert og sammenlignbar. Bærekraftsinformasjon skal også integreres som en del av selskapets årsberetning og offentliggjøres i et digitalt, maskinlesbart format (European Commission, 2021b, s. 5). Endringene i rapporteringskravene som følge av CSRD kommer til å endre regnskapsloven § 3-3 c ytterligere (Thommessen, 2021).

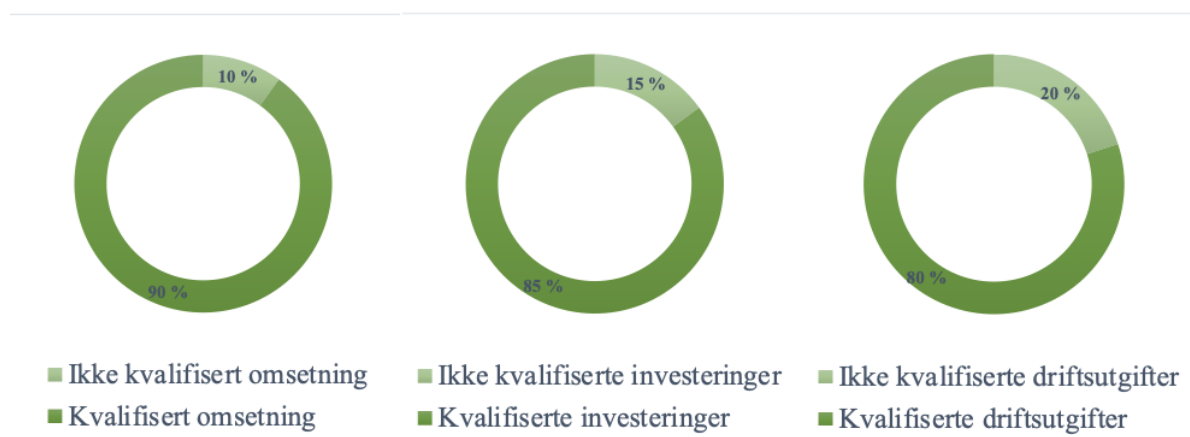
2.4 Forskjeller mellom regnskapsloven § 3-3 c og taksonomien

I delkapittel 2.2 og 2.3 ble det gjort rede for henholdsvis regnskapsloven § 3-3 c og taksonomien. Avslutningsvis i kapitlet utdypes hovedforskjellene mellom de to i forbindelse med rapportering. Etter regnskapsloven § 3-3 c skal det som nevnt utarbeides en redegjørelse som minimum omhandler miljø, sosiale forhold, arbeidsmiljø, likestilling og ikke-diskriminering, menneskerettigheter og bekjempelse av korrupsjon og bestikkelser.

Regnskapsloven legger imidlertid få føringer på hvordan dette skal presenteres. Bedriftene står fritt til å definere hva som inngår i disse områdene som igjen skaper rom for tolkning av loven. Dette gir mulighet for å tilpasse rapporteringen til den enkelte virksomhet og bransje (Robbestad et al., 2014, s. 43). Endringene innført fra 1. juli 2021 fører regnskapsloven § 3-3 c nærmere NFRD, likevel foreligger det fortsatt valgfrihet i rapporteringen (Prop. 66 LS (2020-2021), s. 31).

Taksonomiforordningen er et binært system hvor selskaper skal rapportere på de samme faktorene (Jortveit, 2021a). Det skal rapporteres på tre nøkkelindikatorer for aktiviteter i virksomheten som er 'kvalifisert' og 'i samsvar' med taksonomien. En aktivitet er kvalifisert dersom den er omfattet av taksonomien, mens aktiviteten er i samsvar med taksonomien om den oppfyller kriteriene for å defineres som bærekraftig. Nøkkelindikatorene det skal rapporteres på er omsetning, investeringer og driftsutgifter. European Commission (2021a, s. 7) har definert hva som inngår i disse begrepene. *Omsetning* representerer andel av nettoomsetning som stammer fra tjenester eller produkter som er i samsvar med taksonomien. Denne nøkkelindikatoren gir en indikasjon på selskapets bidrag til miljømålene per dags dato. *Investering* viser til andel av kapitalutgiftene som er i samsvar med taksonomien allerede nå, eller har planer om å bli det gjennom en troverdig plan for å nå mål. Nøkkeltallet investering gir et fremtidsrettet perspektiv på bedriftens planer for å endre sine aktiviteter. *Driftsutgifter* representerer andelen driftsutgifter knyttet til taksonomiaktiviteter. Dette nøkkeltallet dekker direkte ikke-aktiverte kostnader i forbindelse med forskning og utvikling, reovering, vedlikehold, kortsiktig leie og andre utgifter direkte knyttet til service av anlegg og eiendomseiendeler. Gjennom disse nøkkelindikatorene vil ikke-finansielle selskaper kunne kommunisere sin prestasjon innen bærekraft til finansinstitusjoner, interessenter og bransjen. Dette skaper en mulighet til å omstille langsiktige mål til konkrete forretningsstrategier.

Selskaper skal i tillegg til den eksisterende rapporteringen etter regnskapslovens § 3-3 c rapportere på taksonomien. I studien til Schütze og Stede (2021, s. 16) påpekes det at taksonomien ikke er en erstatning for tidligere klimapolitikk, men et tillegg. Taksonomien kan fungere som internasjonal målestokk og en mal for andre klassifiseringssystemer innen bærekraftsrapportering. PwC (2022) har gitt ut eksempler på to fiktive selskaper som rapporterer etter taksonomien. Eksemplene baserer seg på taksonomien slik den er vedtatt i EU. Denne antas imidlertid å være rimelig lik taksonomien slik den vil bli vedtatt i Norge. For begge selskapene er det gitt informasjon om taksonomiforordningens artikkel 8, selskapets aktiviteter, nøkkelindikatorer og regnskapsprinsipper. I første del beskrives formålet med taksonomien og innholdet i artikkel 8, noe som gir leseren en oversikt. Deretter beskrives selskapets aktiviteter i sin helhet, både de som er kvalifiserte etter taksonomien og de som ikke er kvalifiserte. Videre blir det beskrevet hva som inngår i nøkkelindikatorene omsetning, investering og driftsutgifter. Disse beskrives nærmere i regnskapsprinsippene for å begrunne hvorfor aktivitetene er kvalifisert eller ikke kvalifisert. De kvalifiserte aktivitetene vil inngå i telleren, og deles på totalen av aktiviteter for å finne den grønne brøken. Til slutt følger et vedlegg med en sjekkliste som inneholder opplysningskrav som følger med nøkkelindikatorene til ikke-finansielle foretak. For regnskapsåret 2021 vil det for selskaper i EU rapporteres på om aktivitetene er kvalifiserte, mens det for regnskapsåret 2022 også vil rapporteres om aktivitetene er i samsvar med taksonomien. PwC (2022) kommer likevel med et anslag på hvor mange prosent av aktivitetene som også er i samsvar med taksonomien. Det påpekes at til tross for at det ikke er pålagt i EU å rapportere på aktiviteter i samsvar med taksonomien, kan det være nyttig for å møte brukernes forventninger. I figur 2.1 er det illustrert hvordan nøkkelindikatorene for kvalifiserte aktiviteter kan fremstilles.

Figur 2.1: Nøkkelindikatorer for kvalifiserte aktiviteter

3 Revisors ansvar ved vurdering av bærekraftsrapportering

Dette kapitlet tar for seg grunnleggende revisjonsteori. Revisor har en sentral rolle i forbindelse med bærekraftsrapportering, gjennom rådgivning og attestering. Teorien knytter seg til sentral lovgivning og revisjonsstandarder.

3.1 Prinsipal-agent-teori

Prinsipal-agent-teorien kan knyttes nært til utviklingen av revisjon. Aksjonærene (prinsipaler) i et selskap har et behov for å overvåke ledelsen (agentene) i selskapet, og derav behovet for revisor. Teorien bygger på at både aksjonærene og ledelsen har et ønske om nyttemaksimering, samtidig som de har asymmetrisk informasjon. Ledelsen har mer informasjon om drift, regnskap og den økonomiske posisjonen til selskapet enn aksjonærene (Stenvold & Degerstrøm, 2020, s. 47-48). Til tross for at ledelsen jobber for investorene har ikke investorene mulighet til å kontrollere hvordan lederansvaret forvaltes (Olsen & Knardal, 2020, s. 327-328). Ved eierinteresser og bonusordninger vil slik informasjon gi ledelsen incentiv til regnskapsmanipulering, og dermed skape feilinformasjon overfor eierne. Revisors rolle i denne forbindelse blir å redusere effekten av asymmetrisk informasjon mellom ledelsen og aksjonærene. Revisor vil innhente tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis, og dermed skape troverdighet til informasjonen som overbringes fra ledelsen til aksjonærene (Stenvold & Degerstrøm, 2020, s. 47-48).

I finanssektoren har ofte bedrifter mer informasjon om risiko og innhold i prosjektet enn eventuelle investorer. Dette innebærer at det er asymmetrisk informasjon mellom partene, noe som kan føre til markedssvikt. For å unngå asymmetri i informasjonen foreligger det krav fra myndighetene til finansiell rapportering fra bedrifter til investorer. Ettersom etterspørselen etter bærekraftige investeringer øker, øker også behovet for ikke-finansiell rapportering fra bedrifter til investorer. Revisors attestasjon av bærekraftsinformasjon vil fungere som en tredjepartbekreftelse for å redusere asymmetrisk informasjon, og dermed redusere risikoen for investorer (Prop. 208 LS (2020-2021), s. 8).

3.2 God revisjonsskikk

God revisjonsskikk er et lovkrav som revisor må forholde seg til. Lovkravet har et dynamisk innhold som er utgangspunktet for revisjonen. God revisjonsskikk uttrykker forholdet mellom revisor og regnskapsbrukernes forventninger til riktigheten av regnskapet (Stenvold & Degerstrøm, 2020, s. 28). Vurderingen av hva som inngår i god revisjonsskikk reguleres av de internasjonale revisjonsstandardene, rettspraksis, Finanstilsynet, Revisorforeningen og andre uttalelser og fagartikler (NOU 2017: 15). De internasjonale revisjonsstandardene, heretter omtalt som ISA, er utarbeidet av The International Audit and Assurance Standards Board (Lie, 2009, s. 1). Ettersom god revisjonsskikk er en dynamisk utvikling vil også revisjonsbransjen påvirke hva som ligger i lovkravet (Stenvold & Degerstrøm, 2020, s. 28). Lovteksten gir veiledning for utførelsen av revisjonen. Etter revisorloven (2021), heretter omtalt som revisorloven, § 9-4 tredje ledd er det følgende krav for å utføre revisjon i samsvar med god revisjonsskikk:

- a) opparbeide seg en forståelse av virksomheten, den interne kontrollen og andre forhold som kan være av betydning for revisjonen, herunder gjeldende lovkrav for virksomheten
- b) vurdere om ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for at foretakets bokføring er i samsvar med gjeldende lovkrav
- c) identifisere risikoene for vesentlig feilinformasjon i regnskapet, enten de skyldes misligheter eller utilsiktede feil, herunder som følge av brudd på gjeldende lovkrav
- d) utforme og gjennomføre revisjonshandlinger for å håndtere de identifiserte risikoene
- e) innhente tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis som grunnlag for sin uttalelse i revisjonsberetningen

Oppsummert dreier kravene seg om å identifisere, vurdere og håndtere risikoene for vesentlig feilinformasjon i årsregnskapet basert på interne kontrolltiltak i et selskap. Det følger av revisorloven § 9-10 at god revisjonsskikk også gjelder ved utførelse og dokumentasjon av revisorbekreftelser. Imidlertid er det ingen krav om god revisjonsskikk for rådgivning og andre tjenester for den reviderte (Kjelløkken et al., 2021, s. 227).

For å utøve god revisjonsskikk må revisor utøve profesjonelt skjønn og profesjonell skepsis i revisjonen. *Profesjonelt skjønn* defineres i ISA 200 *Overordnede mål for den uavhengige revisor og gjennomføringen av revisjon i samsvar med det internasjonale revisjonsstandardene* punkt 13 bokstav k som:

«Anvendelsen av relevant opplæring, kunnskap og erfaring innenfor rammen av standarder for revisjon, regnskap og etikk når det fattes informerte beslutninger om hvilke handlingsplaner som er hensiktsmessige etter omstendighetene ved revisjonsoppdraget»

Revisors profesjonelle skjønn innebærer å anvende erfaring og kunnskap tilegnet gjennom revisjon. Personlige egenskaper og revisjonsstandarder vil påvirke hvordan revisor former sin oppfatning av profesjonelt skjønn. Faktorer som tidspress, begrensning i ressurser, reguleringer og overvurdering av egne ferdigheter påvirker utøvelsen av dette (Stenvold & Degerstrøm, 2020, s. 31-32).

Profesjonell skepsis defineres i ISA 200 punkt 13 bokstav l som:

«En holdning som innebærer at revisor stiller spørsmål og er oppmerksom på forhold som kan indikere mulig feilinformasjon som følge av feil eller misligheter, og foretar en kritisk vurdering av revisjonsbevis»

I revisjonsdirektivet er dette definert som en holdning som innebærer kritisk tilnærming. Ved utøvelse av profesjonell skepsis skal revisor være oppmerksom på faktorer som kan tyde på feilinformasjon. Det kreves en kritisk vurdering av revisjonsbevis ved slike faktorer for å opprettholde kravet til profesjonell skepsis (Kjelløkken et al., 2021, s. 235-236). Revisor skal utøve særlig profesjonell skepsis ved blant annet utøvelse av vurderinger utført av selskapets ledelse. Kravet om særlig profesjonell skepsis knytter seg konkret til ledelsens beregning av estimater, pålitelighet av dokumentasjon de fremlegger, muntlige svar fra selskapets ledelse og annen informasjon ledelsen innhenter (Stenvold & Degerstrøm, 2020, s. 38).

3.3 Revisor som allmennhetens tillitsperson

Det følger av revisorloven § 9-1 annet ledd første setning at revisor er allmennhetens tillitsperson ved utførelse av lovfestet revisjon. Bakgrunnen for denne paragrafen er etiske prinsipper oppstilt i revisjonsdirektivet artikkel 21. Prinsippene går ut på revisors funksjon i offentligheten og revisors integritet, objektivitet, faglige kompetanse og aktsomt. Ved å lovfeste revisor som allmennhetens tillitsperson blir viktigheten av revisors rolle synliggjort. Videre blir det lagt vekt på at revisor ikke kun representerer eierne, men allmennheten. I dette

ligger det at revisor ivaretar regnskapsbrukernes interesser, blant annet for å bevare revisors uavhengighet. Revisjon for allmenn interesse vil øke tillitten til revisor, og dermed styrke revisors samfunnsfunksjon (Kjelløkken et al., 2021, s. 204-205). Revisorloven § 8-1 regulerer revisors uavhengighet. Disse kravene innebærer at revisor skal være både virkelig og tilsynelatende uavhengig. Virkelig uavhengig handler om revisors grunnholdning og innstilling, altså at revisor ikke lar seg påvirke av omstendighetene. Tilsynelatende uavhengig innebærer at revisor skal fremstå uavhengig utad. Det er avgjørende om en tredjepart oppfatter revisor som uavhengig, til tross for at revisor faktisk er uavhengig (Stenvold & Degerstrøm, 2020, s. 102). Revisorloven avgrenser i all hovedsak rollen som allmennhetens tillitsperson til lovfestet revisjon, herunder revisjon av årsregnskap. Likevel vil revisor anses som allmennhetens tillitsperson også ved andre attestasjonsoppdrag, forutsatt at uavhengigheten etter revisorlovens § 9-10 er bevart (Kjelløkken et al., 2021, s. 205).

Revisor skal utøve virksomheten med integritet, objektivitet og aktsomhet lyder revisorloven § 9-1 annet ledd andre setning. *Integritet* innen revisjon innebærer ærlighet og redelighet i alle profesjonelle og forretningsmessige sammenhenger. Dette begrunnes med behovet for regnskapsbrukernes tillit til revisor. *Objektivitet* handler om å ikke være forutinntatt, ha interessekonflikter eller være påvirket utilbørlig av andre, fordi dette vil påvirke revisors vurdering. Kravet om objektivitet må ses i sammenheng med uavhengighetsreglene i revisorloven kapittel 8. *Aktsomhet* dreier seg om å opptre i samsvar med gjeldende faglige standarder og profesjonsstandarder ved utførelse av revisors tjenester. Revisor må redegjøre for iboende begrensninger. I tillegg må regnskapsbrukerne gjøres bevisste på at revisjon ikke er en garanti for at det ikke foreligger feilinformasjon i årsregnskapet eller annen bekreftet regnskapsinformasjon (Kjelløkken et al., 2021, s. 205-206).

3.4 Krav til etterutdanning

Alle statsautoriserte revisorer har krav til etterutdanning for å opprettholde sin autorisasjon selv om revisoren ikke har oppdragsansvar. Fra 2021 har kravet om å gjennomføre etterutdanning økt fra 105 til 120 timer over en treårs periode for å beholde revisorgodkjenningen. Revisor kan fritt velge emner innenfor fagene som omfattes av en mastergrad i regnskap og revisjon. Likevel må revisor ha tilstrekkelig etterutdanning innen finansregnskap, revisjon, verdsettelse og analyse, skatte- og avgiftsrett og foretaksrett (Revisorforeningen, 2021b). Etterutdanningen gjennomføres som strukturert opplæring i form

av kurs eller opplæringsopplegg med løsning av oppgaver. For eksempel sensur ved eksamen eller deltakelse i utvalgsarbeid (Kjelløkken et al., 2021, s. 98).

Loven inneholder ikke spesifikke krav til etterutdanning innen bærekraft. Revisorforeningen tilbyr imidlertid kurs og etterutdanning innen bærekraft for å sikre at revisjonsbransjen opprettholder sin relevans (Revisorforeningen, u. å.). Flere av kursene kan inngå som en del av obligatoriske etterutdanningen, og dermed stimulere til at revisorer velger å øke kunnskapsnivået innenfor dette området (Kristiansen, 2021, s. 15). I samarbeid med PwC, EY, KPMG, Deloitte og BDO har Revisorforeningen etablert Akademiet for bærekraftsrapportering. Dette er et utdanningsopplegg som i første omgang skal dekke kunnskapsbehovet til brukerne, selskaper som skal rapportere og revisorene i forbindelse med innføringen av CSRD (Revisorforeningen, 2022c, s. 13).

3.5 Revisjon av årsberetningen

Årsberetningen er en redegjørelse fra styret og daglig leder som selskapet er pliktig til å utarbeide dersom de ikke regnes som små foretak i henhold til regnskapsloven § 1-6. Dette kommer altså i tillegg til årsregnskapet. Utviklingen i virksomheten og forutsetningene for fortsatt drift omtales i denne (Altinn, 2021). Kravene i forbindelse med årsberetning fremgår i regnskapsloven §§ 3-3 a, 3-3 b og 3-3 c. Revisors plikter når det kommer til årsberetning fremgår av revisorloven § 9-4 (2):

«Revisor skal vurdere om årsberetningen omfatter de opplysninger som skal gis i henhold til gjeldende lovkrav, om årsberetningen er konsistent med årsregnskapet, og om revisor, basert på kunnskapen opparbeidet gjennom revisjonen av årsregnskapet, har avdekket vesentlig feilinformasjon i årsberetningen».

Slik var det imidlertid ikke i den gamle revisorloven (1999) § 5-1 annet punktum. Revisor skulle kun:

«vurdere om opplysninger i årsberetning om årsregnskapet, forutsetningen om fortsatt drift og forslaget til resultatdisponering var i samsvar med lov og forskrifter, og konsistente med årsregnskapet».

Det fremgår altså ikke noe om revisors plikter i forbindelse med å vurdere informasjonen om blant annet foretaksstyring i regnskapsloven § 3-3 b og samfunnsansvar i § 3-3 c. Dette fremkommer for øvrig heller ikke av dagens revisorlov § 9-4, men i revisorloven § 9-7 om revisjonsberetning følger det av tredje ledd at revisors plikter også omfatter redegjørelse om blant annet foretaksstyring og samfunnsansvar. Revisor er pliktig til å vurdere alle opplysningene i årsberetningen. Dette inkluderer også redegjørelser som er gitt i et eget dokument, disse er henvist til fra årsberetningen (Kjelløkken et al., 2021, s. 224-225). Revisor skal i revisjonsberetningene uttale seg om disse opplysningene er i samsvar med årsregnskapet, gjeldende lovkrav og revisors oppfatning av den reviderte. Den nye revisorloven samsvarer med god revisjonsskikk og ISA 720 *Revisors oppgaver og plikter vedrørende «øvrig informasjon»*. Endringen fra gammel til ny revisorlov har imidlertid ingen praktisk betydning, da revisor uansett må forholde seg til kravene i ISA 720 (Kjelløkken et al., 2021, s. 225). Dersom revisor finner feilinformasjon i redegjørelsen, må det opplyses om omfanget av feilinformasjonen (Kjelløkken et al., 2021, s. 276).

3.6 Revisjonsberetning

Revisjonsberetning er som nevnt i avsnittet over omtalt i revisorlovens § 9-7. Dette er en uttalelse som bekrefter at informasjonen selskapet utgir ikke inneholder vesentlige feil. Uttalelsen gjør at brukerne av regnskapet kan stole på informasjonen fra selskapet. En revisjonsberetning skal inneholde en beskrivelse av revisors oppgaver og plikter i forbindelse med revisjonen (Revisorforeningen, 2022a). Av ISA 200 punkt 11 fremgår det at revisors overordnede mål med revisjonen av regnskapet er å oppnå betryggende sikkerhet for at regnskapet totalt sett ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller feil. Betryggende sikkerhet oppnås når revisor har redusert revisjonsrisikoen til et akseptabelt lavt nivå, ifølge ISA 200 punkt 5. Revisor skal i henhold til ISA 700 *Konklusjon og rapportering om regnskaper* punkt 5 (a):

«danne seg en mening om regnskapet basert på en vurdering av konklusjonene som er trukket på bakgrunn av innhentet revisjonsbevis»

Videre i punkt b) skal funnene i forbindelse med revisjonen omtales i en revisjonsberetning.

I revisjonsberetningen er det et avsnitt som heter «øvrig informasjon», og omfatter det som er inkludert i selskapets årsrapport (bortsett fra regnskapet og tilhørende revisjonsberetning). Dette fremgår av ISA 720 punkt 1. Årsrapporten består av årsregnskapet og årsberetningen (Visma, u. å.). Det følger av ISA 720 punkt 8 at:

«revisors oppgaver og plikter i henhold til denne ISA-en utgjør ikke et attestasjonsoppdrag som går ut på å attestere «øvrig informasjon», og pålegger ikke revisor noen plikt å oppnå sikkerhet for «øvrig informasjon».

Revisor skal lese og vurdere om det foreligger noen vesentlige uoverensstemmelser mellom «øvrig informasjon» og regnskapet. Etter ISA 720 punkt 3 skal revisor basert på kunnskapen opparbeidet under revisjonen, også gjøre en vurdering om det foreligger noen vesentlige uoverensstemmelser.

Det finnes i hovedsak tre ulike typer revisjonsberetninger, normalberetning, revisjonsberetning med presisering og revisjonsberetning med modifisert konklusjon (DIBkunnskap, 2021b). Type beretning revisor avgir avhenger av funnene i forbindelse med revisjonen. Hvis revisor gjennom revisjonen ikke oppdager vesentlige feil eller mangler avgir revisor en normalberetning eller umodifisert beretning, i samsvar med ISA 700 pkt. 16. Revisjonsberetning med presisering avgis dersom revisor mener at regnskapet gir et rettviseende bilde, men ønsker å gjøre brukerne av regnskapet oppmerksom på enkelte forhold. Hvis revisor er uenig i at regnskapet gir et rettviseende bilde, det vil si at regnskapet inneholder vesentlig feilinformasjon, avgis en modifisert beretning eller negativ beretning. Noen ganger er ikke revisor i stand til å innhente tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis og må avgis en beretning hvor revisor ikke kan uttale seg om at årsregnskapet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon (DIBkunnskap, 2021b).

3.7 Attestasjon av bærekraft

Det er flere og flere selskaper og organisasjoner som rapporterer på bærekraft. For at denne informasjonen skal være troverdig, ønsker enkelte selskaper en tredjepartsbekreftelse på informasjonen i bærekraftsrapporten. Dette skaper tillit hos brukerne og gjør at de kan ta beslutninger på bakgrunn av denne informasjonen (BDO, u. å.). Undersøkelsen til Jadoon et al. (2021, s. 163) bekrefter utsagnet. Bærekraftsrapporter attestert av de store

revisjonsfirmaene har høyere selskapsverdi sammenlignet med bærekraftsrapporter som er egenerklært av selskapet selv. Imidlertid er det ingen krav til attestasjon av bærekraftsrapporten og det stilles heller ikke direkte krav i taksonomiforordningen at informasjonen skal attesteres eller verifiseres av en tredjepart, for eksempel revisor (Prop. 208 LS (2020-2021), s. 30).

Revisors attestasjon av bærekraftsrapportering gjennomføres som oftest i henhold til attestasjonsstandarden ISAE 3000 *Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon*. Det følger av standardens punkt 10 at praktiserende revisor skal innhente enten betryggende eller moderat sikkerhet. Videre fremkommer det av punkt 12 (a) (i) at ved innhenting av moderat sikkerhet er oppdragsrisikoen større enn hvis revisor innhenter betryggende sikkerhet. Dette betyr at arten, tidspunktet og omfanget av det som gjøres er mer begrenset ved moderat sikkerhet enn ved betryggende sikkerhet. Attestasjon av bærekraft omfatter vanligvis en begrenset attestasjon som gir en moderat sikkerhet for at informasjonen ikke inneholder vesentlige feil. Dette innebærer en såkalt negativ bekreftelse (Finanstilsynet, 2020, s. 12-13). Det kan derfor stilles spørsmål om attestasjonen er tilfredsstillende nok for brukerne av bærekraftsrapporten (Stenvold & Degerstrøm, 2020, s. 363).

Det er to typer attestasjonsoppdrag i standarden, påstandsbaserte attestasjonsoppdrag og direkte attestasjonsoppdrag. Forskjellen på disse typene attestasjonsoppdrag er hvem som måler eller evaluerer at rapporten er i henhold til kriteriene (Stenvold & Degerstrøm, 2020, s. 381). Ved attestasjon av påstandsbaserte oppdrag er det en annen part enn den som er praktiserende revisor som utfører attestasjonen. Når praktiserende revisor attesterer på oppdraget heter det direkte attestasjonsoppdrag. Dette omtales i ISAE 3000 punkt 12 (a) (ii).

Finanstilsynet har gjennomført en undersøkelse av hvor mange selskaper som er pliktige til å rapportere på bærekraftsinformasjon, som faktisk gjør det (Finanstilsynet, 2020, s. 11). Det er 157 foretak som oppgir at de rapporterer på bærekraftsinformasjon, men flesteparten av disse foretakene får ikke bærekraftsrapporten attestert (Finanstilsynet, 2020, s. 12). En undersøkelse fra 2021 gjort av Deloitte viser at 60 prosent av selskapene som rapporterer på ikke-finansiell informasjon ved bruk av GRI og TCFD (Task Force on Climate-related Financial Disclosures) og andre rapporteringsrammeverk, får informasjonen attestert av en uavhengig tredjepart. Dette er en forbedring i forhold til tidligere år (Deloitte, 2021b, s. 16).

I forbindelse med innføringen av CSRD vil det bli pålagt å ha attestasjon på den ikke-finansielle informasjonen. Det diskuteres om det skal åpnes for at andre enn selskapets revisor kan attestere på denne informasjonen. Dersom revisor får mandatet på attestasjon av bærekraftsinformasjon, vil det sikre konsistens mellom finansiell og ikke-finansiell informasjon. På den andre siden kan dette føre til en ytterligere konsentrasjon av revisjonsmarkedet, noe som gir de største aktørene enda mer makt. I tillegg kan dette risikere revisor uavhengighet og øke revisjonshonorarene (European Commission, 2021b, s. 38).

4 Metode

Formålet med dette kapitlet er å beskrive metoden for datainnhenting. Valg av undersøkelsesmetode og intervju kandidater begrunnes. Videre gjennomgås personvern og kvalitetskriterier. Avslutningsvis presenteres bakgrunnen for dokumentanalysen.

4.1 Forskningsdesign

Det er vanlig å skille mellom kvalitativ og kvantitativ metode når det gjennomføres undersøkelser. Kvantitativ metode innebærer å undersøke mange enheter, slik at det er mulig å generalisere funnene til å gjelde flere enn de som har deltatt i undersøkelsen. I kvalitativ metode ønsker forskeren å innhente mer detaljert og utfyllende informasjon om fenomenet. Denne metoden omtales som intensiv, altså undersøkelse av få enheter. Ved undersøkelse av temaer som det er forsket lite på, vil kvalitativ metode være svært hensiktsmessig (Jacobsen, 2015, s. 141; Johannessen et al., 2020, s. 23). I denne avhandlingen benytter vi i hovedsak kvalitativ metode i form av dybdeintervju for å svare på problemstillingen, men bringer også inn dokumentanalyse. Studiet er eksplorativt, siden det ikke er mye informasjon tilgjengelig om temaet (Bougie & Sekaran, 2020, s. 56). Problemstillingen er som nevnt i kapittel 1.2:

«Hvordan påvirker taksonomien store foretaks bærekraftsrapportering sammenlignet med regnskapsloven § 3-3 c?»

Vi undersøker hvilken betydning lovendringen har for store foretak av allmenn interesse med mer enn 500 ansatte og for revisor som arbeider med bærekraft. Dette er en lovendring som ikke er innført i Norge enda og konsekvensene er ukjente. Hensikten med denne avhandlingen er dermed å undersøke hvordan selskaper og revisorer forstår taksonomiforordningen. Målet er å få fram alle aspekter rundt temaet, og kvalitativ metode er egnet til nettopp dette (Jacobsen, 2015, s. 133).

For å kunne svare på denne problemstillingen brukes både primær- og sekundærdata som informasjonskilde. Primærdata er de dataene vi selv innhenter. Dataene innhentet fra eksisterende kilder er sekundærdata. Disse informasjonskildene er utarbeidet i forbindelse med andre formål enn vår oppgave (Bougie & Sekaran, 2020, s. 49). Som primærkilde gjennomføres dybdeintervjuer for å få detaljerte beskrivelser av intervjuobjektets erfaringer

rundt temaet. Sekundærkildene vi anvender i vår masteroppgave er blant annet proposisjoner, lovverk, standarder, artikler og bøker. I tillegg suppleres det med en dokumentanalyse av et fåtall selskaper som har rapport etter taksonomien allerede i år. Dokumentanalysen benyttes for å underbygge resultatene fra intervjuene. Det redegjøres for dokumentanalyse i delkapittel 4.9.

4.2 Fordeler og ulemper med kvalitativ metode

Det er både fordeler og ulemper ved å benytte kvalitativ metode for å samle inn data. Ved å samle inn kvalitative data i form av intervju får forskeren en nærhet til informanten. Oppfatningen til informanten blir formidlet gjennom egne ord, sammenlignet med kvantitativ metode hvor det er faste spørsmål med faste svarkategorier. Informasjonen forskeren mottar varierer ut fra intervjuobjektet, og forskeren kan dermed oppnå ulike perspektiver på problemstillingen (Jacobsen, 2015, s. 129-130). Det er mulig å oppklare misforståelser med spørsmålene underveis i intervjuet. Dette gjør at forskeren får den informasjon som er hensiktsmessig (Bougie & Sekaran, 2020, s. 127). Nærhet er en av fordelene med intervju, men også en av ulempene. Dersom forskeren har en for nær relasjon med intervjuobjektet kan kritiske spørsmål bli utelatt. Det er heller ikke sikkert forskeren ser de svake sidene og mister dermed evnen til kritisk refleksjon. Forskeren kan også være med på å endre atferden til intervjuobjektet. Når en fremmed person stiller ubehagelige spørsmål kan det føre til at intervjuobjektet ikke svarer ærlig. Dette kalles undersøkelseeffekt og er en av ulempene ved intervju (Jacobsen, 2015, s. 132). Under denne undersøkelsen er ikke nærhet en ulempe ettersom vi ikke har en relasjon til intervjuobjektene. Til tross for at vi ikke stiller personlige spørsmål, kan spørsmålene oppleves som kritiske. Dermed er vi bevisste på at det kan være risiko for undersøkelseeffekt.

Kvalitativ metode er fleksibel. Dette innebærer at det er mulig å endre problemstillingen og datainnsamlingsmetoden underveis når forskeren tilegner seg ny informasjon. Prosessen ved bruk av kvalitativ tilnærming er interaktiv. De ulike prosessene; problemstilling, undersøkelsesopplegg, datainnsamling og analyse vil flyte i hverandre. Forskeren følger imidlertid den vanlige gangen i en forskningsprosess, men forskningsprosessen er ikke låst (Jacobsen, 2015, s. 129-130). Dette kan også være en ulempe ved intervju. Forskeren kan til slutt havne i en ond sirkel hvor det er vanskelig å avslutte undersøkelsen. Tilgang på stadig ny

informasjon kan gjøre at problemstillingen endres så mye at forskeren til slutt ender opp med en annen undersøkelse enn det som var utgangspunktet (Jacobsen, 2015, s. 132).

Å samle inn kvalitativ data er veldig ressurskrevende og komplekst. Det tar tid å utføre mange intervjuer. Forskeren ender ofte opp med færre respondenter sammenlignet med kvantitativ metode. Ved en kvalitativ tilnærming må forskeren prioritere nyanser i stedet for mange respondenter. Dette fører videre til at det oppstår generaliseringsproblemer. Siden forskeren ender opp med få respondenter er det ikke mulig å generalisere på samme måte som ved kvantitativ metode. Utvalget vil mest sannsynlig ikke være representativt for andre enn de som undersøkes (Jacobsen, 2015, s. 131). Kompleksiteten ved kvalitativ data er en utfordring. Når forskeren gjennomfører intervjuer vil han eller hun ende opp med en mengde ord. Disse ordene vil ikke være strukturerte og det kan derfor være vanskelig å tolke dataene. Nyanserikdommen kan gjøre at forskeren mister oversikten over all informasjonen, og det er fare for at noe av informasjonen ubevisst blir silt ut (Jacobsen, 2015, s. 131-132).

4.3 Intervju

Som nevnt tidligere i kapitlet, anvendes dybdeintervju som datainnsamlingsmetode. Dette er den mest brukte metoden innenfor kvalitativ forskning (Tjora, 2021, s. 127). Intervjuene er semistrukturerte. Dette betyr at spørsmålene er utarbeidet på forhånd og alle intervjuobjektene vil bli spurt de samme hovedspørsmålene. Det som er forskjellen på et semistrukturert intervju og et strukturert intervju er at oppfølgingsspørsmålene kan variere ut fra svaret til intervjuobjektet i et semistrukturert intervju (Bougie & Sekaran, 2020, s. 119-120). Fordelen med denne typen intervju er at det er mulig for intervjueren å tilpasse spørsmålene underveis, men samtidig ha faste intervju spørsmål å forholde seg til. På denne måten føles intervjuet som en samtale, noe som gjør at intervjuobjektet kan føle seg tryggere (Brinkmann, 2020, s. 437). Det er dette vi ønsker å oppnå når revisorene og bedriftene blir intervjuet.

Intervju spørsmålene blir ikke gitt til intervjuobjektene på forhånd, fordi samtalen skal føles naturlig og det skal være mulig å tilpasse spørsmålene underveis. Det er ikke gjort mye forskning på området tidligere. Vi er derfor interessert i å innhente så mye informasjon som mulig om temaet, men samtidig ha en viss struktur for samtalen.

Intervjuene gjennomføres via Zoom Video Communications, Inc. (heretter Zoom). Dette er en mer kostnadseffektiv og praktisk form for intervju sammenlignet med intervju som

gjennomføres fysisk (Gray et al., 2020, s. 1292). Av undersøkelsen til Gray et al. (2020, s. 1292) kommer det frem at styrkene ved Zoom er: (1) bekvemmelighet og brukervennlighet, (2) gjør det enklere å diskutere personlige emner, (3) tilgjengelighet og (4) tidsbesparende uten behov for å reise. Bedriftene og revisorene som intervjues er lokalisert i forskjellige byer rundt om i Norge, og det ville blitt kostbart å reise for å gjennomføre intervjuene. Fysiske intervjuer ville krevd mer tid av oss og intervjuobjektene både i forkant og etterkant av samtalen. Pandemien gjør det vanskeligere med et fysisk møte. Karantene og isolasjon kunne ført til at intervjuer ble avlyst. Dette viste seg imidlertid å være lurt, siden flere av intervjuobjektene ble syke og måtte flytte på intervjudatoene. Johannessen et al. (2020, s. 127) uttrykker dessuten at online-intervjuer gir tilnærmet like god informasjon som fysiske intervjuer.

4.4 Valg av respondenter og informanter

Ved valg av intervjuobjekter er fokuset på personer med et høyt kunnskapsnivå innen bærekraft og rapportering. For å besvare problemstillingen vurderes det som en styrke å intervju to ulike utvalg. Disse er ledere med kunnskap om bærekraft i norske børsnoterte selskap med over 500 ansatte og revisorer med kunnskap om bærekraftsrapportering. Utvalgene ble gjennomført ved en kombinasjon av snøballmetoden og utvalgskriterium. Snøballmetoden innebærer å starte med en person med kunnskap om et tema, og deretter få tips om andre interessante respondenter. Utvalgskriterium handler om å velge spesifikke kriterier som må oppfylles (Jacobsen, 2015, s. 181-182). I flere tilfeller tok vi kontakt med en person vi mente hadde kunnskap om temaet som undersøkes, og ble henvist videre til andre personer i selskapet bedre egnet eller mer fleksible til å svare på problemstillingen. I utvalg 1 er kriteriene at intervjuobjektet har en høytstående stilling i et selskap som omfattes av taksonomien og kunnskap om bærekraftsrapportering. Tilsvarende i utvalg 2 er kriteriene at intervjuobjektene er revisorer med erfaring innenfor bærekraftsrapportering. Ved en kombinasjon av snøballmetoden og utvalgskriterium valgte flere intervjuobjekter å stille opp til intervju.

Ifølge Jacobsen (2015, s. 178) brukes begrepet respondenter om personer med direkte kjennskap til et tema, for eksempel gjennom å delta i en hendelse eller være del av en gruppe. Informanter brukes om noen som har god kunnskap om et tema, men som ikke representerer undersøkelsesgruppen. I dette tilfellet vil representantene fra bedriftene opptre som

respondenter. Revisorene opptrer i hovedsak som informanter, men også som respondenter når de besvarer spørsmål direkte knyttet til revisors arbeid.

For å få et mest mulig representativt utvalg, samtidig som oppgaven har en begrenset tidsramme, er det nødvendig å spesifisere antall intervjuobjekter. Kvaliteten på intervjuene er svært viktig. Derfor kan ikke utvalget være for stort, likevel må antall respondenter være på en størrelse hvor ulike synsvinkler blir representert. Ifølge Johannessen et al. (2020, s. 228) vil det ikke være behov for å fortsette innsamlingsprosessen når det teoretiske metningspunktet er nådd. Dette er når forskerne kun får minimalt med ny informasjon ved nye intervjuer. Vi kontaktet flere selskaper enn vi ønsket å intervjuet ettersom vi ikke regnet med å få svar fra alle. Enkelte av selskapene vi kontaktet takket nei grunnet mangel på kunnskap og bruk av eksterne konsulenter til rapportering av bærekraft. Da det kom til revisorer var det naturlig å kontakte de fem største revisjonsselskapene i Norge (PwC, EY, KPMG, Deloitte og BDO). Til slutt fikk vi kontakt med fem revisorer og fem ledere, totalt ti intervjuer. Alle intervjuobjektene har erfaring innenfor bærekraft. Selskapene som intervjues har fått høy karakter på the Governance Group sin karakteroversikt over bærekraftsrapportering (The Governance Group, 2021, s. 26). Dette gir en indikasjon på at selskaper som har vært gode på bærekraftsrapportering etter regnskapsloven § 3-3 c er de som er mest oppdatert på taksonomien.

Respondenter	Selskap	Stilling	Erfaring med bærekraft
Respondent A	Børsnotert selskap med over 500 ansatte	Lederstilling med bærekraftserfaring	10 år
Respondent B	Børsnotert selskap med over 500 ansatte	Lederstilling med bærekraftserfaring	16 år
Respondent C	Børsnotert selskap med over 500 ansatte	Lederstilling med bærekraftserfaring	0 år
Respondent D	Børsnotert selskap med over 500 ansatte	Lederstilling med bærekraftserfaring	2 år
Respondent E	Børsnotert selskap med over 500 ansatte	Lederstilling med bærekraftserfaring	5 år

Tabell 4.1: Oversikt over respondenter i dybdeintervju

Informanter/ Respondenter	Selskap	Stilling	Erfaring med bærekrafts- rapportering
Revisor A	«De fem store»	Senior manager	1 år
Revisor B	«De fem store»	Senior manager	2 år
Revisor C	«De fem store»	Partner	2 år
Revisor D	«De fem store»	Senior assosiate	4 år
Revisor E	«De fem store»	Manager	5 år

Tabell 4.2: Oversikt over informanter i dybdeintervju

4.5 Personvern

Gjennom intervjuprosessen ble Universitetet i Agders (heretter UiA) retningslinjer fulgt. Det følger av UiAs nettside at før oppstart av masterprosjektet må formålet med innsamling av personopplysninger vurderes. Videre må det informeres om hvordan opplysningene skal behandles og sikres. Disse retningslinjene ble fulgt ved å innhente en godkjennelse fra Norsk senter for forskningsdata (NSD) til å behandle personopplysninger. I denne undersøkelsen ble lydopptak benyttet for å skape flyt under intervjuet. På denne måten sikres det at vi får med oss alt informantene sier, samtidig som informasjon ikke blir mistolket (Tjora, 2021, s. 180). Lydopptak regnes som en personopplysning ettersom enkeltpersoner kan gjenkjennes og krever derfor godkjenning fra intervjuobjektene (Universitetet i Agder, u. å.-b). Imidlertid var det en respondent som ikke ønsket lydopptak, og dermed ble transkribering i sanntid gjennomført under dette intervjuet.

Ettersom intervjuene ble utført over Zoom var det forutsetninger for å bevare sikkerheten rundt personopplysninger. UiAs veiledning for Zoom-møter ble fulgt. Møtelenken ble sendt direkte til intervjuobjektet på e-post slik at ingen andre hadde tilgang. Videre var møtet passordbeskyttet og venterom funksjonen ble benyttet for ekstra sikkerhet (Universitetet i Agder, u. å.-a). Intervjuobjektene mottok et informasjonsskriv i forkant av intervjuet. I dette skrevet ble det opplyst om behandling av informasjon, samt rettigheter til innsyn i

opplysningene som publiseres i oppgaven. Det ble også informert om muligheten til å trekke seg fra prosjektet.

For å bevare anonymiteten har vi generalisert stillingene til 'lederstilling med erfaring innen bærekraft'. På denne måten forsikres leseren at respondentene har nødvendig kunnskap og erfaring, uten at de risikerer å bli gjenkjent. Det opplyses at respondentene arbeider i et selskap notert på Oslo Børs med over 500 ansatte, altså et selskap som omfattes av taksonomien. All annen informasjon er anonymisert. For revisorene opplyses det om stilling etter tillatelse og at de er ansatt i en av «de fem store». Ved å benytte de største markedsaktørene innenfor revisjon sikres kvalitet og kunnskap i informasjonen som innhentes.

4.6 Intervjuguide

Strukturen for dybdeintervju er beskrevet av Tjora (2021, s. 159-161). Intervjuguiden består av tre deler. Vi startet intervjuet med å presentere oss selv og bakgrunnen for forskningsprosjektet, for så å stille noen praktiske spørsmål angående personvern. Videre fikk intervjuobjektene noen enkle oppvarmingsspørsmål. Disse spørsmålene knytter seg til utdanning, stilling og generell bakgrunn. Denne innledende fasen etablerer et tillitsforhold mellom forskeren og intervjuobjektet. Dette gjør at vi i større grad kan stole på informasjonen som ble gitt. Da vi var blitt litt bedre kjent, ble refleksjonsspørsmålene stilt. Formålet med disse spørsmålene er å bidra med informasjon til å svare på problemstillingen og forskningsspørsmålene. Spørsmålene går i dybden på temaet, og får dermed frem ulike perspektiver og oppfatninger. Disse spørsmålene er til en viss grad ulike for utvalg 1 og 2. Spørsmålene til selskapene var direkte knyttet til deres arbeid med bærekraft. For revisorene var spørsmålene knyttet til både revisors rolle, og deres perspektiv på ulike selskaps bærekraftsrapportering. Til slutt ble intervjuobjektet gitt anledning til å komme med innspill som ikke ble dekket av øvrige spørsmål. Dette sørger for at all relevant informasjon som intervjuobjektet besitter kommer frem. Den fulle intervjuguiden er vedlagt oppgaven.

4.7 Analyse av intervju

Vi satt igjen med en stor mengde ustrukturerte data etter å ha gjennomført og transkribert intervjuene. Denne mengden måtte reduseres før vi kunne analysere og fortolke dataene. Det

finnes flere metoder å analysere kvalitative data, og vi har valgt å ta utgangspunkt i en fenomenologisk metode (Johannessen et al., 2020, s. 155). Dette innebærer å analysere meningsinnholdet fra intervjuene. Vi er interessert i hva respondentene og informantene forteller. Målet er å systematisere dataene som er innhentet, slik at det er enklere å fortolke og sammenfatte datamaterialet. Denne prosessen består av fire hovedsteg: (1) helhetsinntrykk og sammenfatning av meningsinnhold, (2) koder, kategorier og begreper, (3) kondensering og (4) sammenfatning (Johannessen et al., 2011, s. 195; Malterud, 2003, s. 93).

Etter å ha transkribert alle intervjuene leste vi gjennom datamaterialet og så etter interessante og sentrale temaer. Her ble informasjon som ikke var relevant silt ut. Dette var informasjon som kunne være avslørende med tanke på hvem intervjuobjektet var eller hvilken bedrift de jobbet i. I denne første fasen opparbeidet vi oss et helhetsinntrykk av informasjonen som var innhentet. Videre i fase to ble alt materialet systematisk gjennomgått. Det ble funnet tekstelementer som ga kunnskap og informasjon knyttet til problemstillingen og forskningsspørsmålene. De ulike temaene fikk forskjellige fargekoder. En kode var for eksempel 'forskjell i innhold og struktur'. En annen var 'behov for økt kompetanse og mer ressurser'. Dette er en metode som lar oss påvise og organisere meningsbærende informasjon. Vi kan da finne, ta ut og så slå sammen alle tekstdelene som knytter seg til samme spørsmål (Johannessen et al., 2011, s. 196).

Den tredje fasen er kondensering som innebærer de delene som er kodet trekkes ut. Dette resulterer i et redusert datamateriale som er organisert etter fargekoder. Det vil da være mulig å transformere intervjuene til en helhetlig tekst, hvor forskeren enkelt kan identifisere likheter og ulikheter (Johannessen et al., 2011, s. 198). I den fjerde fasen skal forskeren sammenfatte eller rekontekstualisere materialet. Dette innebærer at alle kodene skal settes sammen til en sammenhengende tekst. Her må det vurderes om teksten som er utformet samsvarer med det intervjuobjektene opprinnelig mente (Malterud, 2003, s. 108-109). I etterkant av disse fasene er analysen av intervjuene utarbeidet, slik at det er mulig å trekke konklusjoner fra datamaterialet.

4.8 Kvalitetskriterier

Kvaliteten på en undersøkelse evalueres av leseren. Det må foreligge en oppfatning av sannhet og virkelighet i det som er fremstilt (Jacobsen, 2015, s. 246). For å vurdere kvaliteten på data

samlet inn i intervjuene er det nødvendig å stille kritiske spørsmål knyttet til fire sentrale kvalitetskrav. Det må vurderes om vi har fått tak i det vi ønsker (intern validitet), om det kan overføres til andre sammenhenger (ekstern validitet), og om vi kan stole på data innsamlet (reliabilitet) (Jacobsen, 2015, s. 228). Til slutt må det reflekteres om funnene er et objektivt resultat av forskningen (bekreftbarhet) (Johannessen et al., 2020, s. 252).

Intern validitet (gyldighet)

For kvalitativ metode dreier intern validitet seg om en spesifikk metode som undersøker det som er hensiktsmessig. Begrepet knytter seg til om respondentene har oppgitt sann informasjon, samt om forskerens tolkning og konklusjonen gjenspeiler virkeligheten. For å oppnå sann informasjon må forskeren få tak i riktige informasjonskilder. Ved feil intervjuobjekt vil også informasjon som innhentes være ufullstendig (Jacobsen, 2015, s. 228-229). I vårt tilfelle er intervjuobjektene nøye utvalgt. Ved dialog med ulike bedrifter er det kun de med kunnskap om forskningstemaet som har takket ja til intervju. Videre er det foretatt en kritisk gjennomgang av intervjuguiden i forkant av intervjuene og av svarene i etterkant. Nettopp for å sørge for at egne meninger ikke påvirker resultatene. For å øke sannsynligheten for gyldighet i resultatene har vi satt oss godt inn i undersøkelsesfeltet. Dette gjør at vi kan skille mellom informasjon som er relevant og ikke-relevant for undersøkelsen (Johannessen et al., 2020, s. 250).

Ekstern validitet (overførbarhet)

Ekstern validitet handler om i hvilken grad resultatene kan generaliseres til andre enn de som er undersøkt. For kvalitative studier vil teoretisk generalisering være aktuelt og dreie seg om avdekking av forutsetninger for at noe skal ha effekt. Overførbarhet handler om å etablere begreper, forklaringer og beskrivelser som kan benyttes på andre områder enn det som inngår i forskningen. Ved undersøkelse av mange enheter er sannsynligheten for generalisering større (Jacobsen, 2015, s. 237-238; Johannessen et al., 2020, s. 251-252). For denne problemstillingen er spørsmålet om svarene fra de utvalgte bedriftene kan generaliseres til alle selskaper som omfattes av taksonomien i Norge. Det er kun fem bedrifter som intervjues. I tillegg har selskapene trolig ulik tilnærming, noe som ikke gir grunnlag for å generalisere. Likevel kan det trekkes noen konklusjoner på hvilke forutsetninger som foreligger for at et selskap rapporterer etter taksonomien. Selskapene indikerer hvorfor de velger å rapportere på taksonomien nå eller hvorfor de venter med å rapportere til neste år. Begrunnelsen knytter seg til blant annet kunnskap, ressurser og forventninger fra interessenter.

Reliabilitet (pålitelighet)

Ifølge Johannessen et al. (2020, s. 250) handler reliabilitet om dataen som inngår i undersøkelsen. Reliabilitet påvirkes av undersøkelsesmetode, innsamling av data og bearbeidelse av data. I dette tilfellet vil et intervju over Zoom føre til at intervjuobjektet kan oppholde seg hjemme eller på arbeidsplassen, og skape en naturlig kontekst. Intervjuet er planlagt på forhånd. Dette egner seg godt i en studie hvor gjennomtenkte synspunkter står sentralt (Jacobsen, 2015, s. 243-244). Intervjuguiden er imidlertid ikke gitt på forhånd for å unngå planlagte svar som fremstiller bedriften bedre enn realiteten. Lydopptak fører til fullstendig gjengivelse av en samtale, og gir dermed grunnlag for en nøyaktig analyse. Ettersom ett av intervjuobjektene ikke ønsker lydopptak, fører dette til mindre nøyaktig registrering av informasjon av dette intervjuet. Til slutt er renskrivning og kategorisering sentralt for dataanalysen. Gjennom analyse skapes sammenhenger mellom personer og fenomener. Ved å gjennomføre ti intervjuer styrkes reliabiliteten mer enn i en studie med færre intervjuer (Jacobsen, 2015, s. 245-246).

Bekreftbarhet (objektivitet)

Funnene i undersøkelsen skal være et resultat av forskningen og ikke baseres på forskerens subjektive holdninger. Til tross for at det skal bringes inn et unikt perspektiv i en kvalitativ undersøkelse, skal objektivitetskravet opprettholdes. Ved å beskrive beslutninger tatt gjennom hele prosessen, fra problemstilling til analyse og tolkning, vil objektiviteten styrkes. Videre må forskeren være kritisk til gjennomførelsen, kommentere avvik og finne støtte i litteratur eller intervjuobjektene, for å sikre bekreftbarhet (Johannessen et al., 2020, s. 252-253). I denne avhandlingen redegjøres det for undersøkelsens beslutninger både i metode- og analysedelen. Resultatene som kommer frem knyttes opp mot teorien i kapittel 2 og 3. Dersom revisorene trekker samme konklusjoner som representantene fra bedriftene viser dette bekreftbarhet i denne undersøkelsen. Svakheter og mangler med undersøkelsen presenteres mot slutten av avhandlingen.

4.9 Dokumentanalyse

Det ble gjennomført en dokumentanalyse i etterkant av intervjuene. Dette er en metode som ofte brukes til å berike og styrke forskningen som er gjennomført ved bruk av andre kvalitative metoder (Love, 2003, s. 84). Det skilles nødvendigvis ikke mellom analyse av dokumenter og analyse av intervju. Hensikten er den samme, å få frem meningsinnholdet i

teksten (Johannessen et al., 2011, s. 186). Dokumentanalysen benyttes for å underbygge resultatene fra intervjuene. En av fordelene med å gjennomføre en dokumentanalyse er at dokumentene er lett tilgjengelig og kostnaden ved å få tak i dokumentene er lave (Lincoln & Guba, 1985, s. 276). Årsrapportene for 2020 og 2021 ligger tilgjengelig på selskapenes nettside for nedlastning.

Utvalget er veldig begrenset siden selskaper ikke er pliktig til å rapportere etter taksonomien før regnskapsåret 2022. Kriteriet er altså selskaper som rapporterer frivillig etter taksonomien i årsrapporten for 2021. Det tas utgangspunkt i de største selskapene i Norge, og undersøkes hvilke av disse som har rapportert etter taksonomien. De vi analyserer oppfyller ikke nødvendigvis vilkårene for taksonomien, men kan likevel ha valgt å rapportere frivillig. Utvalget består av tre selskaper. Fremgangsmåten innebærer å sammenligne bærekraftsrapporteringen for årsrapporten 2020 med årsrapporten for 2021 for å se hvilke endringer taksonomien fører med seg. Det vil også undersøkes ulikheter i taksonomirapportene for de tre selskapene. Hovedfokuset er på forskjellene i innhold og struktur for å styrke datamaterialet fra intervjuene. Dette er en forskjell som kan konkretiseres ved å sammenligne årsrapporter og dermed bidrar til mer presise konklusjoner. Vi undersøker om selskapene har rapportert på aktiviteter som er kvalifisert etter taksonomien, og om de rapporterer på hvilke aktiviteter som er i samsvar med rammeverket. Tabell 4.3 gir en oversikt over selskapene.

Utvalg	Børsnotert	Rapporterer på aktiviteter kvalifisert etter taksonomien	Rapporterer på aktiviteter i samsvar med taksonomien	Antall sider i taksonomi-rapporten
Selskap 1	Ja	Ja	Ja	5
Selskap 2	Ja	Ja	Nei	8
Selskap 3	Nei	Ja	Nei	2

Tabell 4.3: Oversikt over utvalget i dokumentanalysen

5 Presentasjon av funn fra dybdeintervju og dokumentanalyse

I dette kapitlet presenteres funnene fra dybdeintervjuene og dokumentanalysene. Det undersøkes hvordan taksonomien påvirker store foretaks bærekraftsrapportering sammenlignet med regnskapsloven § 3-3 c. For å svare på dette er delkapitlene delt inn i forskningsspørsmålene.

5.1 Sentrale forskjeller mellom regnskapsloven § 3-3 c og taksonomien

Taksonomien setter helt nye krav til bærekraftsrapporteringen for store selskaper. Fra en upresis rapportering med stor valgfrihet er målet med taksonomien å sette tydelige krav, øke sammenlignbarheten og dreie kapitalen i en grønnere retning. Dersom taksonomien fungerer som tiltent vil den være en viktig del av det grønne skiftet. I forbindelse med dette har intervjuobjektene blitt spurt om deres syn på taksonomien sammenlignet med regnskapsloven § 3-3 c, samt endringene taksonomien fører med seg for den enkelte bedrift.

5.1.1 Regnskapsloven § 3-3 c og taksonomien – styrker og svakheter

Innledningsvis ble både respondentene og revisorene spurt om sentrale forskjeller mellom regnskapsloven § 3-3 c og taksonomiforordningen. Revisor A uttrykker at regnskapsloven § 3-3 c er relativt lite spisset med tanke på formkrav. Regnskapsloven § 3-3 c gir noen hovedtemaer å rapportere på, mens taksonomien er tydeligere på hva du faktisk skal rapportere på, sier revisor B. Regnskapsloven § 3-3 c er i utgangspunktet et bra rammeverk, men blir ikke brukt slik den er tenkt, ifølge revisor E. Forbedringspotensialet er stort. Det er tydelig at revisorene er enige i kritikken som foreligger om regnskapsloven § 3-3 c. Taksonomien vil i større grad tvinge frem styreinvolvering og ledelsesinvolvering, ifølge revisor B og D. Førstnevnte uttaler videre at i dag kommuniseres ofte bærekraftsrapporteringen gjennom markedsavdelingen, og er dermed ikke så godt forankret i ledelsen og øvrig deler av selskapene. Dette får vi bekreftet i og med at verken respondent A, B eller C kan svare på hvordan de i sin virksomhet bruker regnskapsloven § 3-3 c i bærekraftsrapporteringen. Respondent E forteller at de allerede ser en endring i forbindelse med taksonomien. Ettersom den berører mange fagfelt er det ikke lenger en avdeling som

arbeider med bærekraft. Revisor D viser til at det for selskaper som i dag jobber med taksonomien er et samarbeid mellom finansdirektør og bærekraftsavdelingen, fordi behovet for kompetanse fra begge avdelingene er stort. Dette vil igjen gi en mye større kvalitetssikring enn ved rapportering etter regnskapsloven § 3-3 c.

I forbindelse med svakheter rundt regnskapsloven § 3-3 c ble det spurt om taksonomien fører med seg noen utfordringer. Flere av respondentene forteller at de per dags dato er usikre på hvordan de skal rapportere etter taksonomien. Dette kan revisor A, B og D bekrefte er tilfelle blant store selskaper i dag. Sistnevnte sier at taksonomien kan være utfordrende ettersom det fortsatt er uklart hva som skal rapporteres på. Ifølge respondent E er taksonomien et veldig teoretisk rammeverk. Dette gjør rapporteringen utfordrende fra et selskapsperspektiv ettersom det ikke foreligger praksis på området. Respondent D er av den oppfatning at flere er i ferd med å rapportere seg helt bort. Det er dermed et behov og ønske fra næringslivet at rapporteringen skal bli lik i form og fasong. Respondent C forteller at utfordringen ligger i å finne rapporteringsformer som gjør at bedrifter klarer å måle det de ønsker å måle. På denne måten blir det ikke et rapporteringsverktøy hvor selskaper prøver å vise at de er bedre enn realiteten. Målet er å skape et verktøy som driver verden fremover til et mer bærekraftig samfunn. Det påpekes videre at det første rapporteringsverktøyet som utvikles antageligvis ikke vil fungere hundre prosent, og at det vil ta tid og justeringer før selskaper oppnår en rapportering som virkelig fungerer. Frykten er at det blir unøyaktig rapportering som ikke har noen verdi, og dermed gir et feilaktig bilde av hvilke bedrifter som faktisk er bærekraftige. Dette kommer tydelig frem fra både respondent C og D. Respondent B deler ikke denne oppfatningen, og ser ingen ulemper med taksonomien foreløpig.

Til tross for noen utfordringer er det optimisme rundt taksonomien blant intervjuobjektene. Respondent C sier at innføringen av taksonomien stiller krav til at det rapporters på bærekraftsutvikling i større grad enn tidligere. Det skal vises til ambisjoner og fremgang som en bekreftelse på forbedring. Ettersom investormarkedet er opptatt av dette, vil flere selskaper være pådrivere til å dokumentere på utvikling. Dette bekrefter revisor D som uttaler at for børsnoterte selskaper vil taksonomirapporteringen være viktig for aksjepris og selskapets verdi. Spesielt for selskapene som ønsker å ha en grønn profil. Ved rapportering etter taksonomien må selskaper kvalitetssikre i mye større grad enn ved rapportering etter regnskapsloven § 3-3 c. Respondent B legger vekt på at taksonomien presser bedrifter til å få på plass rutiner i alle ledd i virksomheten for å sikre at de oppnår kravene. Dette er veldig

positivt for utviklingen mot det grønne skiftet. Respondent D tror imidlertid bare fem prosent av Europas økonomi er i tråd med taksonomien.

5.1.2 Forskjell i innhold og struktur

Både revisorene og bedriftene ble spurt hva de mest sentrale forskjellene mellom dagens regnskapslov § 3-3 c og taksonomiforordningen er. Revisor A og C trekker frem at etter taksonomien skal selskaper rapportere på hvilke aktiviteter som er bærekraftig og hvilke aktiviteter som ikke er bærekraftige. Det skal rapporteres på indikatorer som omsetning, investeringer og driftsutgifter, noe som flere av revisorene og bedriftene påpeker. Selskapene skal altså sette opp en oppstilling over hvor stor andel av aktivitetene som er i tråd med taksonomien. Det er eksplisitte krav på hva det skal gis informasjon om. Ifølge respondent B er det tydelig hva som må være på plass når selskaper skal undersøke om de oppfyller terskelverdiene for de to første miljømålene.

Revisor A mener at regnskapsloven § 3-3 c handler mer om samfunnsansvar generelt, mens taksonomien i større grad omfatter klima og miljø, slik den foreligger i dag. Taksonomien er en del av EUs grønne giv. Denne meningen støttes av respondent A. Dagens regnskapslov sier at foretak skal rapportere om det som er vesentlig av bærekraftsinformasjon, mens taksonomiforordningen er et klassifiseringssystem innenfor miljø – ikke samfunnsansvar og bærekraft som helhet. En annen forskjell som revisor D trekker frem er at rapporteringen etter taksonomien prøver å koble bærekraftsinformasjon mer opp mot det finansielle regnskapet. Finansiell og ikke-finansiell informasjon blir dermed mer integrert.

Ifølge respondent D er taksonomien mye dypere på alle plan. Den er mye mer strukturert og detaljfokusert enn regnskapsloven § 3-3 c. Regnskapsloven har ikke noe fast struktur, og er som revisor A og respondent A påpeker, veldig åpen og lite konkret. Respondent D forteller videre at selskapene vil nå bli strukturert inn i bransje, type aktivitet og har en rekke delspørsmål som skal besvares. Det vil bli enklere å sammenligne selskapene med hverandre når alle selskapene skal rapportere på det samme. Taksonomien muliggjør kontroll av informasjonen på en annen måte siden bærekraftsinformasjonen tallfestes, noe som revisor B, respondent A og B er enig i. Respondent B mener at virksomheter endelig kan begynne å bruke de samme definisjonene og få et felles verktøy for å beregne om selskaper er bærekraftige eller ikke. «Taksonomien har virkelig satt fart på bærekraft. Tidligere har det

vært mangel på en felles forståelse og det har bare vært store ord». Det har vært forventninger til at selskaper skal være bærekraftige, men selve bærekraftsrapporteringen har vært upresis. Endelig kan selskaper dokumentere prestasjonene sine med tall. De har nå konkrete mål å følge opp når det kommer til bærekraft.

Intervjuobjektene oppfatning av forskjell i innhold og struktur samsvarer med funnene i dokumentanalysen. Her har de tre selskapene satt opp en oppstilling over hvilke av selskapets aktiviteter som er kvalifisert. Selskap 1 har også satt opp en oppstilling over hvilke aktiviteter som er i samsvar med taksonomien. De har begrunnet hvorfor aktivitetene er tatt med eller ekskludert fra beregningen. Det må også begrunnes hvorfor aktivitetene er i henhold til taksonomien. I 2020 adresserer alle selskapene taksonomien i årsrapporten, hvor de indikerer at de kommer til å rapportere på taksonomien fremover. I 2021 utarbeider alle de tre selskapene en fullverdig taksonomirapport, men har valgt å illustrere det på ulike måter. Denne rapporten kommer som et tillegg til den eksisterende bærekraftsrapporteringen. Dette er den sentrale forskjellen mellom års- og bærekraftsrapporten for 2020 og 2021.

Selskap 1 har omtalt taksonomien i introduksjon til årsrapporten, og henviser til den fullstendige taksonomirapporten som er vedlagt årsrapporten. Selskap 2 derimot nevner ikke taksonomien før bærekraftsdelen, hvor prosentandelen av nøkkelindikatorene som er kvalifisert er nevnt. Videre henvises det til taksonomirapporten som er i et separat dokument. For selskap 3 er taksonomien en egen overskrift i innholdsfortegnelsen og det kommer tydelig fram hvor det er mulig å finne rapporten. Selskap 2 og 3 har valgt å presentere hvor stor andel av omsetning, investeringer og driftsutgifter som er kvalifisert i en tabell. Når nøkkelindikatorene er oppstilt i en tabell kommer det tydelig fram hvilke aktiviteter som inngår i beregningen. Selskap 2 har i tillegg en tabell som viser en oversikt over aktivitetene som ikke er kvalifisert. Selskap 1 presenterer de samme nøkkelindikatorene i et hjuldiagram. I samme hjuldiagram har de vist stor andel av de kvalifiserte aktivitetene som også er i samsvar med taksonomien. En annen forskjell mellom de tre taksonomirapportene er antall sider. Selskap 1, Selskap 2 og Selskap 3 har henholdsvis 5, 8 og 2 sider lang rapport. Oppsummert er det forskjeller i rapporteringen fra 2020 til 2021, men også mellom taksonomirapportene for regnskapsåret 2021.

5.1.3 Behov for ny kompetanse og mer ressurser

Taksonomiforordningen er omfattende, og selskapene skal rapportere på noe som de tidligere ikke har rapportert på. Da vi spurte om behovet for mer kompetanse og ressurser fikk vi litt forskjellige tilbakemeldinger. Alle revisorene var tydelige på at det var behov for økt kompetanse hos bedriftene. Som revisor B påpeker er forarbeidene til taksonomien på flere hundre sider, noe som vil kreve mye av bedriftene.

Ifølge respondent A er det behov for kompetanseheving på området. Det er komplekst å følge pengestrømmene, slik at selskapene kan finne den grønne brøken av investeringer. Her er det mange spørsmål og ikke så mange svar. Respondent D sier at de per dags dato har nok kunnskap til å rapportere i tråd med taksonomien. Det som imidlertid vil være krevende er å finne ut hva som skal til for at et prosjekt blir klassifisert som grønt og hvordan nøkkelpersonene kan trekke prosjekter i en grønnere retning. Alle de sentrale funksjonene i selskapet må da være involvert for å få til dette. Revisor E er også enig i at dette handler om økt koordinering, siden taksonomien går på tvers av mange områder. Selskapet trenger bærekraftsmenneskene som kan det tekniske, altså de som arbeider med CO₂ og utvinner fabrikkene på en måte som gir mindre CO₂-utslipp. Det er behov for å ha ingeniørene som kan den praktiske gjennomføringen av prosjektet. Noen må også ha kunnskap om rapporteringen, slik at selskapet er sikre på at de har kontroller på ikke-finansielle tall. Selskapet må ha regnskapsfolkene som kan utarbeide oppstillingen over omsetning, investering og driftsutgifter. I tillegg må det være noen som kontrollerer at du er i henhold til regelverket, altså juristene. Dette samsvarer med det revisor A og B sier. Bærekraft er ikke noe som kan ligge ved siden av forretningen, men må ligge i kjernen av virksomheten ettersom det påvirker selve driften. Revisor C deler også denne oppfatningen. Alt fra styret til revisjonsutvalg har behov for økt kompetanse for å forstå hvordan de på best mulig måte kan omstille selskapet i den grønne retningen. Det handler om det å integrere strategien inn i det operasjonelle og inn i rapporteringen. Målet er å finne ut hvordan selskaper kan skape verdi og hvordan de skal rapportere på det nye regelverket.

Respondent C meddeler at de har ansatt en ny person som skal jobbe med bærekraftsrapportering. Det økende kravet til rapportering kommer til å kreve mer av selskapet, både i form av ressurser og kompetanse. Respondent A mener at de må bruke mer tid på bærekraftsrapportering, men er usikker på om det er behov for å innhente eksterne

ressurser eller om de kan omdisponere interne ressurser. Det som er sikkert, er at selskapet kommer til å bruke mer tid på rapportering fremover. Respondent D har spesialister de støtter seg til, men antar at de kommer til å bli mer selvgjort etter hvert som taksonomien er mer innarbeidet og stabil. Selskapet som respondent E jobber i har ikke behov for å øke bemanningen på grunn av taksonomien. Spørsmålet er om det er behov for midlertidige ressurser. Det er gjerne behov for spisskompetanse på et område når selskaper skal utvikle noe som er nytt, slik at det er mulig å komme opp på det kompetansenivået som er nødvendig. I likhet med respondent D bruker de konsulenter, men håper på sikt å kunne være selvstendig. Behovet for ressurser samsvarer med oppfatningen til revisor B og D. De største virksomhetene har i utgangspunktet ressurser til å håndtere den økte rapporteringsmengden. De kan ansette folk og ha en prosjektgruppe som jobber med det internt. Mindre selskaper har imidlertid ikke den samme store strukturkapitalen. Det vil derfor i større grad være behov for å søke rådgivning og bistand eksternt, typisk fra revisor- eller rådgivningsavdelingen. Selskapene må på en eller annen måte gjennomføre den analysen de trenger, enten ved bruk av interne eller eksterne ressurser. Ifølge respondent B vil ikke taksonomien føre med seg noen stor endring. Respondenten mener at det ikke er behov for mer ressurser for å rapportere etter taksonomien. Likevel vil all annen rapportering som kommer av ulike lover, skape et behov for mer ressurser for å håndtere økt mengde rapportering.

Revisor D uttrykker at «for selskaper som bare har fulgt minimumskravene vil rapporteringen mangedoble seg over de neste årene». Med andre ord er behovet for kompetanse og ressurser stort. Revisor A påpeker imidlertid at risikoen er at selskaper ikke bruker ressurser på taksonomien før de må, og da kan det være litt sent. Dette er respondent B enig i. Respondenten påpeker at det er mange som kommer til å få seg en liten overraskelse av hvor mye som faktisk må være dokumentert og gjennomført for å oppfylle kravene. Det holder ikke å begynne en måned før. Da blir det vanskelig å komme i mål. Revisor B er også av denne oppfatningen, og påpeker at det krever mye å definere nøkkelindikatorer.

5.2 Taksonomiens påvirkning på rapporteringen til store bedrifter

Det kommer omfattende krav til bærekraftsrapportering, men disse trer ikke i kraft før regnskapsåret 2022. Likevel er det noen selskaper som velger å rapportere på dette frivillig allerede for regnskapsåret 2021. Bedriftene ble spurt hvorfor de velger å rapportere allerede

nå eller hvorfor de velger å avvente. Videre fikk revisorene og bedriftene spørsmål om hvordan de oppfatter taksonomien.

5.2.1 Frivillig rapportering etter taksonomien

Etter å ha gjennomført intervjuene med bedriftene er inntrykket at de prøver å sette seg inn i taksonomien, men avventer for å se hvordan taksonomien utvikler seg. Finansdepartementet har anbefalt at selskapene som omfattes av taksonomien skal rapportere på den allerede for regnskapsåret 2021 (PwC, 2021b). Revisor E uttrykker at valget om å frivillig rapportere dermed blir på forventningsnivå fra interessenter. Imidlertid er det bare to av selskapene som vi intervjuet som har rapportert frivillig.

Figur 5.1: Rapporterer frivillig etter taksonomien

Ifølge respondent D rapporterer de allerede nå på om selskapets aktiviteter er kvalifiserte, og kommer til å rapportere på om aktivitetene er i samsvar med taksonomien i 2022. Respondent A forteller at de ikke vet hvordan de skal rapportere etter taksonomien og at det er mye usikkerhet. Selskapet vet ikke hvordan de skal regne ut den grønne brøken. Dette skyldes at det bare er kommet vedtatte kriterier for to av seks miljømål, begrensning av klimaendring og tilpasning av klimaendring. I årets rapport kommer de imidlertid til å inkludere mer tall på bærekraft enn tidligere. Selskapet kommer også til å adressere taksonomien i bærekraftsrapporten, selv om de ikke kommer til å rapportere etter den. Respondent E sin bedrift kommer heller ikke til å rapportere frivillig etter taksonomien. Dette begrunnes med at selskapet har behov for mer erfaring og tankegangen må modnes før de rapporterer. De

avventer med rapporteringen til regnskapsåret 2022, slik at de kan se hvordan andre sammenlignbare selskaper har rapportert frivillig i år. Respondenten uttrykker at det er mange praktiske utfordringer som er knyttet til industri, type produkter og systemer. Respondent B forteller at de har kontrollert sine aktiviteter etter de to første miljømålene, men tror at ett av de resterende miljømålene vil treffe dem bedre. Selskapet har kun beregnet hvor stor andel av omsetningen som er i henhold til screeningskriteriene i taksonomien. Dette begrunner de med at det er uklart hvordan driftsutgifter og investeringer skal beregnes. Selskapet velger å ikke bruke ressurser på å tolke taksonomien feil. Det som respondent A og B sier samsvarer med oppfatningen til revisor A. Det er lite veiledning der ute, men European Commission har lagt ut en veiledning på hvordan selskapene skal rapportere på taksonomien allerede nå. Problemet er at screeningskriteriene for alle miljømålene ikke har blitt vedtatt enda, noe som skaper usikkerhet, ifølge revisor D. Dette gjør at mange selskaper som driver med bærekraftige aktiviteter får veldig lave tall, mens selskaper som ikke driver med bærekraftige aktiviteter får veldig høye tall. Som respondent B påpeker over er ikke alle bransjer omfattet av taksonomien, for eksempel oppdrettsbransjen. Bransjene som ikke er omfattet av taksonomien er frustrert med tanke på hvilken betydning det vil få for dem. Selv om noen bransjer blir definert ut av taksonomien, betyr det ikke nødvendigvis at selskaper ikke er bærekraftige eller jobber med bærekraft. Dette er et stressmoment for selskapene, ifølge respondenten.

Revisor C ble spurt hvor mange som kommer til å rapportere frivillig i år. Svaret vi fikk var at det er få selskaper som kommer til å oppgi mye informasjon om taksonomien. Selskapene kommer til å avvente med å rapportere til det har kommet grundigere informasjon. Dette samsvarer med responsen fra bedriftene vi intervjuet. Videre forteller revisoren at selskapene som deler informasjon i bærekraftsrapporten sannsynligvis er de som har kommet lengst med å kartlegge sine aktiviteter. Det refereres til de største virksomhetene og bankene. Dette underbygges av dokumentanalysen hvor selskapene som rapporterer frivillig er blant de største i Norge. Selskap 2 skriver i årsrapporten at de rapporterer frivillig basert på forventet interesse fra interessenter. De omtalte også i 2020-rapporten at de hadde engasjert et selskap som jobber med bærekraft til å evaluere hvor mye av omsetning og investeringer som er grønne.

Videre fikk revisorene spørsmål om hvor mange selskaper de tror er omfattet av taksonomien. Det var ingen som kunne gi oss noe konkret svar på det, men revisor B påpekte at det er veldig mange som vil bli påvirket indirekte av taksonomien. Flere selskaper blir indirekte

rammet ved at de er leverandører eller har en relasjon til de store selskapene som skal rapportere etter taksonomien. Finanssektoren kommer til å få krav på seg i forbindelse med sine kunder og porteføljer. Det nye lovforslaget kommer til å påvirke alle som har en bankrelasjon, altså de fleste selskaper i Norge. Det er altså bankene og finansinstitusjonene som må ta ansvar og stille krav til næringene de finansierer for å dreie kapitalen i grønn retning, ifølge revisor A. Respondent B mener at alle pengene ikke kan strømme i henhold til taksonomien. Fra et investeringsperspektiv er det imidlertid fordelaktig å ha aktiviteter som er i samsvar med taksonomien. Avslutningsvis sier revisor B at ringvirkningene av taksonomien vil treffe hele det norske næringslivet.

5.2.2 Tydeligere og mer presis rapportering etter taksonomien

Alle intervjuobjektene ble spurt hvordan de oppfatter taksonomien. Samtlige er enige i at taksonomien er tydeligere og mer presis enn dagens rapportering. Respondent B forteller at det var mye å sette seg inn i da taksonomien først kom, fordi den er veldig omfattende på hva selskaper skal rapportere på. Respondent A og E forteller at taksonomien vil være tydeligere og dermed skape større sammenligningsgrunnlag, mens regnskapsloven § 3-3 c i større grad er åpen for tolkning på hvordan selskaper kan rapportere. Det vil unngås at selskaper lager sine egne metoder for å definere bærekraftige investeringer. Dette er revisor B enig i. Revisoren er frustrert når det kommer til sammenligning av virksomheters bærekraftsrapporter. Det er litt som å sammenligne «epler og pærer». Per i dag kan virksomheter velge hvilke nøkkelindikatorer de uttaler seg om og hvilke standarder og rammeverk de skal benytte. Taksonomien er derimot mye tydeligere på hva du faktisk skal rapportere på. Forhåpentligvis gjør taksonomien at det blir det enklere å sammenligne seg med konkurrenter. Dette kan igjen skape bedre beslutningsgrunnlag for de som leser bærekraftsrapporten. Her er det viktig at bedriftene klarer å spisse bærekraftsinformasjonen sin, slik at de ikke skriver seg bort og informasjonen drukner i det unødvendige. I likhet med revisor B mener også revisor C at det er en utfordring at selskaper bruker mange ulike rammeverk og standarder, selv om de fleste rapporterer etter GRI. Etter hvert vil det komme ett felles regelverk og rammeverk, som reduserer utfordringen med valgfrihet. Respondent D trekker frem at bærekraftsrapportering er en viktig del av risikovurderingen til et selskap. Taksonomien er, som påpekt over, mye mer detaljert og utfyllende. Det er ifølge revisor E ikke taksonomien alene som er det «magiske verktøyet», men den har skapt diskusjoner og rammer som kan brukes. I Europa skaper det ett felles sted å hente informasjon og samler

definisjoner som ikke har vært samlet før. Revisoren trekker også frem at det er viktig å ha et felles rammeverk. Fra dokumentanalysen vises det tydelig hvilke selskaper som har grønne aktiviteter, og nøkkelindikatorene gjør det lettere å sammenligne selskaper.

Revisor D forteller at når selskaper begynner å integrere bærekraftsrapporteringen med finansielle tall blir de mer bevisste på hva de rapporterer på og sikrer at informasjonen er korrekt. Det er imidlertid vanskelig å rapportere korrekt på taksonomien i dag, siden det er flere kriterier som ikke er vedtatt i Norge. Det vil være mer kvalitetssikker rapportering, men det er vanskelig å vite om selskapene kommer til å rapportere korrekt på taksonomien de første årene. Foreløpig er det ikke gitt nok veiledning på hvordan regelverket skal tolkes. Børsnoterte selskaper som kan bruke taksonomien til sin fordel, vil legge mer ressurser og kvalitetssikring i rapporteringen. Respondent A og revisor C deler oppfatningen om at det er informasjon som mangler for å kunne rapportere på taksonomien. Videre vektlegger respondent A at målet er enklere sammenligning av selskaper, men respondenten er usikker på om dette er realiteten. Detaljene kan ødelegge for helheten. Dersom kriteriene er for strenge og det ikke er mulig for selskaper å oppnå disse kriteriene, vil ikke taksonomien fungere som tiltenkt. Taksonomien vil da kun fungere som en sjekkliste, og ikke bidra til faktisk endring i selskapet. Selskapene må bruke den som et verktøy i hverdagen på de produktene eller prosjektene som gjennomføres. Relevansen vil da bli større.

Det har vært mye dårlig rapportering til nå, uttrykker revisor A. Bærekraftsrapporteringen har vært preget av grønnvasking, som innebærer at selskap fremstiller seg mer bærekraftig enn de faktisk er. Videre sier revisor A at taksonomien er et binært system. Den sier hva som er bærekraft og hva som ikke er bærekraft. Dermed gjør den det vanskelig for selskaper å si at de er bærekraftige når dette ikke er realiteten. Respondent D og E deler også dette synspunktet. Respondentene påpeker imidlertid at det ikke er noen gradering for hvor bærekraftige selskaper er foreløpig, men dette kommer etter hvert. Det vil være helt umulig å lage et rammeverk som har en slik binær tilnærming til alle virksomheter. Rammeverket må skape rom for tolkning og det må tas hensyn til nyansene i de ulike selskapene. Taksonomien sier ikke noe om hvordan selskaper arbeider med bærekraft eller hvilke risikomuligheter de ser, ifølge revisor A. Revisor C forteller at det etter taksonomien vil bli tydeligere hvem som pynter på tallene. Det blir mer transparent og synlig hvordan selskaper arbeider med bærekraft og EUs grønne giv sammenlignet med i dag. I dag har selskaper kanskje incentiv til å rapportere på det som er bra, og ikke det som er dårlig.

5.3 Taksonomiens påvirkning på rollen til revisor

Revisor har en svært sentral rolle i forbindelse med taksonomien. Til tross for at det diskuteres om andre enn selskapets revisor skal kunne attestere på bærekraftsrapporten i forbindelse med innføringen av CSRD, vil revisor være viktig i forbindelse med det grønne skiftet. De største revisjonsselskapene reviderer og er rådgiver for selskapene som omfattes av taksonomien, og har dermed en bred og tverrfaglig kompetanse. Etersom rapporteringskravene for bærekraft utvikler seg vil rollen som revisor og rådgiver endres. I dette delkapitlet uttaler revisorene seg om hvordan taksonomien vil påvirke revisoryrket og hvordan de kan bidra til det grønne skiftet.

5.3.1 Revisors krav til etterutdanning innenfor bærekraftsrapportering

I forbindelse med økt attestering og vurdering av bærekraftsrapportene diskuteres behovet for etterutdanning innenfor bærekraftsrapportering. Samtlige revisorer mener at krav til etterutdanning vil bli helt nødvendig. Revisor C påpeker at det er krav til etterutdanning innenfor blant annet skatt og avgift, finansregnskap og revisjon for revisorer i dag. Det er dermed helt klart at det også er behov for etterutdanning innen bærekraftsrapportering etter hvert som regelverket utvikler seg. Når revisorer får mer erfaring vil dette skape et behov for økt kompetanse. Revisor B uttaler at det kreves opplæring i hele revisjonsbransjen. For å være troverdig må revisorer ha etterutdanning på bærekraftsområdet. Revisor A mener at både Revisorforeningen, universiteter og høyskoler må bidra til å øke revisors bærekraftskompetanse. Det påpekes at også revisjonsselskapene som store aktører må ta sin del av ansvaret. Både attestasjonsperspektivet for revisor og generell kunnskap inn mot den triple bunnlinjen er viktig for å være en god rådgiver, sier revisor B. Til tross for at revisor har god kompetanse på attestering i dag, vil det å kunne spisse det inn mot bærekraft være en ny utfordring.

5.3.2 Integrering av bærekraftsinformasjon i årsberetningen

Revisorene fikk spørsmål om bærekraftsrapportering bør være en del av årsberetningen eller i et separat dokument. Dette er noe som diskuteres i forbindelse med innføringen av taksonomien. Revisor A synes ikke det bør være en del av årsberetningen ettersom årsberetningen allerede dekker svært mye. Det påpekes av revisoren at ryddighet er viktig i rapporteringen, og at det mye rot i årsrapportene i dag. Slik som det er nå, er det mest ryddig å

henvise til separat dokument i årsrapporten. Likevel nevnes det at frem i tid kan rapporteringen bli mer integrert og det kan dermed gi mening å ha alt i årsberetningen. Revisor B mener at det handler om å være spiss i formuleringene. Med andre ord være kort og presis i bærekraftsrapporteringen.

I likhet med revisor A, uttrykker revisor C at bærekraftsrapporteringen og årsregnskapet blir mer og mer integrert. Det er viktig at informasjonen i den ikke-finansielle delen er konsistent med informasjonen i den finansielle delen. Når denne informasjonen er i en rapport, blir det mer samsvar mellom de finansielle tallene og bærekraftsinformasjonen. Ved spørsmålet om bærekraftsinformasjonen kan forsvinne i den finansielle informasjonen dersom det er i et dokument svarer revisor C at det kan bli mye informasjon på et sted. Utfordringen er at bærekraftsrapporten blir lang på grunn av alle historier og eksempler som er med. Likevel er det viktig å få frem hvordan virksomheten jobber med bærekraft gjennom disse «gode historiene». Dette mener også revisor B, som forteller at bedrifter fortsatt vil gjøre plass til historier i årsrapportene sine fremover. Oppsummert mener revisor C at det kan være hensiktsmessig å ha bærekraftsinformasjonen som en separat del, men likevel integrert med resten av rapporteringen. Det viktigste er uansett at rapporteringen må være konsistent og integrert.

Revisor E håper at bærekraft kommer til å bli inkludert i årsrapporten, men understreker at det er nødvendig med en tydelig notestruktur på bærekraftsinformasjonen. Omsetning, investering og driftsutgifter bør komme tydelig frem, mens mindre relevant informasjon som for eksempel antall ansatte ikke trenger å være i hovedfokus. Revisor D tror også at selskaper ønsker å fremheve resultatene på taksonomien i årsrapporten fremover. Videre mener revisor A at bærekraftsinformasjonen ikke vil forsvinne i den finansielle informasjonen ved å samle det i et dokument. Det påpekes at det handler om å få et mer strategisk fokus. Det skal ikke være mer rapportering, men mer konkret rapportering. Ved å droppe historier, og fokusere på tall og indikatorer vil ikke bærekraftsinformasjonen «drukne».

5.3.3 Attestasjon på bærekraftsrapporten

Det er ikke et krav å ha attestasjon på bærekraftsrapporten i dag og heller ingen akkrediteringskrav for å kunne attestere på den. Revisor er imidlertid pålagt å kontrollere at bærekraftsinformasjonen virker rimelig og ikke misledende, sier revisor B og D. Ifølge revisor C fokuseres det på om helheten gir et rettviseende bilde. Revisor E forteller at per dags

dato vurderer og leser revisor igjennom taksonomien som en del av «øvrig informasjon» for de som rapporterer frivillig på den. Det vil attesteres på taksonomien når regelverket er ferdig utviklet. Revisor C legger til at for selskaper som ikke har attestasjon uttaler ikke revisor seg spesifikt om bærekraftsdelen i årsrapporten. Imidlertid mener revisor A at det er en vesentlig forskjell om bærekraftsrapporten er integrert i årsberetningen eller henvist til i et separat dokument. Dersom den ligger i årsberetningen må revisor verifisere tallene som er inkludert i bærekraftsrapporten, i tillegg til å kontrollere at informasjonen ikke er misvisende. Av de fem respondentene som ble intervjuet er det kun to som har attestert bærekraftsrapporten, respondent C og respondent E. Dette illustreres av figur 5.2. Respondent A og respondent D har imidlertid verifisering på klimaregnskapet. Respondent E forteller at klima er det området innenfor bærekraft hvor utviklingen har kommet lengst. Det er utarbeidet indikatorer og målsetninger innenfor klima, som igjen har økt kvaliteten på dataene og selve rapporteringen.

Figur 5.2: Attestasjon på bærekraftsrapporten

Revisorene fikk spørsmål om hvordan attestasjon kan tilføre kvalitet i bærekraftsrapporteringen. Revisor C anslår at omtrent 60 prosent av selskapene som har en redegjørelse på samfunnsansvar etter regnskapsloven § 3-3 c også har attestasjon. Det er dermed tydelig at selskapene ser verdien av å ha attestasjon på bærekraftsrapporten. Bakgrunnen for at selskaper velger revisor til å attestere er at revisor har god kompetanse på den interne kontrollen i selskapet. I den forbindelse kan revisor undersøke hvordan selskaper jobber med å innhente og kvalitetssikre informasjon. Ved å sikre at det rapporteres både i tråd med rammeverket og regelverket selskapet har valgt, kvalitetssikres rapporten. Til slutt sørger

revisor for at bærekraftsinformasjonen er konsistent med den finansielle informasjonen. Det påpekes av revisor D at flere bærekraftsrangeringer, for eksempel Standard and Poor's 500, har et krav om revidert bærekraftsrapportering for å få en god rangering. Revisoren har opplevd at det har blitt publisert klimaregnskap som ikke har vært revidert hvor store mengder av tallene har vært feil. Revisor E har også erfaring med kunder som har glemt en celle i Excel-modellen, som igjen får vesentlige konsekvenser for resultatet. Generelt er attestasjon et kvalitetsstempel ut mot interessenter.

Videre ble revisorene spurt om sikkerhetsnivået på attestasjon av bærekraftsrapporter, som per dags dato gir moderat sikkerhet, bør være av høy sikkerhet. Revisor A forteller at kvaliteten på revisors arbeid er mye høyere desto høyere grad av sikkerhet som forekommer. Imidlertid kan ikke revisor attestere med høy grad av sikkerhet når ikke kvaliteten på dataene tilsier dette. Denne oppfatningen deler revisor D. Videre uttrykker revisor A at bærekraftsrapportering er på det stadiet som finansiell rapportering var for mange år siden. Den består mye av estimater og har dermed lavere kvalitet enn finansiell informasjon som for eksempel ukuransavsetning. Det er tydelig at informasjon om bærekraft må modnes. Dette trekker også revisor C frem, som mener at moderat sikkerhet er riktig der bærekraftsinformasjon er i dag. Etter hvert som det kommer bedre standarder, metodikk og et standardisert rammeverk på tvers av selskapene, kan det være mulig med høy sikkerhet.

Både revisor B og E påpeker at høyere sikkerhet vil komme med tiden. Til tross for at moderat sikkerhet som gis i form av negativ bekreftelse egentlig ikke er så mye sikkerhet, krever det fortsatt en del av revisor, ifølge revisor B. I første omgang bør leserne av rapporten få en innføring i hva som ligger i moderat og betryggende sikkerhet. Mange lesere kan anta at en bærekraftsrapport som inneholder en revisjonsberetning eller en logo fra et revisjonsselskap er av samme kvalitet som revidert finansiell informasjon. Dette er imidlertid to helt ulike revideringsprosesser siden det brukes forskjellige standarder. Revisor E trekker også frem utfordringen med at mange ikke vet hva forskjellen på moderat og høy sikkerhet er, og påpeker at mange tenker at «revisjon er revisjon». Dersom revisor gir attestasjon på mindre enn det interessentene tror, kan det være misvisende. Revisor B sier avslutningsvis at dersom høy sikkerhet skal være aktuelt for bærekraftsrapporter vil det kreve høyere kompetanse av revisor. Revisorene må i enda større grad ha kunnskap om hva som ligger bak tall som ikke nødvendigvis er kroner og øre, men for eksempel kilo og liter.

Det ble til slutt spurt om risiko for egenkontroll i tilfeller hvor revisor skal gi råd og attestere på samme kunde. Respondent D forteller at de, i likhet med mange andre, får råd fra revisor på bærekraftsrapporten. I delkapittel 5.1.3 om kompetanse og ressurser fortelles det at revisor i mange tilfeller opptrer som sparringspartner for kundene sine. Risikoen for egenkontroll er dermed en høyaktuell problemstilling. Revisor B uttrykker at så lenge selskapene selv eier prosessen med å utarbeide bærekraftsrapporten og revisor kun veileder inn mot prosessledelse og teknisk bistand, vil revisor fortsatt være en uavhengig part. Det er selskapet selv som skriver bærekraftsrapporten, og revisor skal ikke ta noen beslutninger på vegne av selskapet. Revisor C forteller at revisor ikke kan gjøre konkrete vurderinger. Det understekes at revisor hele tiden må passe på sin rolle som uavhengig, slik at han eller hun ikke kommer i en situasjon hvor de bistår en virksomhet med å utarbeide en rapport og etterpå attesterer på den. Dette er noe revisjonsselskapene må ha fokus på i sin rolle som allmennhetens tillitsperson. Gjennom dokumentanalysen kom det frem at samtlige selskaper bruker samme revisjonsselskap til å revidere årsregnskapet og attestere på bærekraftsrapporten. Av de to respondentene som har attestasjon, benytter respondent E ulike revisjonsselskaper til å utføre de to oppgavene.

5.3.4 Revisor og det grønne skiftet

Revisorene ble spurt om hvordan taksonomien vil påvirke revisjonsarbeidet. Det vil ifølge revisor A og E kreves en helt annen kompetanse av revisor frem i tid. Førstnevnte forteller at revisor vil være nødt til å revidere oppstillingen over omsetning, investeringer og driftsutgifter og påse at disse er i henhold til kriteriene i taksonomien. Revisor E tror det blir enda større press på revisjonsselskapene for å tilby nødvendige tjenester fremover. Dette mener også revisor A som forteller at kunder vektlegger hvilken merverdi revisor kan gi selskapet i forbindelse med kompetanse på bærekraft. Revisor B uttrykker at dersom revisor ikke har kompetanse og tjenester på taksonomien er revisjonsselskapet ikke lenger konkurransedyktig. Taksonomien vil påvirke revisor på mange måter, forteller revisor C. For det første vil selskaper ha behov for rådgivning og veiledning i både metodikk og praksis i forbindelse med det nye regelverket. Revisor har en rolle overfor selskapene de reviderer ved å hjelpe til med dette. For det andre vil det komme attestasjonskrav hvor selskapene må få sin rapportering verifisert. Slik det ser ut nå vil også dette være revisors rolle. Revisor D viser til de store revisjonskontraktene vunnet det siste året hvor verifisering av bærekraftsrapportering er en mer integrert del av kontrakten enn tidligere. Det jobbes mye på tvers av

bærekraftsavdelingen og revisjonsavdelingen for å sikre at ikke-finansiell informasjon kan revideres på en like god måte som finansiell informasjon. Til tross for at det er et stort kompetansebehov mener revisor E at taksonomien skal være et tydelig sett med krav, og dermed ikke så ulikt fra å revidere en annen regnskapslinje. Revisor A gir imidlertid uttrykk for at revisorer er risikoavers og ikke alltid ønsker endringer velkommen. For at taksonomien skal fungere som tiltenkt må både revisorer og selskaper omstille seg.

Revisorene fikk også spørsmål om hvordan de kan bidra til det grønne skiftet. Revisor A uttrykker at rapportering faktisk kan skape endring. Bærekraftsrapporter er ikke det som endrer verden, men det er jo disse kravene i rapportene som driver frem prosesser i samfunnet. Revisor B påpeker at revisor har størst påvirkningskraft i forbindelse med det grønne skiftet ut mot kunder. Å være en relevant rådgiver for kundene i forbindelse med både rapporteringskrav og risikovurdering vil være helt sentralt. Revisor C legger vekt på den unike kompetansen revisor innehar. Revisor har kompetanse om selskapets prosesser, intern kontroll, virksomhetsstyring, trender og hvordan andre selskaper opererer. I den forbindelse kan revisor være en pådriver til å sette klima og bærekraft på agendaen hos selskapene. Ved å diskutere med styret, revisjonsutvalg og ledelsen kan revisor hjelpe selskapene med å løfte seg i forhold til bærekraftsrapportering. Videre er revisor samfunnets tillitsperson når det gjelder å bekrefte finansiell informasjon i dag. Det at revisor også kan bekrefte ikke-finansiell informasjon er et viktig samfunnsansvar som revisor kan bidra med. Dette vil være et bidrag til det grønne skiftet.

Det påpekes av revisor D at taksonomien kan være de viktigste tallene for å skille bærekraftige selskaper fra ikke bærekraftige selskaper om ti år. Målet er å endre kapitalstrømmen fra ikke bærekraftige aktiviteter til bærekraftige aktiviteter. Imidlertid kan det vise seg å være så krevende at rapporteringen ikke blir brukt til det tenkte formålet. For å få til det grønne skiftet må taksonomiens rammeverk utvikles raskt og på en måte som skaper tillit hos brukerne av regnskapet. Revisoren sier videre at det er mye bærekraftsrapportering i dag som innebærer å «rapportere for å rapportere», og ikke fordi selskapet ser verdien av rapporteringen. Målet er å snu informasjon til noe konstruktivt, slik at denne informasjonen kan benyttes internt i selskapet. Dersom selskaper knekker den koden i forbindelse med taksonomien, vil dette trekke selskaper i en grønnere retning.

Ved å presse selskapene på åpenhet rundt klimatall og bedre kvalitet på tallene vil dette føre til at investorene kan sammenligne tallene på en bedre måte. Åpenhet og sammenligningsgrunnlaget vil igjen flytte kapitalen i en grønnere retning. Dette forteller revisor E som tidligere har presset bedrifter på andre områder, for eksempel likestillingsagendaen, og ser at det gir resultater. For selskaper som er proaktive og ønsker å være ledende, oppfordrer revisor selskaper til å se på bærekraft i det store bildet og jobbe med selskapets bærekraftsutvikling. Dersom selskapet derimot tilpasser seg sent i forhold til bærekraft, vil revisor benytte en annen tilnærming og bare vurdere om selskapet oppfyller minimumskravene til bærekraftsrapportering. Revisor kan med andre ord bidra til at selskapet går i en grønnere retning, men de må selv innarbeide bærekraft i sin virksomhet. Revisor E uttrykker videre at det grønne skiftet vil være en fordel for de store kompetansehusene, de store kan bli enda større og få enda mer markedsmakt. Taksonomien utgjør en risiko for mindre revisjonsselskaper som ikke kan tilby det markedet etterspør, og dermed mister konkuranseevnen sin.

6 Analyse av funn fra dybdeintervju og dokumentanalyse

I dette kapitlet skal vi drøfte teorien fra kapittel 2 og 3 opp mot funnene fra dybdeintervju og dokumentanalysen som er presentert i kapittel 5 for å se om det samstemmer eller avviker. I likhet med kapittel 5 er delkapitlene basert på forskningsspørsmålene.

6.1 Hva er de mest sentrale forskjellene mellom regnskapsloven § 3-3 c og taksonomien?

Fra kapittel 2 kommer det frem at hovedforskjellen mellom regnskapslovens rapportering på samfunnsansvar og taksonomiforordningen er at regnskapsloven § 3-3 c er en type rapportering hvor bedrifter redegjør for hvordan de arbeider med samfunnsansvar innenfor de ulike kategoriene som omfattes av loven (Robbestad et al., 2014, s. 43). Taksonomien er derimot tallbasert rapportering hvor nøkkelindikatorer viser hvor bærekraftig en bedrifts aktiviteter er, illustrert gjennom en prosentoversikt (PwC, 2022). Denne rapporteringen er kvantifiserbar, og vil av den grunn skape et bedre sammenligningsgrunnlag enn regnskapsloven § 3-3 c. Dokumentanalysen bekrefter dette hvor de tre selskapene kunne sammenlignes på tallgrunnlaget presentert etter taksonomien. Videre hadde bedriftene vanskeligheter med å svare konkret på hvordan de bruker regnskapsloven § 3-3 c i dagens bærekraftsrapportering. Revisorene kunne derimot fortelle at dette er en av svakhetene i bedrifter i dag, altså at bærekraftsrapportering ikke er integrert hos ledelsen. Det hevdes videre at finansdirektør og bærekraftsavdelingen er nødt til å samarbeide for å dekke kompetansebehovet som kreves etter taksonomien.

Det skal etter taksonomien rapporteres på hvor stor andel av aktivitetene til bedriften som er omfattet av taksonomien, gjennom nøkkelindikatorene omsetning, investeringer og driftsutgifter, forteller respondentene og revisorene. Dette samsvarer med det teoretiske rammeverket. Det påpekes også av intervjuobjektene at regnskapsloven § 3-3 c handler i større grad om samfunnsansvar generelt, mens taksonomiforordningen fokuserer på klima og miljø. Dette er i tråd med det som ligger til grunn for å innføre taksonomiforordningen. Det refereres til blant annet Parisavtalen, FNs bærekraftsmål og EUs grønne giv (Advokatfirmaet Wiersholm, 2020). Samtlige av disse forpliktelsene handler om hvordan klimaendringene kan begrenses. Målet med taksonomien er å oppnå bærekraftig og inkluderende vekst ved å dreie kapital mot mer bærekraftige investeringer (Prop. 208 LS (2020-2021), s. 11). Taksonomien

er altså et tillegg til eksisterende klimapolitikk, forteller Schütze og Stede (2021, s. 16) i sin undersøkelse. De to første miljømålene som er vedtatt i rammeverket er begrensning av klimaendring og tilpasning av klimaendring (Prop. 208 LS (2020-2021), s. 26). Det er tydelig at en av forskjellene mellom dagens regnskapslov § 3-3 c og taksonomien er det økte fokuset på klima og miljø.

Taksonomien er et omfattende rammeverk, hvor selskaper skal rapportere på noe som de ikke har rapportert på tidligere. En konsekvens av taksonomien er økte kostnader for selskapene i oppstartsfasen. Kostnadene kommer imidlertid til å bli høyere for de selskapene som per dags dato bare har satt seg inn i minimumskravene (Prop. 208 LS (2020-2021), s. 31). Dette støttes av inntrykket vi fikk av bedriftene. En av bedriftene hadde brukt ressurser på å ansette en person som skal jobbe med bærekraftsrapportering og taksonomien. Andre bedrifter bruker ressurser på taksonomien i form av eksterne konsulenter eller omdisponering av interne ressurser. Det er imidlertid ikke alle bedriftene som vil bruke midler på å tolke taksonomien feil. Kun to av de fem bedriftene vi intervjuet kommer til å rapportere etter taksonomien for regnskapsåret 2021. Videre understreker bedriftene at de håper å bli selvstendige etter hvert som taksonomien stabiliseres. Funnene viser at det vil bli økte kostnader for bedriftene ved å rapportere etter taksonomien. Samtidig vil det lønne seg å kontinuerlig følge utviklingen, fremfor å avvente rapportering for å redusere bruk av ressurser på kort sikt.

Det kommer ikke eksplisitt fram av taksonomiforordningen at det er behov for mer kompetanse, men det er helt klart at dette er et behov. Ved å lese gjennom proposisjonen stilles det en rekke nye krav til rapporteringen. Bedriftene skal som nevnt tidligere rapportere på nøkkelindikatorer som de ikke før har rapport på. Det vil derfor være behov for kompetanse, noe som samtlige av intervjuobjektene er enige i.

6.2 Hvordan påvirker taksonomien rapporteringen til store bedrifter?

Det er ikke alle sektorene som er omfattet av taksonomien per dags dato (Martinsen, 2022). Taksonomien har ikke tredd i kraft i Norge enda, likevel velger noen selskaper å rapportere frivillig allerede nå etter anbefaling fra Finansdepartementet (PwC, 2021b). En av respondentene trekker frem at frivillig rapportering vil være på grunnlag av forventningsnivå fra interessenter. Videre påpeker flere av respondentene at det kun er vedtatt screeningkriterier for to av seks miljømål. Dette skaper usikkerhet blant bedriftene. Noen av

bedriftene mener at ett av de resterende miljømålene vil treffe dem bedre. Det uttrykkes også at det er flere utfordringer knyttet til industri og produkter. Det er tydelig at bedriftene er usikre på hvordan de skal rapportere etter taksonomien, siden den ikke er innført i sin helhet. Imidlertid er det ikke alle bedriftene som velger å avvente rapporteringen. De tre selskapene i dokumentanalysen har alle rapportert fullverdig på taksonomien for regnskapsåret 2021. Dette indikerer at noen selskaper frykter å rapportere feil på taksonomien.

Ifølge (Jortveit, 2021b) vil det være konsekvenser for sektorene som ikke er klassifisert som grønne, for eksempel oljenæringen og fiske- og havbruksnæringen. Det kan blant annet være mer kostbart å få tilgang på kapital (Brandt, 2021, s. 153). I undersøkelsen til Gilchrist et al. (2021, s. 8) kommer det frem at grønne lån utgjør over halvparten av totale lån i gjennomsnitt. Dette vil si lån som er gitt til låntaker som har inntekter generert fra grønne økonomiske aktiviteter i henhold til taksonomien. Ett av intervjuobjektene uttrykte bekymring for bransjer som ikke er omfattet av taksonomien, ettersom konsekvensene er ukjente. Selv om bedrifter faller utenfor definisjonen i taksonomien betyr det ikke nødvendigvis at de ikke er bærekraftige eller jobber med bærekraft.

Regnskapsloven § 3-3 c blir kritisert for å være uklar og er preget av mye valgfrihet, ifølge Olsen og Knardal (2020, s. 325). Enkelte respondenter hevder at det etter taksonomien er veldig tydelig hva som skal rapporteres på, men det er usikkerhet rundt tolkningen av regelverket. Informasjonen skal bli mer sammenlignbar når alle rapporterer på de samme nøkkellindikatorne (Revisorforeningen, 2022b, 29:22). Taksonomien er et binært system, hvor selskaper enten er bærekraftige eller ikke bærekraftige (Jortveit, 2021a). Det er imidlertid ikke gitt mange føringer på hvordan regelverket skal tolkes, ifølge intervjuobjektene. Dette fører til at selskapene nødvendigvis ikke rapporterer korrekt på taksonomien de første årene. Videre hevdes det at detaljene i taksonomien kan ødelegge for helheten. Hvis kriteriene for å bli klassifisert som bærekraftig er for strenge, vil ikke taksonomien fungere som tiltenkt. Dette er i overensstemmelse med tidligere forskning gjennomført av Och (2020, s. 20). Risikoen ved for strenge kriterier er at bærekraftig finans kan bli et kostbart nisjeprodukt. Det bør derfor komme en form for gradering, slik at flere vil bli omfattet av taksonomien. Ett av intervjuobjektene påpeker at målet med taksonomien er å skape endring i selskapet, og ikke fungere som en sjekkliste.

Det er i underkant av 100 selskaper i Norge som kommer til å bli omfattet av taksonomien i første omgang (Prop. 208 LS (2020-2021), s. 16). Ifølge intervjuobjektene og det teoretiske rammeverket kommer taksonomien til å få betydning for flere enn de som er direkte omfattet av taksonomien. Investorer er avhengig av tilgjengelig bærekraftsinformasjon for å kunne oppfylle sine forpliktelser i forbindelse med opplysning om investeringer (Prop. 208 LS (2020-2021), s. 29-30). Det fremkommer av det teoretiske rammeverket at GRI og SASB er de mest brukte standardene når det kommer til bærekraftsrapportering (Sustainability knowledge group, 2021). Dette støttes av funnene fra undersøkelsen, hvor samtlige av bedriftene vi intervjuet og gjennomførte dokumentanalyse av rapporterer etter GRI. Ett av selskapene rapporterer også etter SASB, noe som er i henhold til guiden GRI og SASB lanserte i 2021. Guiden illustrerer hvordan selskaper kan kombinere de to standardene, for å rapportere så bredt som mange interessenter forventer (Sustainability knowledge group, 2021).

6.3 Hvordan påvirker taksonomien rollen til revisor?

I den nye revisorloven som tredder i kraft 1. januar 2021 inngår ikke bærekraft som en del av etterutdanningen. Revisorforeningen (2021b) sørger imidlertid for at bransjen opprettholder sin relevans og kunnskap innen området ved å tilby kurs innen bærekraft som kan inngå som en del av den obligatoriske etterutdanningen. Det nyetablerte Akademiet for bærekraftsrapportering skal skape et kompetanseløft i næringslivet og i revisjonsbransjen i forbindelse med innføringen av CSRD (Revisorforeningen, 2022c, s. 13). Revisorene er alle av den oppfatning at et lovkrav om etterutdanning innen bærekraftsrapportering er nødvendig og vil komme med tiden. Universitetene, høyskolene, bransjen og Revisorforeningen må alle bidra til å øke revisors bærekraftskompetanse.

Spørsmålet om integrering av bærekraftsinformasjon i årsberetningen skapte delte meninger blant revisorene. På den ene siden inneholder rapporten allerede mye informasjon, og det er en risiko for at bærekraftsinformasjonen kan bli mindre synlig ved integrering. På den andre siden blir flere og flere årsregnskap integrert, og det er tydelig at det er denne retningen selskaper velger. Alle respondentene og to av selskapene i dokumentanalysen hadde bærekraftsinformasjonen integrert i årsrapporten. Samtlige revisorer forteller at det viktigste er at bærekraftsinformasjonen er konsistent med den finansielle informasjonen, uavhengig om det er i samme dokument eller i to separate dokumenter. Oppfatningen fra revisorene

samsvarer med EUs tilnærming. Innføringen av CSRD vil stille krav til integrering av bærekraftinformasjon i selskapets årsberetning (European Commission, 2021b, s. s. 5). Dette skal ifølge European Commission (2021b, s. 29) skape konsistens, og likestille viktigheten av bærekraftsinformasjon og finansiell informasjon.

Fra det teoretiske rammeverket kommer det frem at bærekraftsrapporten i de fleste tilfeller attesteres i henhold til ISAE 3000. Rundt diskusjonen om det skal åpnes for at andre enn selskapets revisor kan attestere på taksonomien påpekes det at revisor etter loven er allmennhetens tillitsperson. I dette ligger det at revisor ikke representerer eierne alene. Revisor skal også ivareta regnskapsbrukernes interesser. Til tross for at revisorloven avgrenser denne rollen til lovfestet revisjon, anses revisor som allmennhetens tillitperson ved andre attestasjonsoppdrag (Kjelløkken et al., 2021, s. 204-205). Dette er grunnlaget for at revisor som en uavhengig tredjepart vil kunne rapportere om bærekraft etter kravene i taksonomiforordningen. Ifølge revisorene vil de med sin kunnskap og kompetanse være best egnet til å attestere på bærekraftsrapporten. For å få til konsistens mellom den finansielle og ikke-finansielle informasjon er det en fordel at revisorene vurderer og attesterer på begge deler. Risikoen er imidlertid at de store aktørene får enda større markedsrett, mens for mindre revisjonsselskaper svekkes konkurranseevnen (European Commission, 2021b, s. 38). Forskningen til Jadoon et al. (2021, s. 163) viser at attestasjon av bærekraftsrapporten tilfører kvalitet og tillit ut mot regnskapsbrukerne i form av høyere selskapsverdi. Dette bekrefter revisorene som har erfart at attestasjon er et kvalitetsstempel. Revisorene forteller at per dags dato er sikkerheten moderat på attestasjon av bærekraftsrapporten, fordi kvaliteten på dataene ikke er høy nok. På sikt når kvaliteten på bærekraftsinformasjonen modnes vil høy sikkerhet være aktuelt.

Det følger av revisorloven § 8-1 annet ledd at revisor ikke skal utføre lovfestet revisjon hvis det foreligger en tilknytning mellom revisor og den reviderte som utgjør risiko for egenkontroll. Fra kapittel 3 finner vi at revisor må være både virkelig uavhengig og tilsynelatende uavhengig for å bevare sin uavhengighet (Stenvold & Degerstrøm, 2020, s. 102). Det ble undersøkt hvordan revisorene forholder seg til denne risikoen i praksis. Samtlige av revisorene forteller at de i flere tilfeller gir råd til bedrifter i rapporteringsprosesser, men det er bedriften selv som gjør rapporteringen. På denne måten vil revisor beholde sin uavhengighet ved rådgivning og attestasjon på samme bærekraftsrapport. Dette kan igjen indikere at bedriftene lener seg for mye på revisor, til tross for at det er

bedriftene som skal gjennomføre rapporteringen. Funnene viser at samtlige selskaper i dokumentanalysen benytter samme revisor til å revidere årsrapporten og attestere bærekraftsrapporten. Kun ett av selskapene som har attestasjon har engasjert et annet revisjonsselskap til å attestere på bærekraftsrapporten. Dybdeintervjuene og dokumentanalysen trekker i retning av at revisor kontinuerlig arbeider for å hindre risikoen for egenkontroll, og dermed bevarer sin uavhengighet.

Rollen til revisor endres i forbindelse med det grønne skiftet. Funnene viser at revisor har vesentlig mer kunnskap om taksonomien enn bedriftene. Dette tyder på at revisor vil få en større og viktigere rolle fremover. Revisor kan påvirke selskaper til å sette bærekraft på agendaen, og på den måten trekke næringslivet i en grønnere retning. Det påpekes at rapportering kan skape endring. Til tross for at rapporter ikke endrer verden, er det kravene i rapportene som skaper prosesser i samfunnet. I kapittel 2 kommer det frem at god rapportering er nødvendig for å ta beslutninger (RSM, 2020, s. 1). Risikoen med taksonomien er at den kan være så krevende at den ikke blir brukt til sitt formål, forteller revisorene. Dette avhenger av at rammeverket til taksonomien blir utviklet raskt nok. Helt konkret vil det å bekrefte ikke-finansiell informasjon være et viktig samfunnsansvar revisor kan bidra med.

7 Konklusjon

I dette kapitlet konkluderes det på de viktigste funnene i avhandlingen. Konklusjonen svarer på problemstillingen og forskningsspørsmålene. Til slutt presenteres refleksjoner og begrensninger, samt forslag til videre forskning.

7.1 Svar på problemstillingen

I denne studien har vi undersøkt problemstillingen:

«Hvordan påvirker taksonomien store foretaks bærekraftsrapportering sammenlignet med regnskapsloven § 3-3 c?».

Vi er interessert i å se hvilke endringer taksonomien fører med seg for bærekraftsrapporteringen, bedriftene og revisor. For å konkludere på oppgaven vår har vi tatt utgangspunkt i forskningsspørsmålene.

Hva er de mest sentrale forskjellene mellom regnskapsloven § 3-3 c og taksonomien?

En av de sentrale forskjellene er at taksonomien gjør bærekraftsrapporteringen kvantifiserbar. Resultatene fra dokumentanalysen viser at det er enklere å sammenligne selskaper når alle rapporterer på de samme nøkkelindikatorene. Det er behov for mer ressurser, men det er ikke alle bedrifter som ser viktigheten av å bruke ressurser på taksonomien allerede nå.

Kompetansebehovet må heves slik at bærekraft blir forankret i kjernen av virksomheten.

Dersom selskaper avventer å sette seg inn i taksonomien kan de risikere å miste sin relevans.

Hvordan påvirker taksonomien rapporteringen til store bedrifter?

Undersøkelsen viser at noen bedrifter velger å rapportere frivillig på taksonomien for regnskapsåret 2021. De som velger å avvente rapporteringen mener at det er uklart hvordan selskaper skal rapportere. Ikke alle screeningkriteriene er vedtatt, noe som skaper usikkerhet blant selskapene. Taksonomien er tydeligere og mer presis enn regnskapsloven § 3-3 c. Det er ikke rom for tolkning når selskaper bruker de samme definisjonene. En binær tilnærming skaper bedre sammenligningsgrunnlag. På den andre siden er det ikke mulig å ha en slik binær tilnærming, siden alle selskaper er ulike og har forskjellige aktiviteter. Utfordringen med taksonomien er at det ikke er noen form for gradering, noe som fører til at flere sektorer

faller utenfor. Dette kan få betydelige konsekvenser for selskaper som ikke er klassifisert som grønne.

Hvordan påvirker taksonomien rollen til revisor?

Revisor får en sentral rolle i forbindelse med taksonomien. Selv om det enda ikke er avklart om revisor får mandatet på attestering av taksonomirapporter, vil revisor få en viktig rolle som rådgiver. Attestasjon tilfører kvalitet ut mot regnskapsbrukere. Undersøkelsen viser at revisor har betydelig mer kunnskap om taksonomien enn de store selskapene. I forbindelse med det grønne skiftet har revisor stor påvirkningskraft på kundene sine, og kan dermed bidra til å sette klima og bærekraft på agendaen hos selskaper. Det er imidlertid en risiko for at de store selskapene kan få enda mer markedsrett, dersom mindre selskaper ikke har mulighet til å tilby de samme tjenestene. Ved en sentral rolle innen revidering av finansiell informasjon, attestering av bærekraftsinformasjon og generell rådgivning må det stilles enda større krav til revisorene for å bevare deres uavhengighet og tittelen som allmennhetens tillitsperson.

7.2 Refleksjoner og begrensninger

I denne undersøkelsen var det flere begrensninger som kan ha påvirket resultatene. For det første ble problemstillingen spisset grunnet tidsbegrensning. Dermed er ikke alle faktorer i forbindelse med taksonomien hensyntatt i oppgaven. Ved å spisse en problemstilling er det en risiko for at konklusjoner blir trukket på et for snevert grunnlag. Ettersom taksonomien er et relativt nytt rammeverk, finnes det lite tidligere forskning på området. Dette fører til begrenset teori å forankre avhandlingen i. Videre er det kun selskap av allmenn interesse med over 500 ansatte som vil bli omfattet av taksonomien når den blir innført i norsk rett. Dette førte til et avgrenset utvalg selskap vi kunne ta kontakt med. I dokumentanalysen var det også et begrenset utvalg. Kun et fåtall av selskapene som vil omfattes av taksonomien har valgt å rapportere frivillig for regnskapsåret 2021. Ved et lite utvalg er det vanskelig å trekke presise konklusjoner og generalisere funnene.

Av de fem selskapene vi intervjuet var det ulikt kompetansenivå på respondentene som ble intervjuet. Ettersom flere store selskaper har mange avdelinger som spesialiserer seg innenfor et område var det vanskelig å få svar på alle spørsmålene. Vi intervjuet ledere som har overordnet oversikt, men ikke spesifikk kunnskap om verken bærekraft eller rapportering. Videre intervjuet vi avdelingsledere innen bærekraft som har kunnskap om bærekraft, men

minimal kunnskap om rapportering. Det var også noen respondenter som har kunnskap på begge områder. Disse har helt klart mest innsikt i taksonomiens påvirkning på virksomheter. Likevel kan det ikke forventes at avdelingsledere har like inngående kunnskap om både bærekraft og rapportering. Ettersom flere av selskapene avventer å bruke ressurser på taksonomien til det kommer klare retningslinjer ga dette noe mangelfulle svar på spørsmålene i undersøkelsen. Når taksonomien blir innført og selskapene må rapportere vil kunnskapsnivået øke betraktelig. Ved slutten av året vil kunnskap om taksonomien være mye høyere i samtlige selskaper, forutsatt at taksonomien blir innført i Norge. Dersom tidsperspektivet på undersøkelsen hadde vært lengre kunne dette gitt mer presise svar.

Til tross for begrensinger i utvalg, tid og ressurser hadde revisorene bred kunnskap om taksonomien. Intervjuer med fem revisorer gjorde at vi nådde et metningspunkt. Revisorene hadde inngående kunnskap om positive sider, utfordringer og hva som skal til for at taksonomien skal fungere som tiltenkt. Uten revisorenes innspill ville ikke undersøkelsen vært så innsiktsfull.

7.3 Forslag til videre forskning

Vi sitter igjen med flere forslag til videre forskning etter å ha gjennomført denne undersøkelsen. Dette er et tema som er i stadig utvikling og som skaper rom for en rekke problemstillinger. Vi har derfor valgt å nevne de forslagene som vi anser som mest relevante. Det kan være spennende å intervju andre som også jobber med taksonomien, for eksempel advokater og rådgivere. Disse har kanskje en annen innfallsvinkel enn det revisorene og bedriftene har. I denne undersøkelsen har vi fokusert på hvordan taksonomien vil påvirke rapporteringen til børsnoterte selskap. Flere av revisorene hevder at ringvirkningene av taksonomien vil treffe flere enn de som er direkte omfattet. Det vil derfor være spennende å undersøke hvordan små og mellomstore selskaper blir indirekte påvirket av de økte kravene til rapportering.

Taksonomiforordningen har som nevnt tidligere ikke tredd i kraft i Norge enda, men dette er forventet å skje i løpet av første halvår 2022. Det er bare vedtatt kriterier for to av de seks miljømålene. Noen respondenter mener de vil omfattes av ett av de resterende miljømålene og begrunner sin manglende kunnskap med det. Alle sektorene er heller ikke omfattet av

taksonomien. Når taksonomien er innført i sin helhet vil det være interessant å undersøke om oppfatningen til bedriftene og revisorene har endret seg.

CSRD forventes å bli gjeldende i norsk rett for regnskapsåret 2023. Det vil være interessant å undersøke hvilke endringer dette direktivet vil medføre. Flere av revisorene påpeker at det er mangel på et felles rammeverk. Det vil derfor være aktuelt å undersøke om et felles rammeverk vil gjøre det enklere å sammenligne selskaper. Etter CSRD skal bærekraftsrapporten integreres i årsrapporten. Noen av revisorene hevder at nøkkelindikatorene for taksonomien vil fremheves i den integrerte rapporten. De uttrykker også at «fortellingene» i bærekraftsrapporten må droppes, slik at rapporteringen blir mer presis. Det vil imidlertid være interessant å undersøke om dette stemmer.

Litteraturliste

- Advokatfirmaet Wiersholm. (2020, 28. september). *EU tydeliggjør krav til selskapers rapportering om bærekraft*. <https://www.wiersholm.no/nyhetsbrev/eu-tydeliggjør-krav-til-selskapers-rapportering-om-baerekraft>
- Altinn. (2021, 1. november). *Årsberetning*. <https://www.altinn.no/starte-og-drive/regnskap-og-revisjon/regnskap/arsberetning/>
- BDO. (u. å.). *Attestasjon av bærekraftsrapporter*. <https://www.bdo.no/nb-no/tjenester/baerekraft/baerekraftsrapportering/attestasjon-av-baerekraftsrapporter>
- Bougie, R. & Sekaran, U. (2020). *Research Methods For Business* (8. utg.). Wiley.
- Brandt, J. A. (2021). Krav til opplysninger om bærekraft i forbindelse med finansiell rapportering og hvorfor det kan gi komparative fortrinn. *Praktisk økonomi & finans*, 37(2), 140-154. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-2871-2021-02-05>
- Brinkmann, S. (2020). Unstructured and semistructured interviewing. I P. Leavy (Red.), *The Oxford Handbook of Qualitative Research* (2. utg., s. 424-456). Oxford University Press.
https://books.google.no/books?hl=en&lr=&id=n771DwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA424&dq=semi+structured+interviews+advantages&ots=nQKrmNqn4F&sig=dM3MQVICfoWu9q8gDqz_0hxdzA0&redir_esc=y#v=onepage&q=semi%20structured%20interviews%20advantages&f=false
- Chalmers, J., Cox, E. & Picard, N. (2021). The economic realities of ESG. *Strategy+business*.
<https://www.pwc.com/gx/en/issues/reinventing-the-future/take-on-tomorrow/download/sbpwc-2021-10-28-Economic-realities-ESG.pdf>
- Deloitte. (2020, 26. mai). *Bærekraftsrapportering i børsnoterte selskaper*.
<https://www2.deloitte.com/no/no/pages/audit/articles/nye-retningslinjer-for-baerekraftig-rapportering.html>
- Deloitte. (2021a, 19. mai). *Hvor er ESG-fokuset i kvartalsrapporteringen?*
<https://www2.deloitte.com/no/no/pages/audit/articles/hvor-er-esg-fokuset-i-kvartalsrapporteringen---deloitte.html>
- Deloitte. (2021b). *Klimarapportering står høyt på dagsorden - henger norske virksomheter med?* <https://nor.deloitte.com/rs/712-CNF-326/images/Baerekraftsrapportering-50-storste-2020.pdf>
- DIBkunnskap. (2021a, 27. mai). *Endringer i regnskapsloven fra 1. juli 2021*.
<https://dib.no/regnskap/endinger-i-regnskapsloven-fra-1-juli-2021/>

- DIBkunnskap. (2021b, 24. september). *Revisjonsberetning*.
<https://dib.no/revisjon/revisjonsberetning/>
- Euronext. (2020). *Veiledning om ESG-rapportering for utstedere*.
- European Commission. (2021a). *FAQ: What is the EU Taxonomy Article 8 delegated act and how will it work in practice?*
https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/business_economy_euro/banking_and_finance/documents/sustainable-finance-taxonomy-article-8-faq_en.pdf
- European Commission. (2021b). *Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council amending Directive 2013/34/EU, Directive 2004/109/EC, Directive 2006/43/EC and Regulation (EU) No 537/2014, as regards corporate sustainability reporting (52021PC0189)*. EUR-Lex. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021PC0189&from=EN>
- European Parliament and the Council of the European Union. (2021). *Directive 2013/34/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on the annual financial statements, consolidated financial statements and related reports of certain types of undertakings, amending Directive 2006/43/EC of the European Parliament and of the Council and repealing Council Directives 78/660/EEC and 83/349/EEC (02013L0034)*. EUR-Lex. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:02013L0034-20211221&from=EN>
- Finansdepartementet. (2020, 29. januar). *Finansiell rapportering*. Regjeringen.
<https://www.regjeringen.no/no/tema/okonomi-og-budsjett/finansmarkedene/finansiell-rapportering/id2688139/>
- Finansdepartementet. (2021, 14. desember). *Nye regler om bærekraftig finans vil ikke tre i kraft fra nyttår*. Regjeringen. <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/nye-regler-om-barekraftig-finans-vil-ikke-tre-i-kraft-fra-nyttar/id2892207/>
- Finanstilsynet. (2020). *Kartlegging av foretakens bærekraftsrapportering*.
https://www.finanstilsynet.no/globalassets/tilsyn/finansiell-rapportering/kartlegging_av_foretakens_barekraftsrapportering_01092020.pdf
- FN-sambandet. (2020, 22. desember). *Parisavtalen*. <https://www.fn.no/om-fn/avtaler/miljoe-og-klima/parisavtalen>
- FN-sambandet. (2021a, 28. oktober). *Bærekraftig utvikling*.
<https://www.fn.no/tema/fattigdom/barekraftig-utvikling>
- FN-sambandet. (2021b, 21. oktober). *FNs bærekraftsmål*. <https://www.fn.no/om-fn/fns-barekraftsmaal>

- Gilchrist, D., Yu, J. & Zhong, R. (2021). The Limits of Green Finance: A Survey of Literature in the Context of Green Bonds and Green Loans. *Sustainability*, 13(2), 478.
<https://doi.org/10.3390/su13020478>
- Global Reporting Initiative. (2021). *A Short Introduction to the GRI Standards*.
<https://www.globalreporting.org/media/wtafl4tw/a-short-introduction-to-the-gri-standards.pdf>
- Gray, L. M., Wong-Wylie, G., Rempel, G. R. & Cook, K. (2020). Expanding Qualitative Research Interviewing Strategies: Zoom Video Communications. *ProQuest*, 25(5), 1292-1301. <https://www.proquest.com/scholarly-journals/expanding-qualitative-research-interviewing/docview/2405672296/se-2>
- Gaasland, I. S. & Khantatat, E. (2019, 2. desember). *Bærekraftig verdiskapning*. Transcendent Group. <https://transcendentgroup.com/news/baerekraftig-verdiskapning/>
- Hamre, T. (2020, 20. november). Norsk implementering av EUs bærekraftsregelverk. *PwC Finansbloggen*. <https://blogg.pwc.no/finansbloggen/norsk-implementering-av-eus-baerekrafts-regelverk>
- IAASB. (2009). *ISA 200 Overordnede mål for den uavhengige revisor og gjennomføringen av en revisjon i samsvar med de internasjonale revisjonsstandardene*.
<https://revisorforeningen.no/globalassets/fag/standarder-og-veiledninger/revisjonsstandardene/pr-09022021-regnskapsar-fra-15122021/isa-200-n-0221-fra-regnskapsar-som-begynner-15.12.21-eller-senere.pdf>
- IAASB. (2013). *ISAE 3000 (Revidert) Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon*.
<https://www.revisorforeningen.no/globalassets/fag/standarder-og-veiledninger/revisjonsstandardene/pr-05022021/isa-3000-0121.pdf>
- IAASB. (2018a). *ISA 700 (Revidert) Konklusjon og rapportering om regnskaper*.
<https://revisorforeningen.no/globalassets/fag/standarder-og-veiledninger/revisjonsstandardene/isa-700-revidert-konklusjon-og-rapportering-om-regnskaper-pr-07022022.pdf>
- IAASB. (2018b). *ISA 720 (Revidert) Revisors oppgaver og plikter vedrørende «øvrige informasjon»*. <https://revisorforeningen.no/globalassets/fag/standarder-og-veiledninger/revisjonsstandardene/pr-09022021-regnskapsar-fra-15122021/isa-720-revidert-0221-fra-regnskapsar-som-begynner-15.12.21-eller-senere.pdf>
- Jacobsen, D. I. (2015). *Hvordan gjennomføre undersøkelser?* (3. utg.). Cappelen Damm Akademisk.

- Jadoon, I. A., Ali, A., Ayub, U., Tahir, M. & Mumtaz, R. (2021). The impact of sustainability reporting quality on the value relevance of corporate sustainability performance. *Sustainable Development*, 29(1), 155-175. <https://doi.org/10.1002/sd.2138>
- Johannessen, A., Christoffersen, L. & Tufte, P. A. (2011). *Forskningsmetode for økonomisk-administrative fag* (3. utg.). Abstrakt forlag.
- Johannessen, A., Christoffersen, L. & Tufte, P. A. (2020). *Forskningsmetode for økonomisk-administrative fag* (4. utg.). Abstrakt forlag.
- Jortveit, A. (2021a, 28. januar). *EUs taksonomi for bærekraftig finans – mindre grønnvasking, mer klimariktig kapital*. Energi og Klima. <https://energiogklima.no/nyhet/eus-taksonomi-for-baerekraftig-finans-mindre-gronnvasking-mer-klimariktig-kapital/>
- Jortveit, A. (2021b, 28. januar). – «Grønn» olje og gass er uforenlig med EUs taksonomi. Energi og Klima. <https://energiogklima.no/nyhet/gronn-olje-og-gass-er-uforenlig-med-eus-taksonomi/>
- Kjelløkken, R., Granvang, T., Bruu, B., Ellefsen, A. & Nakstad, E. (2021). *Revisorloven og revisjonsforordningen*. Fagbokforlaget.
- Klima- og miljødepartementet. (2020, 7. februar). *Green Deal*. Regjeringen. <https://www.regjeringen.no/no/sub/eos-notatbasen/notatene/2020/feb/green-deal/id2689681/>
- Klima- og miljødepartementet. (2021, 8. desember). *Det grønne skiftet*. Regjeringen. <https://www.regjeringen.no/no/tema/klima-og-miljo/innsiktsartikler-klima-miljo/det-gronne-skiftet/id2879075/>
- KPMG. (2021, 4. mai). *EU-kommisjonen har publisert ny pakke med regelverk om bærekraftig finans*. https://home.kpmg/no/nb/home/nyheter-og-innsikt/2021/05/EU-kommisjonen%20har%20publisert%20ny%20pakke%20med%20regelverk%20om%20b%C3%A4rekraftig%20finans.html?fbclid=IwAR1KH8I6vqamnbs08IEMZP0nirvgOVvLrDZz0zP3_15eTTFRfJegispEBYk
- Kristiansen, S. K. (2019). Bærekraftsrapportering på Oslo Børs. *Revisjon og regnskap*, (7), 23-24. <https://www.revregn.no/asset/pdf/2019/7-23-4.pdf>
- Kristiansen, S. K. (2021). Revisorforeningens nettportal «Bærekraft for revisor». *Revisjon og regnskap*, (3), 14-15. [https://www.revregn.no/asset/pdf/2021/03/RR-2021-03\(14\).pdf](https://www.revregn.no/asset/pdf/2021/03/RR-2021-03(14).pdf)
- Kvande, L. H. (2020). Hva er EUs regler for bærekraftig finansiering? *Magma*, (6), 36-36. <https://old.magma.no/hva-er-eus-regler-for-baerekraftig-finansiering>

- Lie, K. E. (2009). *Standardsetting innen revisjon internasjonalt og i Norge*. Regjeringen.
https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/krd/vedlegg/komm/egenkontroll/rogn_dokken_nkrf_standardsetting.pdf
- Lincoln, Y. S. & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic Inquiry*. SAGE Publications, Inc.
https://books.google.no/books?id=2oA9aWINEooC&printsec=frontcover&dq=Naturalistic+Inquiry&hl=en&sa=X&ved=2ahUKEwj-d-YqRh_j3AhVptIsKHxcDAOAQ6wF6BAgJEAE#v=onepage&q=Naturalistic%20Inquiry&f=false
- Lov om offentliggjøring av bærekraftsinformasjon i finanssektoren mv. (2021). *Lov om offentliggjøring av bærekraftsinformasjon i finanssektoren og et rammeverk for bærekraftige investeringer (LOV-2021-12-22-161)*. Lovdata.
<https://lovdata.no/dokument/LTI/lov/2021-12-22-161>
- Love, P. (2003). Document Analysis IF. K. Stage & K. Manning (Red.), *Research in the College Context: Approaches and Methods* (1. utg., s. 83-96). Routledge.
- Malterud, K. (2003). *Kvalitative metoder i medisinsk forskning: En innføring* (2. utg.). Universitetsforlaget.
- Martinsen, K. N. (2022, 5. april). *Nye EU-regler for bærekraftige aktiviteter kan gi mer rapportering for mindre bedrifter*. BDO. <https://www.bdo.no/nb-no/bloggen/nye-eu-regler-for-barekraftige-aktiviteter-kan-gi-mer-rapportering-for-mindre-bedrifter>
- Miljødirektoratet. (2021a, 24. juni). *Om Europas grønne giv*.
<https://www.miljodirektoratet.no/ansvarsomrader/internasjonalt/gronn-giv/europas-gronne-giv/>
- Miljødirektoratet. (2021b, 1. juni). *Sirkulær økonomi*.
<https://www.miljodirektoratet.no/ansvarsomrader/avfall/sirkular-okonomi/>
- NHO. (2020, 6. januar). *Bærekraftig utvikling blir viktigere for eiere, investorer og långivere*.
<https://www.nho.no/tema/energi-miljo-og-klima/artikler/bedriftene-ma-ogsa-vare-barekraftige/>
- NOU 2017: 15. (2017). *Revisorloven - Forslag til ny lov om revisjon og revisorer*. Finansdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2017-15/id2563446/?ch=15>
- Och, M. (2020). Sustainable Finance and the EU Taxonomy Regulation – Hype or Hope? *Jan Ronse Institute for Company and Financial Law*, (5).
<https://doi.org/10.2139/ssrn.3738255>

- Olsen, A. B. & Knardal, P. S. (2020). EUs nye retningslinjer for foretaksrapportering av klimarelaterte opplysninger - byggverk på utrygg grunn? I K. M. Baksaas, E. M. Kulset & T. Stenheim (Red.), *Aktuelle temaer i regnskap og revisjon* (s. 321-344). Cappelen Damm Akademisk. <https://doi.org/10.23865/noasp.112>
- Olsen, A. W. A. & Orderdalen, K. B. (2014). Etterlevelse av de nye rapporteringskravene for samfunnsansvar. *Praktisk økonomi & finans*, 30(3), 232-243. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-2871-2014-03-06>
- Oslo Børs. (2018). *Oslo Børs veiledning om rapportering av samfunnsansvar*. <https://docplayer.me/108143442-Juli-oslo-bors-veiledning-om-rapportering-av-samfunnsansvar.html>
- Prop. 48 L (2012-2013). *Endringer i regnskapsloven og enkelte andre lover (rapportering om samfunnsansvar mv.)*. Finansdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop-48-l-20122013/id709311/?ch=1>
- Prop. 66 LS (2020-2021). *Endringer i verdipapirhandelloven og regnskapsloven mv. (periodisk rapportering og direktivgjennomføring) og samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutninger nr. 293/2015 og nr. 39/2016 om innlemmelse av direktiv 2013/34/EU og direktiv 2014/95/EU*. Finansdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-66-ls-20202021/id2814751/?ch=1>
- Prop. 208 LS (2020-2021). *Lov om offentliggjøring av bærekraftsinformasjon i finanssektoren og et rammeverk for bærekraftige investeringer og samtykke til deltagelse i en beslutning i EØS-komiteen om innlemmelse i EØS-avtalen av forordning (EU) 2019/2088 og forordning (EU) 2020/852*. Finansdepartementet. https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-208-ls-20202021/id2856814/?is=true&q=artikkel+8+nr.+2#match_0
- PwC. (2021a, 25. juni). *Endringer i regnskapsloven fra 01.07.2021*. <https://www.pwc.no/no/pwc-aktuelt/endringer-i-regnskapsloven.html>
- PwC. (2021b, 9. september). *EUs taksonomi og handlingsplan for bærekraftig finans*. <https://www.pwc.no/no/pwc-aktuelt/eus-taksonomi-for-baerekraftig-finans.html>
- PwC. (2022). *Automotive SE - Illustrative consolidated disclosures pursuant to Article 8 Taxonomy Regulation*.
- Regnskapsloven. (1998). *Lov om årsregnskap (LOV-1998-07-17-56)*. Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-56?q=regnskap>

- Revisorforeningen. (2020, 4. november). *Forslag til ny lov om ikke-finansielle opplysninger*.
<https://revisorforeningen.no/fag/nyheter/forslag-om-opplysninger-om-ikke-finansielle-opplysninger/>
- Revisorforeningen. (2021a, 31. desember). *Bærekraftsåret 2021 oppsummert*.
<https://revisorforeningen.no/fag/nyheter/barekraftsaaret-2021-oppsummert/>
- Revisorforeningen. (2021b, 13. januar). *Statsautorisert revisor – hva betyr ny revisorlov for meg?* <https://revisorforeningen.no/fag/ny-revisorlov/hva-betyr-ny-revisorlov/godkjent-revisor--hva-betyr-ny-revisorlov-for-meg/>
- Revisorforeningen. (2022a, 5. januar). *Revisjonsberetning: Revisors oppgaver og plikter*.
<https://revisorforeningen.no/om-revisjon/revisjonsberetning-revisors-oppgaver-og-plikter/>
- Revisorforeningen. (2022b, 18. januar). *SMB og bærekraft* [Webinar]. Video for web.
<https://videoforweb.aventia.no/archive/10https>
- Revisorforeningen. (2022c). *Årsrapport 2021*.
<https://www.revisorforeningen.no/contentassets/8f4a7d155b34428da14fa8a986096ab1/16009---rf---arsrapport-2021---blaversjon.pdf>
- Revisorforeningen. (u. å.). *Revisorforeningen og bærekraft*.
<https://revisorforeningen.no/fag/barekraft/artikler-barekraft/revisorforeningen-og-barekraft/>
- Revisorloven. (1999). *Lov om revisjon og revisorer (LOV-1999-01-15-2)*. Lovdata.
<https://lovdata.no/pro/#document/NLO/lov/1999-01-15-2>
- Revisorloven. (2021). *Lov om revisjon og revisorer (LOV-2020-11-20-128)*. Lovdata.
<https://lovdata.no/pro/#document/NL/lov/2020-11-20-128>
- Robbestad, M., Stefano, I. & Rosenblad, S. C. (2014). Rapporteringen om samfunnsansvar. *Revisjon og regnskap*, (8), 43-47. <https://www.revregn.no/asset/pdf/2014/8-43-7.pdf>
- RSM. (2020). *The importance of right reporting, analytics and information delivery*.
https://rsmus.com/content/dam/rsm/insights/services/digital-transformation/1pdf/digital-transformation_bi-importance-of-reporting.pdf.coredownload.inline.png
- Schütze, F. & Stede, J. (2021). The EU sustainable finance taxonomy and its contribution to climate neutrality. *Journal of Sustainable Finance & Investment*, 1-33.
<https://doi.org/10.1080/20430795.2021.2006129>

- St. meld. nr. 10 (2008-2009). *Næringslivets samfunnsansvar i en global økonomi*. Utenriksdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/d1301a2369174dd88f8e25d010594896/no/pdfs/stm200820090010000dddpdfs.pdf>
- Statens arbeidsmiljøinstitutt. (2022, 2. mars). *Hva er arbeidsmiljø?* <https://stami.no/hva-er-arbeidsmiljo/>
- Stenvold, T. D. & Degerstrøm, M. M. (2020). *Revisjonshandlinger i praksis*. Fagbokforlaget. Sustainability Accounting Standards Board. (u. å.). *SASB Standards & Other ESG Frameworks*. <https://www.sasb.org/about/sasb-and-other-esg-frameworks/>
- Sustainability knowledge group. (2021, 5. mai). *GRI and SASB Reporting Standards: Working Together*. <https://sustainabilityknowledgegroup.com/gri-and-sasb-reporting-standards-working-together/>
- The Governance Group. (2021). *Tall som teller - En analyse av bærekraftsrapporteringen til de 100 største selskapene på Oslo Børs*.
- Thommessen. (2021, 30. april). *Utvidet rapporteringsplikt om "taksonomiprestasjon"*. <https://www.thommessen.no/aktuelt/utvidet-rapporteringsplikt-om-taksonomiprestasjon>
- Tjora, A. (2021). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (4. utg.). Gyldendal Akademisk.
- United Nations Global Compact. (u. å.). *The Ten Principles of the UN Global Compact*. <https://www.unglobalcompact.org/what-is-gc/mission/principles/principle-1>
- Universitetet i Agder. (u. å.-a). *Retningslinjer for bruk av video til gjennomføring av intervjuer i studentoppgaver*. <https://www.uia.no/forskning/om-forskningen/rutinar-for-behandling-av-personopplysningar-i-forsking-og-i-studentoppgaver/retningslinjer-for-bruk-av-video-til-gjennomfoering-av-intervjuer-i-studentoppgaver>
- Universitetet i Agder. (u. å.-b). *Rutinar for behandling av personopplysningar i forskning og i studentoppgaver*. <https://www.uia.no/forskning/om-forskningen/rutinar-for-behandling-av-personopplysningar-i-forsking-og-i-studentoppgaver>
- Utenriksdepartementet. (2020, 18. november). *Arbeidstakerrettigheter og retten til et anstendig arbeidsliv*. Regjeringen.
<https://www.regjeringen.no/no/tema/utenrikssaker/menneskerettigheter/ny-struktur/arbeidstakerrettigheter/id2358130/>
- Visma. (u. å.). *Årsrapport*. <https://www.visma.no/eaccounting/regnskapsordbok/aa/arsrapport/>

World Commission on Environment and Development. (1987). *Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future*.
<https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>

Vedlegg 1: Intervjuguide for bedrifter omfattet av taksonomien

Intervjuspørsmål:

1. Vil du raskt introdusere deg selv?
 - a. Utdanning? Stilling?
2. Hva er din bedrift sitt forhold til bærekraft?
3. Hva er din erfaring med bærekraft?
4. Hvor mange år har du jobbet med bærekraft og bærekraftsrapportering? (antall år)
 - a. Kan vi oppgi dette i oppgaven?
5. Hva tenker du/din bedrift om det nye forslaget om klassifiseringsrammeverket (prop. 208)? (Umiddelbare tanker: positiv, negativ, kostnader, ressurser osv.)
 - a. Har dere begynt å rapportere etter taksonomien etter anbefalingen fra finanstilsynet? Hvorfor/hvorfor ikke
6. Hvordan vil det nye lovforslaget påvirke din bedrifts rapportering?
 - a. Har dere behov for ny kompetanse? (eksterne/interne konsulenter)
 - b. Har dere behov for mer ressurser?
7. Hva mener du er de mest sentrale forskjellene mellom dagens regnskapslov § 3-3 c og taksonomiforordningen?
 - a. Hva tenker du om forskjellene i struktur og innhold?
8. Vurderer du taksonomien som tydeligere på hvordan man skal rapportere på bærekraft?
9. Har dere attestasjon av revisor på dagens bærekraftsrapportering?
 - a. Hvorfor/hvorfor ikke? (Pålagt etter CSRD)
10. Er det noe annet du ønsker å påpeke i forbindelse med dette temaet?

Vedlegg 2: Intervjuguide for revisorer med erfaring innen bærekraftsrapportering

Intervjuspørsmål:

1. Vil du raskt introdusere deg selv?
 - a. Utdanning? Stilling?
2. Hva er din bedrifts erfaring med revisjon av bærekraft?
3. Har du erfaring med attestasjon av bærekraftsrapporter?
 - a. Hvor mange år har du jobbet med bærekraft?
4. Hvordan bruker din bedrift rskl. § 3-3 c i vurderingen av bærekraftsrapporteringen?
5. Hva mener du er de mest sentrale forskjellene mellom dagens regnskapslov § 3-3 c og taksonomiforordningen?
 - a. Hva tenker du om forskjellene i struktur og innhold?
6. Hvor mange selskaper er omfattet av taksonomien etter din vurdering?
7. Vil kvaliteten på bærekraftsrapporteringen bli bedre etter taksonomien sammenlignet med tidligere, etter din vurdering?
8. Hvordan vil taksonomien påvirke revisjonsarbeidet?
 - a. Endringer fra tidligere?
9. Hvordan vil taksonomien påvirke behovet for økt kompetanse hos revisor?
 - a. Hva tenker du om etterutdanning for revisor innen bærekraft?
 - b. Vil det være behov for økt kompetanse hos store bedrifter?
10. Hvordan vil taksonomien påvirke innholdet i årsberetningen?
 - a. Synes du bærekraftsrapportering skal være en del av årsberetningen eller i et separat dokument? Hvorfor/hvorfor ikke?
 - b. Vil bærekraftsinformasjon forsvinne litt i all den finansielle informasjon dersom det er i et dokument?
11. Hvordan vil taksonomien påvirke kunders valg av revisor?
12. Hvordan kan revisor bidra til det grønne skiftet?
13. Hvordan mener du attestasjon kan tilføre kvalitet i bærekraftsrapporter?
 - a. Attestasjon av bærekraftsrapporter gir som regel “moderat sikkerhet”, burde dette vært av “høy, men ikke absolutt sikkerhet”?
14. Er det noe annet du ønsker å påpeke i forbindelse med dette temaet?

Vedlegg 3: Diskusjonsnotat av Eline Holhaugen

Dette diskusjonsnotatet har som hensikt å diskutere hvordan masteroppgaven vår forholder seg til begrepet 'ansvar'. Temaet er sentralt for vår oppgave siden vi skriver om samfunnsansvar og bærekraft. Kunnskap som er lært gjennom hele masterstudiet vil bli benyttet i diskusjonen. Først vil jeg gi et sammendrag av masteroppgaven vår. Videre vil begrepet 'ansvar' diskuteres, hvor potensielle etiske utfordringer identifiseres, diskuteres og håndteres. Avslutningsvis vil diskusjonen oppsummeres kort.

Sammendrag av masteroppgaven

Det er et nytt lovforslag som forventes å tre i kraft i løpet av første halvår 2022; «Lov om offentliggjøring av bærekraftsinformasjon i finanssektoren og et rammeverk for bærekraftige investeringer» (Revisorforeningen, 2021). Lovforslaget er utgangspunktet for vår masteroppgave. Vi tar utgangspunkt i taksonomiforordningen, som er et klassifiseringsrammeverk for bærekraftige investeringer. Oppgaven undersøker hvordan taksonomiforordningen påvirker store foretaks bærekraftsrapportering sammenlignet med regnskapsloven § 3-3 c. For å besvare denne problemstillingen er det utformet tre forskningsspørsmål. Det første forskningsspørsmålet handler om de mest sentrale forskjellene mellom regnskapsloven § 3-3 c og taksonomien. Her er vi interessert å undersøke forskjellene i innhold, struktur, bedriftens behov for ny kompetanse og mer ressurser. Videre er vi interessert i å undersøke hvordan taksonomien påvirker rapporteringen til store bedrifter. I dette forskningsspørsmålet er vi interessert å finne ut hvorfor noen bedrifter velger å rapportere frivillig etter taksonomien mens andre velger å avvente. Til slutt er vi interessert i å undersøke hvordan taksonomien påvirker rollen til revisor i form av blant annet krav til etterutdanning og attestasjon på bærekraftsrapporten.

For å innhente informasjon gjennomførte vi ti dybdeintervjuer. Vi intervjuet fem revisorer og fem børsnoterte bedrifter med over 500 ansatte. Alle som ble intervjuet hadde kunnskap om bærekraftsrapportering. For å underbygge resultatene fra intervjuene gjennomførte vi en dokumentanalyse. Vi undersøkte årsrapportene for 2020 og 2021 til tre selskaper som har rapportert frivillig på taksonomien for regnskapsåret 2021. Her er vi interessert i å se hvordan selskapene har rapportert på taksonomien allerede nå og hvordan innhold og struktur i årsrapporten er forandret.

Konklusjon er at hovedforskjellen mellom bærekraftsrapportering etter dagens regnskapslov § 3-3 c og taksonomiforordningen er hva det skal rapporteres på. Samtlige av respondentene påpekte at det skal rapporteres på hvor stor andel av omsetning, investeringer og driftsutgifter som er i samsvar med taksonomien. Dette ble også underbygget av dokumentanalysen, hvor alle selskapene hadde rapportert på disse nøkkelindikatorerne. Taksonomiforordningen er omfattende og vil medføre økt behov for både kompetanse og ressurser hos selskapene. Det er ikke tvil om at taksonomiforordningen også stiller krav til revisor. Revisor vil bli benyttet som en sparringspartner. I tillegg diskuteres det om revisor må attestere på bærekraftsrapporten. Det er viktig at revisjonsselskapene følger utviklingen i forbindelse med bærekraftsrapportering for å kunne tilby kundene det som etterspørres.

Begrepet 'ansvar'

Fokuset på bærekraft har økt de siste årene og er en del av pensum i samtlige emner på master i regnskap og revisjon ved Universitet i Agder. Alle har ansvar for å bidra til det grønne skiftet for å nå klimamålene. Som nevnt i avhandlingen er det flere internasjonale og nasjonale forpliktelser som omhandler klima og miljø, blant annet Parisavtalen, FNs bærekraftsmål og EUs grønne giv. Målet er å redusere klimagassutslipp og hindra at gjennomsnittstemperaturen på jorden stiger (Prop. 208 LS (2020-2021), s. 8).

I faget BE-417 Management Control Systems lærte vi om den triple bunnlinjen. Den består av økonomiske, sosiale og miljømessige forhold. Tanken bak den triple bunnlinjen er å synliggjøre at bedrifter påvirker samfunnet på andre måter enn kun gjennom det finansielle. Selv om en bedrift går med overskudd betyr det ikke nødvendigvis at bedriften påvirker samfunnet positivt (Nilsen, 2020). Det er derfor viktig at bedrifter rapporterer på samfunnsansvar, slik at omverden kan se hvilke bedrifter som tar ansvar når det kommer til andre forhold.

I samtlige av fagene vi har hatt på masterstudiet er FNs bærekraftsmål nevnt. Dette er 17 mål som er utarbeidet for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene innen 2030. Alle land er omfattet av disse målene og målene henger sammen med den triple bunnlinjen (FN, 2021). Da vi så på årsrapportene til bedriftene vi intervjuet, hadde alle bedriftene omtalt disse målene. Det er imidlertid forskjell på å omtale målene og faktisk gjøre en endring. I intervjuene ble det nevnt at bærekraftsinformasjon er preget av fortellinger og at mange bedrifter driver med grønnvasking for å fremstille seg selv mer bærekraftig enn de faktisk er. Det er ifølge Finanstilsynet økt risiko for grønnvasking ettersom det er mangel på

en felles standard og etterspørselen etter bærekraftige investeringer øker (Prop. 208 LS (2020-2021), s. 28).

Planen med taksonomiforordningen er å dreie kapital i grønnere retning og håndtere finansiell risiko som følger av klimaendringer, miljøforringelse og sosiale problemer. Taksonomien skal også bidra til å fremme langsiktighet og åpenhet i finansiell og økonomisk aktivitet. Det er forventet samfunnsøkonomisk gevinst gjennom innføring av lovverket (Prop. 208 LS (2020-2021), s. 28). Informasjonen om hvilke økonomiske aktiviteter som er bærekraftige vil være lettere tilgjengelig for interessenter og det vil være mulig å sammenligne ulike selskaper. Det blir enklere for investorer å vite hvilke selskaper de skal investere i når alle rapporterer på de samme nøkkelindikatorene. Felleseuropeiske kriterier skal også redusere risikoen for grønnvasking (Prop. 208 LS (2020-2021), s. 8).

For at taksonomien skal fungere som tiltenkt, er det viktig at bedriftene ser verdien av den. Bedriftene har et ansvar til å sette seg inne i taksonomien og rapportere korrekt på den. Slik som det ble nevnt i ett av intervjuene skal ikke taksonomien fungere som en sjekklister. Den skal integreres i kjernen av virksomheten, slik at den faktisk skaper endring. Funnene våre fra intervjuene tilsier at ikke alle bedrifter tar dette ansvaret, siden det bare er to av de fem bedriftene som kommer til å rapportere frivillig på taksonomien. De som ikke rapporterer frivillig på taksonomien begrunner dette med at de avventer og ser hvordan andre sammenlignbare selskaper rapporterer etter den. Dette indikerer at de kanskje ikke har brukt nok tid på å sette seg inn i taksonomien.

Revisor har også en rolle i forbindelse med attestasjon av bærekraftsinformasjon. Ifølge Revisorloven (2021) § 9-1 er revisor allmenhetens tillitsperson når det utføres lovfestet revisjon. Dette innebærer at brukerne av regnskapet skal kunne stole på at regnskapet ikke inneholder vesentlige feil når revisor har revidert det. Revisor har med andre ord et ansvar å sørge for at brukerne ikke tar feil beslutninger basert på regnskapet, som skyldes feil revisor burde oppdaget. Ansvaret til revisor omfatter også å vurdere om opplysningene i årsberetningen er konsistent med regnskapet, jf. revisorloven § 9-7. Dette inkluderer redegjørelse om samfunnsansvar etter regnskapsloven § 3-3 c.

Å uttale seg i revisjonsberetningen under «øvrige informasjon» innebærer imidlertid begrenset revisjon og er ikke det samme som å attestere på bærekraftsrapporten, ifølge ISA 720 punkt 8.

Selskaper er ikke pliktig til å få bærekraftsrapporten attestert, men noen selskaper velger det likevel (BDO, u. å.). Når CSRD blir innført vil det være krav til å få bærekraftsinformasjon attestert. I første omgang vil det attesteres med moderat sikkerhet. Revisorene vi intervjuet mener at det vil være naturlig at det er de som skal attestere på bærekraftsinformasjonen. Det er de som kjenner selskapet best og deres interne rutiner. Revisor vil antakeligvis få ansvaret for å kontrollere at bærekraftsinformasjon ikke er misvisende.

Videre kan det stilles spørsmål om brukerne av regnskapet ser verdien av attestasjon. Ifølge intervjuene med revisorene vektlegger i hvert fall bedriftene attestasjon. Det anslås at omtrent 60 prosent av selskapene som utarbeider en redegjørelse på samfunnsansvar også har attestasjon på den. Attestasjon skal fungere som et kvalitetsstempel ut mot interessenter. Det er imidlertid ikke sikkert at brukerne vet hva attestasjon innebærer. Mange tenker at så lenge det er en logo fra et revisjonsselskap er informasjon revidert. Attestasjon av bærekraftsinformasjon gir vanligvis moderat sikkerhet. Ifølge revisorene vi intervjuet er ikke dette så mye sikkerhet. Det kan være misvisende for brukerne av regnskapet hvis de tror revisor har revidert i større omfang enn hva som er realiteten. Interessenter må derfor få en innføring i hvilken sikkerhet attestasjon gir, slik at det ikke oppstår et forventningsgap.

Avslutning

Etter å ha fullført masteravhandlingen, er kunnskapsnivået innen bærekraft og bærekraftsrapportering hevet betraktelig. I samtlige emner har vi lært overordnet om bærekraft, men jeg har nå fått en dypere kunnskap rundt temaet. Kunnskapen som er tilegnet gjennom avhandlingen har virkelig fanget min interesse for bærekraftsrapportering. Dette er noe som er i stadig utvikling og det blir veldig spennende å se hva som skjer når CSRD tretr i kraft. Jeg kunne absolutt tenkt meg å jobbe med et slikt høyaktuelt tema etter endt master.

Litteraturliste

- BDO. (u. å.). *Attestasjon av bærekraftsrapporter*. <https://www.bdo.no/nb-no/tjenester/baerekraft/baerekraftsrapportering/attestasjon-av-baerekraftsrapporter>
- FN-sambandet. (2021, 21. oktober). *FNs bærekraftsmål*. <https://www.fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal>
- IAASB. (2018). *ISA 720 (Revidert), Revisors oppgaver og plikter vedrørende «øvrig informasjon»*. <https://revisorforeningen.no/globalassets/fag/standarder-og-veiledninger/revisjonsstandardene/pr-09022021-regnskapsar-fra-15122021/isa-720-revidert-0221-fra-regnskapsar-som-begynner-15.12.21-eller-senere.pdf>
- Nilsen, H. R. (2020, 5. november). Den tredelte bunnlinje. I *Store norske leksikon*. https://snl.no/Den_tredelte_bunnlinje
- Prop. 208 LS (2020-2021). *Lov om offentliggjøring av bærekraftsinformasjon i finanssektoren og et rammeverk for bærekraftige investeringer og samtykke til deltagelse i en beslutning i EØS-komiteen om innlemmelse i EØS-avtalen av forordning (EU) 2019/2088 og forordning (EU) 2020/852*. Finansdepartementet. https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-208-ls-20202021/id2856814/?is=true&q=artikkel+8+nr.+2#match_0
- Revisorforeningen. (2021, 15. desember). *Taksonomien og norsk ikrafttredelse*. Revisorforeningen. <https://revisorforeningen.no/fag/nyheter/taksonomien-og-norsk-ikrafttredelse/>
- Revisorloven. (2021). *Lov om revisjon og revisorer (LOV-2020-11-20-128)* Lovdata. <https://lovdata.no/pro/#document/NL/lov/2020-11-20-128>

Vedlegg 4: Diskusjonsnotat av Marte Roaldseth Kjelsvik

Formålet med diskusjonsnotatet er å diskutere masteroppgaven i forbindelse med temaet internasjonalisering. Temaet har vært viktig i flere emner ved Universitet i Agder. Oppgavens bakgrunn og tema, forskningsspørsmål, intervjuobjekter, funn og konklusjoner vil presenteres og diskuteres i lys av internasjonalisering.

Sammendrag av masteroppgaven

Denne masteroppgaven har følgende problemstilling: «*Hvordan påvirker taksonomien store foretaks bærekraftsrapportering sammenlignet med regnskapslovens § 3-3 c?*». Bakgrunnen for dette valget er det nye lovforslaget som innebærer at børsnoterte selskaper med over 500 ansatte skal rapportere etter taksonomiforordningen. Taksonomien er allerede vedtatt og innført i EU, og det er dermed kun et tidsspørsmål før denne blir innført i Norge (Finansdepartementet, 2021). Dette vil endre hvordan norske selskaper rapporterer på bærekraft. Til tross for at taksonomien kun vil ramme store foretak i første omgang, er ringvirkningene store.

Problemstillingen er delt inn i tre forskningsspørsmål. Det første forskningsspørsmålet dreier seg om forskjellene mellom regnskapsloven § 3-3 c og taksonomien. Den nye rapporteringen fører til endringer i form av struktur og innhold, behovet for mer ressurser og behov for ny kompetanse. Ved å undersøke hovedforskjellene vil positive og negative sider ved de to rapporteringsrammeverkene komme frem. Det andre forskningsspørsmålet handler om hvordan taksonomien påvirker rapporteringen til store bedrifter. Her undersøkes det om bedrifter rapporterer frivillig etter taksonomien for regnskapsåret 2021. Det er hovedsakelig bedrifter som er internasjonale som rapporterer etter taksonomien. Dette handler om forventningene fra interessenter. Det tredje forskningsspørsmålet handler om endringer i revisors rolle i forbindelse med taksonomien. Revisor med sin brede kompetanse har stor innsikt i taksonomien.

For å innhente informasjon ble i hovedsak dybdeintervjuer benyttet. Ved dybdeintervjuer med både representanter fra store børsnoterte foretak og revisorer fikk vi god innsikt i hvilke endringer taksonomien kommer til å føre med seg. Det var helt avgjørende å ha to utvalg å intervjuer. Bedriftene kunne fortelle hvordan de faktisk ligger an nå, og vi fikk dermed svar på hvordan bedrifts Norge faktisk forholder seg til taksonomien. Ved å intervjuer revisorer fikk vi

en dypere innsikt i hvordan de mener taksonomien vil påvirke både bedrifter og revisors rolle. Revisorene følger utviklingen i Europa, og ser dermed den internasjonale effekten av taksonomien. Dokumentanalysen ble benyttet som et tillegg til intervjuene. Ved å undersøke tre selskaper som har rapportert frivillig etter taksonomien for regnskapsåret 2021 ble konklusjonene fra intervjuene styrket.

I første forskningsspørsmål «*De sentrale forskjellene mellom regnskapsloven § 3-3c og taksonomien*» ble det konkludert med at førstnevnte i hovedsak er tekstbasert mens taksonomien er tallbasert. Ved å konkretisere den ikke-finansielle rapporteringen slik som den finansielle vil det være lettere å sammenligne ulike virksomheter. Dette så vi i dokumentanalysen hvor vi sammenlignet tre selskaper som har rapportert frivillig etter taksonomien allerede nå. Taksonomien skaper sammenligningsgrunnlag på tvers av EU- og EØS-landene. Dette trekker det internasjonale næringslivet i en grønnere retning.

I andre forskningsspørsmål «*Hvordan taksonomien påvirker rapporteringen til store bedrifter*» fant vi ut at selskaper synes det er krevende å tolke taksonomien. Kun to av fem selskaper vil rapportere på taksonomien for regnskapsåret 2021. Resterende velger å vente til det kommer klare retningslinjer, slik at de ikke risikerer å bruke ressurser på å tolke taksonomien feil. Respondentene forteller likevel at de opplever taksonomien som tydeligere.

I siste forskningsspørsmål «*Hvordan taksonomien påvirker rollen til revisor*» konkluderte vi med at taksonomien gjør revisors rolle enda viktigere. Revisorene hadde klare tanker om at det vil være nødvendig med etterutdanning innen bærekraftsrapportering, på lik linje med etterutdanning innen andre områder. Et spørsmål som skapte delte meninger, var om bærekraftsinformasjon skal integreres i årsregnskapet. Integrering skaper risiko for at bærekraftsinformasjonen kan forsvinne ved mye informasjon på et sted. Samtidig er det viktig at det er sammenheng mellom finansiell og ikke-finansiell informasjon. I dag attesterer revisor på ikke-finansiell informasjon for selskaper som ønsker det. Det diskuteres om det skal åpnes for at andre aktører også kan tilby attestasjon på bærekraftsrapporter. Revisorene mener at de med sin kunnskap og kompetanse er best egnet til å attestere ikke-finansiell informasjon. I de tilfellene revisor opptrer som rådgiver og attesterer på den samme bærekraftsrapporten er det risiko for egenkontroll. Ved å kun veilede og ikke ta styringen over rapporteringsprosessen vil revisor likevel bevare sin uavhengighet. Dette er en interessant problemstilling som revisorene stadig diskuterer og er bevisste på.

Problemstillingens relasjon til internasjonale trender og krefter

Internasjonalisering kan defineres som «utveksling av ideer, kunnskap, varer og tjenester mellom nasjoner over etablerte landegrenser og har følgelig enkeltlandet som ståsted og perspektiv» (St. meld. nr 14 (2008-2009), s. 6). Helt konkret handler det om å møte de utfordringer og muligheter som kommer med økt globalisering.

Regnskapsloven § 3-3 c ble vedtatt for å ta inn begrepene menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter, sosiale forhold, miljø og anti-korrupsjon i bedrifters rapportering og driftshensyn. Til tross for at paragrafen er en særnorsk lov kan den knyttes sterkt til internasjonalisering. Innholdet i begrepene som skal rapporteres på er basert på FNs initiativ til en bærekraftig utvikling i næringslivet (St. meld. nr 10 (2008-2009), s. 64). Fra 1.juli 2021 er Non-Financial Reporting Directive sine opplysningskrav tatt inn i loven. Dette bringer store norske foretaks rapportering nærmere rapporteringen for store foretak i EU-landene (PwC, 2021).

Prop. 208 LS, offentliggjørings- og taksonomiforordningen, fører næringslivet i Europa i en grønnere retning. Taksonomien er et rammeverk for å fremme bærekraftige investeringer. Et slikt rammeverk skaper en felles forståelse for hvilke økonomiske aktiviteter og investeringer som er som bærekraftige etter EUs klima- og miljømål (Prop. 208 LS (2020-2021)). Ved en felles rapporteringsstandard i EU- og EØS-landene vil det være mulig å sammenligne på tvers av sektorer og landegrenser. Internasjonale standarder for regnskap- og revisjon har vært benyttet i flere emner. I BE-420 Finansregnskap 4 og BE-507 Financial Accounting 5 har den internasjonale regnskapsstandarden IFRS vært dekket i stor grad. Gjennom disse to emnene har vi fått en dyp forståelse for regnskapsstandarden. Selskaper av allmenn interesse rapporterer etter IFRS. Dette skaper sammenlignbarhet. Det var skepsis da IFRS kom, i likhet med skepsisen rundt taksonomien i dag. Likevel har det i de senere årene vært lite kritikk om IFRS som tyder på at næringslivet har tilpasset seg denne finansielle rapporteringsstandarden (Kvifte, 2014, s. 19). Dette indikerer at næringslivet også vil tilpasse seg taksonomien på sikt.

Dette nye rapporteringsrammeverket er utviklet i forbindelse med den internasjonale klimaavtalen, Paris-avtalen. Denne internasjonale klimaavtalen er grunnlaget for det grønne utviklingen. Bærekraft er aktuelt over hele verden, og kan kategoriseres som en internasjonal trend. Interessenter i form av investorer, forbrukere, arbeidstakere og lånekreditorer har alle

en økende interesse av å ta bærekraftige beslutninger. Spesielt investorer har stor makt i næringslivet. Trender viser at investorer er mer interessert i å investere i bærekraftige selskaper (Thorsen, 2022). God rapportering av bærekraft er dermed viktig for at investorer kan ta beslutninger på riktig grunnlag.

Oslo Børs er en del av det internasjonale konsernet Euronext. Konsernet lager en veiledning om ESG-rapportering som børsnoterte selskaper kan benytte seg av (Deloitte, u. å.). Likevel hadde flere av selskapene vi intervjuet begrenset kunnskap om bærekraftsrapportering. Gjennom dokumentanalysen så vi at flere selskaper utgir årsrapporter både på norsk og engelsk. Det samme gjelder for bedriftene vi intervjuet. Dette gjør at internasjonale interessenter også kan lese årsrapporten. Av standarder på bærekraftsrapportering er Global Reporting Initiative (GRI) og Sustainability Accounting Standards Board (SASB) de mest brukte. Disse standardene har en hensikt å skape sammenligningsgrunnlag på tvers av landegrenser. Blant de 100 største selskapene på Oslo Børs benytter 63 selskaper seg av disse standardene (The Governance Group, 2021, s. 21-22). Til tross for at selskapene benytter internasjonale standarder er det mye valgfrihet i rapporteringen. Dette skaper behovet for en felles standard, som kommer med innføringen av CSRD.

Revisorer og revisjonsyrket inngår i masteroppgaven. Gjennom rådgivning og attestasjon veileder revisor bedriftene i en grønnere retning. ISAE 3000 er den internasjonale standarden for attestasjon på bærekraftsrapportering som revisor attesterer i henhold til. Revisjonsfagene RE-400 Revisjon 1 og RE-401 Revisjon 2 baseres seg på de internasjonale revisjonsstandardene (ISA). En annen attesteringsstandard som brukes internasjonalt er AA1000. Begge standardene har blitt kritisert for sin valgfrihet i hva som attesteres på og grad av sikkerheten for attesteringen (Stenvold & Degerstrøm, 2020, s. 384-385). Fra intervjuene med revisorene kommer det frem at moderat sikkerhet benyttes i stor grad på attestering. Det er lavere sikkerhet på attestering av bærekraftsinformasjon enn vanlig revisjon. Revisorene fortalte at dette er noe mange regnskapsbrukere kanskje ikke er klar over. Alle revisorene vi intervjuet jobber i de store internasjonale revisjonsselskapene; PwC, EY, Deloitte, KPMG og BDO. Det høye kunnskapsnivået revisorene fikk frem under intervjuene forteller noe om kvaliteten på de ansatte i disse selskapene.

Oppsummering

I dette diskusjonsnotatet er bedrifters og revisors vurdering av bærekraftsrapportering etter regnskapsloven § 3-3 c og taksonomien vurdert opp mot temaet internasjonalisering. Det er en tydelig sammenheng mellom taksonomien og internasjonalisering. Denne sammenhengen er det grønne skiftet som verden står ovenfor. Funnene viser at revisor har mest kompetanse på taksonomien. Dette tyder på at revisorene vil få en sentral rolle med å veilede bedrifter i innføringen av taksonomien. Videre er det ulikt kunnskapsnivå hos bedriftene. Det er viktig at de bruker ressurser på taksonomien, slik at den kan bli brukt som tiltenkt. Dette vil føre verden et steg nærmere å nå de internasjonale klimamålene.

Litteraturliste

Deloitte. (u. å.). *Bærekraftsrapportering i børsnoterte selskaper.*

<https://www2.deloitte.com/no/no/pages/audit/articles/nye-retningslinjer-for-baerekraftig-rapportering.html>

Finansdepartementet. (2021, 14. desember). *Nye regler om bærekraftig finans vil ikke tre i kraft fra nyttår.* Regjeringen. <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/nye-regler-om-baerekraftig-finans-vil-ikke-tre-i-kraft-fra-nyttar/id2892207/>

Kvifte, S. S. (2014). Aktuelt om finansiell rapportering: IFRS og «misforståelser». *Revisjon og regnskap.* <https://www.revregn.no/asset/pdf/2014/2-18-9.pdf>

PwC. (2021, 25. juni). *Endringer i regnskapsloven fra 01.07.2021.*

<https://www.pwc.no/no/pwc-aktuelt/endringer-i-regnskapsloven.html>

St. meld. nr. 10 (2008-2009). *Næringslivets samfunnsansvar i en global økonomi.*

Utenriksdepartementet.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/d1301a2369174dd88f8e25d010594896/no/pdfs/stm200820090010000dddpdfs.pdf>

St. meld. nr. 14 (2008-2009). *Internasjonalisering av utdanning.* Kunnskapsdepartementet.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-14-2008-2009-/id545749/?ch=1>

Stenvold, T. D. & Degerstrøm, M. M. (2020). *Revisjonshandlinger i praksis.* Fagbokforlaget.

The Governance Group. (2021). *Tall som teller - En analyse av bærekraftsrapporteringen til de 100 største selskapene på Oslo Børs.*

Thorsen, M. (2022, 15. mai). *Grønne aksjer – investere i aksjer som står i tråd med FNs bærekraftsmål.* Aksjeskole. <https://aksjeskole.com/gronne-aksjer/>